

Oulun yliopisto
Humanistinen tiedekunta

Timo Myllymäki

KÄSITYKSET KIRJASTOSTA JA KIRJASTONHOITAJUUDESTA KIRJASTO-
LEHDEN VUOSIEN 2011-2016 VUOSIJULKAISUJEN TEKSTEISSÄ

Informaatiotutkimus
Pro gradu –tutkielma
2018

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuksen aihe	4
1.2 Tutkimuskysymykset.....	4
1.3 Suomen Kirjastoseura ja Kirjasto-lehti.....	5
2 KÄSITYKSET KIRJASTOSTA JA KIRJASTONHOITAJUUDESTA	6
2.1 Käsitteet kirjastosta	6
2.1.1 Erilaiset kirjastoinstituutiot.....	8
2.1.2 Kirjasto paikkana	12
2.1.3 Kirjasto palveluna	14
2.2 Käsitteet kirjastonhoitajuudesta	17
2.2.1 Kirjastonhoitajuus käsitteenä	19
2.2.2 Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti	22
2.2.3 Kirjastonhoitajuuden arvot ja käytännöt.....	25
2.3 Yhteenveto.....	31
3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA –AINEISTO.....	34
3.1 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.....	34
3.2 Luotettavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa.....	36
3.3 Kirjasto-lehden vuosijulkaisut 2011-2016 tutkimusaineistona	37
3.4 Tutkimuksen tavoite ja käytännön toteutus	37
4 TULOKSET.....	41
4.1 Käsitteet kirjastosta Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä	41
4.1.1 Käsitteet erilaisista kirjastoinstituutioista	41
4.1.1.1 Käsitteet yleisistä kirjastoista	42
4.1.1.2 Käsitteet tiedekirjastoista	59
4.1.1.3 Käsitteet erikoiskirjastoista	61
4.1.1.4 Käsitteet kansalliskirjastoista	61
4.1.1.5 Yksityiskirjasto ja minikirjasto	63

4.1.2	Käsitykset kirjastosta paikkana.....	64
4.1.2.1	Käsitykset perinteisestä kirjastopaikasta.....	65
4.1.2.2	Käsitykset elektronisesta kirjastopaikasta.....	73
4.1.2.3	Käsitykset sosiaalisesta kirjastopaikasta.....	79
4.1.3	Käsitykset kirjastosta palveluna.....	82
4.1.3.1	Käsitykset kirjaston teknisestä palvelusta.....	83
4.1.3.2	Käsitykset kirjaston tietopalvelusta.....	84
4.1.3.3	Itsepalvelu.....	85
4.2	Käsitykset kirjastonhoitajuudesta Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä.....	86
4.2.1	Käsitykset kirjastonhoitajuuden käsitteestä.....	86
4.2.1.1	Käsitykset kirjastonhoitajasta kirjastotyössä.....	87
4.2.1.2	Käsitykset tiedonhausta.....	90
4.2.1.3	Käsitykset dokumentaatiosta.....	91
4.2.2	Käsitykset kirjastonhoitajan ammatillisesta identiteetistä.....	93
4.2.2.1	Käsitykset kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteetistä.....	94
4.2.2.2	Käsitykset kirjastonhoitajan sosiaalisesta identiteetistä.....	96
4.2.2.3	Käsitykset kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä.....	97
4.2.2.4	Käsitykset kirjastonhoitajan informaation järjestämistä koskevasta identiteetistä ja informaatiovälittäjäidentiteetistä.....	98
4.2.2.5	Muuntautumiskyky, pedagoginen kirjastonhoitaja ja monitaidot.....	99
4.2.3	Käsitykset kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä.....	100
5	POHDINTA.....	105

LÄHDELUETTELO

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen aihe

Kirjaston yhteiskunnallinen merkitys on vuosikymmenien aikana kasvanut. Tämä tulee esille Online Computer Library Centerin (OCLC) raportissa *Perceptions of Libraries, 2010* (2011), jonka tarkoituksena oli tuoda esille yhdysvaltalaisten käsityksiä ja ajatuksia kirjaston merkityksestä. Raportin mukaan kirjasto on palveluna keskeinen eritoten niiden keskuudessa, joihin vuoden 2008 taloustaantuma iski kaikkein merkittävimmin. Sami Serolan ja Pertti Vakkarin tekemän kyselytutkimuksen *Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa* (2011) tarkoituksena oli tehdä selvitys Suomen yleisten kirjastojen palveluiden hyödyllisyydestä. Sen mukaan käsitys kirjastosta kuntalaisten keskuudessa kulttuurin, taiteen harrastamisen ja kaunokirjallisuuden edistäjänä on myönteinen. Selvityksen mukaan kirjaston käytön keskeisin muoto on kirjojen lainaus kaikkien tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa.

Edellä mainitut tutkimukset kuvaavat yleisen kirjastojen merkitystä ihmisten arkisessa elämässä. Kirjastoilla voidaan sanoa olevan monimerkityksellisiä tarkoituksia, joita ne ovat palvelleet jo varhain ihmisten keskuudessa (Hansson 2010, 80; Crawford & Gorman 1995, 118; Shera 1976, 42). Millä tavoilla kirjaston ja kirjastonhoitajuuden merkitystä on määritelty ja millä tavoilla kirjaston ja kirjastonhoitajuuden merkitystä on mielekästä jäsentää? Millaisia käsityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta on kirjoitettu? Tuon esille tutkielmassani, miten kirjastoa ja kirjastonhoitajuutta on tutkimuskirjallisuudessa määritelty sekä pohdin, millä tavalla nämä käsitykset näkyvät tutkimuksen kohteena olevassa aineistossa.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmassani tarkastellaan aikaisemman kirjallisuuden perusteella kirjastoa instituutiona, paikkana ja palveluna (Valentine 2012, 25). Kirjastonhoitajuutta pohdin sen käsitteen, ammatillisen identiteetin ja arvojen sekä käytäntöjen kontekstissa. Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, mitä merkityksiä kirjastosta ja

kirjastonhoitajuudesta on kirjoitettu, kuten myös varsinaisen tutkimusosiossani. Tutkimusaineistona ovat Kirjasto-lehden vuosijulkaisut vuosilta 2011-2016. Tutkimuskysymykset olen määritellyt seuraavasti:

1. Millaisia ovat käsitykset kirjastosta, eli miten kysymykset ja näkemykset kirjastosta instituutiona, paikkana ja palveluna näkyvät Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä?
2. Millaisia ovat käsitykset kirjastonhoitajuudesta, eli miten kysymykset ja näkemykset kirjastonhoitajuuden käsitteeseen liittyvistä ulottuvuuksista, kirjastonhoitajuuden ammatillisesta identiteetistä sekä kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä näkyvät Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä?
3. Mitkä teoriat taustalla olevat käsitykset kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta korostuvat Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä ja mitkä mahdollisesti eivät?

Pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini hyödyntämällä aineistopainotteista laadullista tutkimusmenetelmää. Tätä tarkastelen enemmän luvussa 3 ja 4. Luvussa 5 esittelen tarkemmin tutkimuksen tarkoitusta ja käytännön toteutusta, eli millä tavoilla esitän tutkimustulokseni.

1.3 Suomen Kirjastoseura ja Kirjasto-lehti

Suomen kirjastoilla on ollut historiassa merkittävä rooli kansansivistyksen kehittämisessä. Yleisen kirjaston kehitykseen vaikutti oleellisesti Yhdysvaltalainen Public Library Movement 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuoliskolla. Ensimmäinen kirjastoalan järjestö Suomessa oli Suomen kirjastonhoitajain Liitto vuonna 1908, joka sai myös Kansanvalistusseuran tuen. Suomen Kirjastoseuran perustamiskokous pidettiin vuonna 1910. Kun Suomen Kirjastonhoitajain Liitto koostui vain alan ammattilaisista, Suomen Kirjastoseuran perustamisen tavoitteena oli luoda laajempi kirjastoväestölle tarkoitettu järjestö. (Haasio 2010, 9-10.)

Kirjastoseuran tärkeimpiin aktiivisuuden muotoihin kuuluu Kirjasto-lehden julkaiseminen. Kirjasto-lehden ensimmäinen numero julkaistiin Kansanvalistusseuran alaisuudessa vuonna 1908. Kirjastoseuran alaisuudessa lehteä julkaistiin vuodesta 1910. Kirjastoseura otti etäisyyttä ensimmäisten toimintavuosiensa aikana Kansanvalistusseuraan. Ero Kirjastoseuran ja Kansanvalistusseuran välillä liittyivät näkemuseroihin liittyen kirjastonhoitajan ammatin olemuksesta. Kirjastoseuran ajatukset lähenivät enemmän amerikkalaisen yleisen kirjaston liikkeen liberaalia näkemystä, joka korostaa monipuolisen kirjallisuuden tarjoamista ja yksilön vapautta sivistää itseään omaehtoisesti. Kansanvalistusseuran näkemys korosti kirjastonhoitajan roolia sivistystehtävässä kertomalla ihmisille hyvästä lukemisesta. (Haasio 2010, 11-13.)

Kirjastoseura ja Kansanvalistusseura kuitenkin lähenivät toisiaan 1920-luvulla. Itsenäinen Kirjasto-lehti lakkautettiin vuonna 1921. Samana vuonna perustettiin Kansanvalistus ja Kirjasto-lehti, joka korosti huomattavasti kansanvalistuksellista näkökulmaa. Tämä aiheutti Kirjastoseuran sisällä keskustelua. Kirjastoseura pyrki saattamaan Kirjasto-lehden jälleen itsenäiseksi julkaisuksi. Kirjasto-lehti ilmestyi jälleen itsenäisenä julkaisuna sotien jälkeen vuodesta 1947. (Haasio 2010, 14, 18.)

2 KÄSITYKSET KIRJASTOSTA JA KIRJASTONHOITAJUUDESTA

2.1 Käsitteet kirjastosta

Kirjastot eri muodoissaan ovat olleet olemassa kauan. Kirjastojen historia on samalla ihmisen historiassa yhden pysyvimmän instituution historiaa, jonka kehitykseen vaikuttivat kirjoitustaidon ja kaupallisen kulttuurin synty. (Lerner 1998, 11; Rubin 1998, 207-208.) Michael H. Harris toteaa, että kirjastot ovat menestyäkseen vaatineet kolme taustalla vaikuttavaa ennakkoehtoa: (1) yhteiskunnalliset tekijät, joiden mukaan kirjastot ovat tarvinneet menestyäkseen pysyvän paikan kokoelmilleen. (2) Taloudelliset tekijät; talouskasvu on ollut suoraan liitännäinen kirjastojen kasvuun. Varallisuuden kasvu on mahdollistanut yksilöiden filantropian. Kirjastojen kokojen kasvu on ollut paljon filantropian ansiota eritoten Yhdysvalloissa. (3) Poliittiset tekijät; kirjastot eivät voi menestyä poliittisessa kaaoksessa ja konfliktien keskellä. (Harris 1984, 4-5.)

On vaikea sanoa, missä tarkalleen ottaen perustettiin ensimmäinen kirjasto läntisessä maailmassa. Voidaan kuitenkin sanoa, että 3000-4000 luvulla ennen ajanlaskumme alkua Egyptissä ja Mesopotamiassa oli sivilisaatioita, joissa tuotettiin dokumentteja ja järjestettiin niitä kokoelmiksi. (Harris 1984, 14.) Ensimmäiset suuret merkittävät kirjastot olivat Assurbanibalin kirjasto ja Aleksandrian kirjasto (Valentine 2012, 26-27; Lerner 1998, 20; Rubin 1998, 210-211). Assurbanibalin kirjastossa oli arviolta 30 000 laattaa systemaattisesti järjestetyssä kokoelmassa, joka koostui muun muassa ennustuksista, historiallisista teksteistä ja astronomisista kirjoituksista (Lerner 1998, 20-21; Rubin 1998, 210; Shera 1976, 14). Aleksandrian kirjastossa oli arvioiden mukaan 500 000-700 000 nidettä (Valentine 2012, 28-29; Thompson 1977, 19). Aleksandrian kirjaston kunnianhimoinen tehtävä oli kerätä kaikki kreikkalainen ja kreikankielinen kirjallisuus sekä muun tunnetun maailman tieto (Rubin 1998, 211).

Antiikin Rooman kirjastot saivat vaikutteensa Kreikasta (Valentine 2012, 29; Harris 1984, 48). Antiikin Rooman varhaisimpiin kirjastojen kokoelmiin kuului mm. historiallisia kirjoituksia ja lakeja (Harris 1984, 48). Kirjastot olivat monille Antiikin Rooman kenraaleille aseman ja arvon symboleita. Antiikin Roomaan rakennettiin yksityisiä kirjastoja ja niin sanottuja ”yleisiä” kirjastoja, joiden kokoelmiin pääsivät useimmiten harvat oppineet. (Rubin 1998, 212-213.) Antiikin Rooman ”yleiset” kirjastot ovat lainausmerkeissä, koska ne eivät olleet samalla tavalla yleisiä kuin ne kirjastot, jotka kehittyivät yleisen kirjaston liikkeen seurauksena 1850-luvun jälkeen (Shera 1976, 18).

Keskiajan luostarit olivat usein ainoita paikkoja, jotka säilyttivät kirjoja (Valentine 2012, 31). Luostarien kokoelmat koostuivat pääosin pyhistä kirjoituksista ja saarnoista (Lerner 1998, 37; Rubin 1998, 215). Monet keskiajan kirjastot olivat siirrettäviä, koska luostarien johtajat (apotit) ottivat kokoelman mukaansa virallisille matkoille (Valentine 2012, 32). Keskiajan kirjastojen kokoelmat olivat suhteellisen pieniä (Thompson 1977, 22; Shera 1976, 22). Renessanssin aikana merkittävät aateliset, monarkit ja kirjalliset henkilöt, kuten Giovanni Boccaccio ja Francisco Petrarca rakennuttivat itselleen henkilökohtaisia kirjastoja (Shera 1976, 25-26). Renessanssin aikana kirjojen määrän ja kirjastojen kokoelmien kasvun mahdollisti Johannes Gutenbergin kehittämä kirjapainokone (Valentine 2012, 76).

1600-luvun Yhdysvalloissa ei ollut vielä toistaiseksi alustaa kirjastojen määrän kasvuun (Rubin 1998, 220). 1700-luvulla syntyivät niin kutsutut sosiaaliset kirjastot (eng. social library), joiden tehtävä oli tarjota vapaaehtoisvoimin kirjoja lainattavaksi. Kokoelmat näissä kirjastoissa olivat usein pieniä. (Rubin 1998, 221-222.) Ensimmäiset kiertävät kirjastot (eng. circulating library) syntyivät Yhdysvalloissa 1760-luvulla, mutta niitä oli jo Englannissa ennen Yhdysvaltoja. Yhdysvalloissa kiertävät kirjastot sijaitsivat tyypillisesti isoimmissa urbaaneissa ympäristöissä. Ne tosin muistuttivat enemmän kirjakauppoja kuin kirjastoja. (Valentine 2012, 147.) 1800-luvulla erilaisten kirjastojen määrä kasvoi eri puolilla Eurooppaa (Shera 1976, 32).

Tässä luvussa keskityn erilaisiin käsityksiin kirjastosta. Edellä olleessa minimaalisessa historiaosuudessa toin esille lyhyesti, millaisia kirjastot ovat olleet peruspiirteittäin. Luvussa 2.1.1 pohdin, millaisia erilaisia kirjastoinstituutioita on olemassa. Alaluvussa 2.1.2 tuon esille, millaisena paikkana kirjasto voidaan käsittää. Kirjastokäsitysten päättävässä kolmannessa alaluvussa 2.1.3 pohdin käsitystä kirjastosta palveluna.

2.1.1 Erilaiset kirjastoinstituutiot

Yhteiskuntaa voidaan tarkastella erilaisten instituutioiden, organisaatioiden, ryhmien ja yksilöiden kautta. Instituutiot ovat ihmisten käyttäytymistä ohjaavia virallisia ja/tai epävirallisia pelisääntöjä. Instituutiot voivat perustua valtion lakeihin tai tapakulttuuriin. Monet instituutiot ovat syntyneet historian kehityksen tuotoksena, kuten kielet ja uskonnot. Karkea ero instituutioiden ja organisaatioiden välillä on, että organisaatiot koostuvat erilaisista sosiaalisista yksiköistä, eli ihmisryhmistä ja instituutiot ovat ihmistoiminnassa olevia pelisääntöjä. (Paloheimo & Wiberg 1996, 133-137.) Tämä luku käsittelee erilaisia kirjastoinstituutioita.

Michael K. Bucklandin (1988, 10) mukaan se, *kuinka* kirjastot eroavat toisistaan, ei ole itsessään epäselvyys, mutta kysymys, *miksi* ne eroavat toisistaan, ei ole saanut osakseen paljon huomiota. Voimme erotella erilaisia kirjastoinstituutioita, mutta miten ne eroavat toisistaan? Tämä luku keskittyy erilaisiin kirjastoinstituutioihin, (1) yleisiin kirjastoihin, (2) koulukirjastoihin, (3) yliopistokirjastoihin, (4) erikoiskirjastoihin ja (5) kansalliskirjastoihin, niiden taustoihin ja niille kuuluviin perustehtäviin. Pyrkimyksenäni

on esitellä viiden perinteisten kirjastoinstituutioiden peruspiirteet, joiden perusteella niitä voidaan pitää erilaisina kirjastoinstituutioina.

Kirjastot voidaan käsittää historiallisina julkisina kulttuuri-instituutioina museoiden, koulujen ja korkeakoulujen kanssa (Buschmann 2003, 9-10; Usherwood 1989, 17). Yleisten kirjastojen historiaa sosiaalisena instituutiona voidaan jäljittää Yhdysvaltoihin, Englantiin ja Pohjois-Eurooppaan 1800-luvulla, jolloin kohosivat ensimmäiset (1) yleiset kirjastot (Hansson 2010, 5; McCabe 2001, 28; Lerner 1998, 138; McChesney 1984, 51). Yleisen kirjaston kehitykseen ja syntyyn vaikutti liberaalin demokratian rakentamisen projekti, jonka seurauksena kirjasto avasi ovensa kaikille (Hansson 2010, 5). Yhdysvalloissa oli 1800-luvulla vasta muutama kirjasto, joita voitiin pitää yleisinä kirjastoina ja julkisilla varoilla rahoitettuna instituutioina. Varhaisena yleisenä kirjastona pidetään 1850-luvulla perustettua Bostonin yleistä kirjastoa, joka on Yhdysvaltojen ensimmäinen kirjasto, joka on tuettu verovaroin. (Budd 2008, 225; McCabe 2001, 28; Pungitore 1989, 3; Harris 1984, 224, 228; McChesney 1984, 51.) Vuonna 1850 Englannissa ja Walesissa meni läpi Yleisten kirjastojen asetusta (Public Libraries Act), joka salli kunnallishallinnon järjestää ja ylläpitää yleisiä kirjastoja julkisin varoin (Murison 1971, 15-16; 23). Yleinen kirjasto tarkoitti 1850-luvun jälkeen erilaisia asioita verrattuna aikaisempiin ”yleisiin” kirjastoihin. Esimerkiksi Ranskassa nämä ”yleiset” kirjastot olivat pyhitetty koulutukselle, mistä tunnettu esimerkki on Bibliothèque Mazarine. (Valentine 2012, 95; Hansson 2010, 5.) Yhdysvalloissa kirjaston kehitys oli liitännäinen porvariston keskuudessa vallinneessa filantropia-ajattelussa (Hansson 2010, 7-8; McChesney 1984, 52). Ruotsin yleinen kirjasto kehittyi samanaikaisesti, kun työväen- ja talonpoikaisluokka halusi tulla osalliseksi demokraattista yhteiskuntaa organisoitumalla ja kouluttamalla itseään. Taustalla oli myös vahva kansanvalistusajatus, joka korosti rahvaan tiedontason nostamista. (Hansson 2010, 18-19.) Suomen yleisten kirjastojen juuret ovat myös kansanvalistusajattelussa (Mäkinen 2009, 74-75).

Koulukirjastot (2) ovat kirjastojen historiassa käyneet erilaisen kehityskaaren kuin yleiset kirjastot. Koulukirjastojen juuret ovat 1800-luvulla. Koulukirjastoja esimerkiksi Yhdysvalloissa oli 1800-luvulla vielä vähän. (Valentine 2012, 155-156; Rubin 1998, 320.) Yhdysvalloissa oli pyhäkouluissa ennen 1850-lukua järjestettyjä kirjakokoelmia, joihin oli pääsy yleisesti vain sunnuntaisin (Jackson 1974, 305-306). 1900-luvulle

tultaessa peruskoulujen kirjastojen määrä kasvoi, mutta hitaasti (Lerner 1998, 157). Koulukirjastojen ja niiden kokoelmien määrä kasvoi Yhdysvalloissa 1900-luvun keskivaiheilta lähtien (Jackson 1974, 306). Tämä johtui koulukirjastoihin kohdistuneesta yksityisten säätiöiden tuesta ja vahvasta poliittisesta konsensuksesta, jonka mukaan koulujen tulisi tarjota kirjastopalveluita, kirjallisuutta ja oppikirjoja. Tämän seurauksena Yhdysvalloissa meni läpi perus- ja yläkouluasetus (ESEA) vuonna 1965. (Rubin 1998, 320-321; Rogers 1984, 89.) Koulukirjasto-termin yhteydessä käytetään myös termiä mediakeskus (eng. media center) (Rubin 1998, 319; Rogers 1984, 87). Yleisiin kirjastoihin verrattuna, koulukirjastoilla on selkeästi vakiintunut asiakaskunta (oppilaat, opettajat ja koulun johto), jonka tarpeiden mukaan koulukirjastojen kokoelmat, henkilökunta ja palvelut ovat muotoutuneet. Yleisesti voidaan sanoa, että koulukirjastojen päätehtävä on noudattaa koulun opetussuunnitelmaa. (Gorman 2000, 85; Rogers 1984, 87.)

Tieteellisiin kirjastoihin (3) kuuluu monia erilaisia kirjastoja, jotka poikkeavat kokonsa, sijaintinsa, tehtävän ja taustaorganisaationsa perusteella (Crawford & Gorman 1995, 139-140). Tieteellisiin kirjastoihin voidaan yleisesti ajatella sellaiset kirjastot, jotka palvelevat koulutusinstituutioita, kuten yliopistoja ja englanninkielisissä maissa sijaitsevia alempia korkeakouluja, eli collegeja (Rogers 1984, 91). Tieteellisten kirjastojen perinteiseksi tehtäväksi on ajateltu kehysinstituutionsa tutkimusohjelmien tukena toimiminen (Rubin 1998, 327; Rogers 1984, 91). Tieteelliset kirjastot ovat olleet olemassa Yhdysvalloissa jo 1600-luvulta lähtien (Rubin 1998, 326), mutta niiden historia voidaan sijoittaa keskiajalle, jolloin koulut sijoituivat tuomiokirkkoihin ja luostareihin (Harris 1984, 97). Tuomiokirkon koulut olivat kaupunkien kouluja, joita pitivät yllä paikalliset piispat (Lerner 1998, 83). Keskiajan kirjastot lainasivat luostareiden käsikirjoituksia tehdäkseen niistä omia kopioitaan (Valentine 2012, 20). Osa tällaisista kouluista kehittyi yliopistoiksi, kuten Notre Damen tuomiokirkon koulu, josta tuli myöhemmin Pariisin yliopisto (Lerner 1998, 83). Yhdysvaltojen colleget kehittivät sisällissodan jälkeen kirjastojaan Saksan mallin mukaisesti tutkimusta harjoittaviksi kirjastoiksi (Valentine 2012, 147).

Erikoiskirjastojen (4) määrittäminen on haastavaa (Gorman 2000, 54-55; Rubin 1998, 334). Nykyinen erikoiskirjastoja koskeva kirjallisuus määrittelee erikoiskirjastot sillä

perusteella, mitä ne eivät ole. Jotkin määritelmät sijoittavat erikoiskirjastot miksi tahansa yksiköiksi, jotka eivät sijoitu tiedekirjastojen, yleisten kirjastojen ja koulukirjastojen kategoriaan. Joidenkin määritelmien mukaan erikoiskirjastot käsitetään miksi tahansa kirjastoiksi, joilla on erityinen kokoelma. Erikoiskirjastojen toiminta keskittyi ennen tiedon tarjoamiseen yritysten työntekijöille. Erikoiskirjaston merkitys on viime vuosina laajentunut käsittämään myös tieteelliset kirjastot. Erityiskirjaston voidaan sanoa palvelevan usein hyvin keskittynyttä asiakaskuntaa. Joidenkin erityiskirjastojen kokoelmat sisältävät luottamuksellista informaatiota, kuten patentoitua ja salassa pidettävää tietoa, joiden saamiseen tarvitaan erityislupa. (Murray 2013, 274-275; Harris 1984, 180; Rogers 1984, 98-99.) Erikoiskirjastoja Suomessa ovat esimerkiksi näkövammaisten kirjasto Celia, Eduskunnan kirjasto, Kriminologinen erikoiskirjasto Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa (RSKK) Vantaalla ja Varastokirjasto.

Suurin osa kansalliskirjastoista (5) syntyi usean kirjaston yhteenliittymisen seurauksena. Kansalliskirjastot ovat historiassa kartuttaneet kokoelmiaan yksittäisten kirjankeräilijöiden lahjoituksista. (Thompson 1977, 28-29.) Osasta kuninkaallisia kirjastoja tuli myöhemmin kansalliskirjastoja. Esimerkiksi Ranskassa suuren vallankumouksen aikana kuninkaallisesta kirjastosta tuli Ranskan kansalliskirjasto. Kansalliskirjastoja voi löytää jokaisen maan pääkaupungeista. (Thompson 1977, 27-29.) Kansalliskirjastoilla voidaan sanoa olevan neljä perustavanlaatuista tehtävää: (1) vastaanottaa ja pitää yllä kaikkea maassa tuotettua kirjallisuutta (2), oman maansa pääasiallinen bibliografisen palvelun tarjoaminen, (3) edistää maansa yleisiä luettelointisääntöjä ja (4) käytännön tiedon välittäminen liittyen kirjojen suojaamiseen ja konservointiin (Lerner 1998, 207-208; Rubin 1998, 218; Rogers 1984, 66-67). Kansalliskirjaston voidaan sanoa olevan tärkeä hallituksen tukena oleva instituutio. Tyypillisin esimerkki tällaisesta on Kongressin kirjasto Yhdysvalloissa. (Harris 1984, 250.)

Eroavaisuuksista huolimatta, kirjastoja voidaan sanoa yhdistävän ainakin kolme perustavanlaatuista tehtävää tai ongelmaa, (1) kokoelman ja dokumenttien organisointi, (2) kokoelman ja dokumenttien esillepano ja levittäminen käyttäjiä varten sekä (3) kokoelman ja dokumenttien säilyttäminen (Hansson 2010, 12-13; Lerner 1998, 202). Tässä luvussa huomio kiinnittyi erilaisiin kirjastoinstituutioihin ja niiden kehitykseen ja

toimintaan. Edellä mainittuja erilaisia kirjastoja voidaan sanoa olevan erilaisia kirjastoinstituutioita niiden taustaorganisaatioiden, sisältämien aineistojen ja organisointitapojen sekä historiallisten taustojen takia.

2.1.2 Kirjasto paikkana

Mikä on kirjasto? Kirjaston idea (jossa on kirjaston kokoelmat, henkilökunta, palvelut ja erilaiset ohjelmat) ja kirjasto paikkana tarkoittivat joskus samoja asioita. Teknologian kehityksen ansiosta fyysisen kirjastopaikan merkitys on eräiden ajattelijoiden mielessä menettänyt merkitystään. Kirjastot yleisesti on mielletty myös paikkoina, jotka käsittävät koulutuksen, kulttuurin ja monia muita sekulaareja yleisen hyvän ilmentymiä, joita ihmiset hyödyntävät erilaisia tarkoituksia varten. (Gorman 2000, 43, 45.) Tämä luku käsittelee kirjastoa paikkana. Lähestyn kirjastoa paikkana (1) perinteisen ja/tai traditionaalisen kirjastokäsityksen, (2) elektronisen kirjaston ja (3) kohtaamispaikan ja sosiaalisen aktiviteetin konteksteissa.

Vastaus kysymykseen kirjaston määritelmästä on ollut ennen yksinkertainen. Kirjasto on mielletty paikkana, rakennuksena ja/tai huoneena, jossa säilytetään kirjat ja muut fyysiset tallenteet. (Gorman 2000, 8.) Perinteinen käsitys huomioi kirjaston myös käsitteenä, jonka ammattilaisilla (kirjastonhoitajilla, kirjastovirkailijoilla, kirjastonjohtajalla yms.) on yhteiskunnallinen rooli toteuttaa yleisesti ajateltua perustehtävää, eli valita ja kerätä aineistoa, tarjota pääsy kokoelmaan (kirja-aineisto, cd-levyt, dvd:t ym.) sekä auttaa tutkimuksessa ja koulutuksessa. (Suominen 2016, 21; Hansson 2010, 12-13; McCabe 2001, 30; Gorman 2000, 8, 32; Birdsall 1994, 4; Usherwood 1989, 8; Benge 1970, 222.) Perinteinen käsitys kirjastosta paikkana ei ole ollut vuosikymmeniin itsenään täysin asianmukainen, koska kirjasto käsitteenä käsittää useita muitakin kirjaston toimintaan ja ylläpitoon liittyviä toimintoja kuin vain sen, mitä on näkyvillä, eli tässä tapauksessa järjestetty kokoelma (Gorman 2000, 8).

Digitalisaation tuoma murros toi aikanaan puheen (2) ”kirjastosta ilman seiniä”, joka lyhyen määritelmän mukaan tarkoittaa kirjastoa ja sen kokoelmaa, joka on saavutettavissa verkon kautta. Teknologian kehityksen seurauksena virtuaalinen kirjasto (kulkenut monella termillä vuosikymmenten aikana) haastoi perinteisen kirjastopaikan ideaa

(Rubin 1998, 84; Birdsall 1994, 32). Virtuaalisen kirjaston idean voidaan sanoa haastaneen perinteisen kirjastopaikan idean kolmen komponentin kautta: 1. kaiken tallennetun tiedon ja informaation tulisi olla pysyvästi digitaalisessa muodossa, 2. kaiken tallennetun tiedon ja informaation tulisi olla organisoitu ja valmiiksi haettavissa ja 3. kaikkien yksilöiden tulee voida päästä kaiken maailman digitaalisesti tallennetun tiedon äärelle ilman toisen ihmisen avustusta. (Gorman 2000, 43.) Termistä ”kirjasto ilman seiniä” on puhuttu myös termeillä digitaalinen kirjasto, verkkokirjasto ja elektroninen kirjasto (Gorman 2000, 33). On myös esitetty, että digitaalinen kirjasto ja virtuaalinen kirjasto tarkoittavat eri asioita. Digitaalisella kirjastolla viitataan tapoihin tallentaa informaatiota ”ykkösien ja nollien” avulla. Virtuaalisella kirjastolla viitataan johonkin paljon kunnianhimoisempaan tavoitteeseen, jossa kirjaston henkilökunta, tehtävät, toiminnot ja tarkoitus muotoillaan suhteessa sähköisiin dokumentteihin. (Gorman 2000, 33.) Perinteisen ja virtuaalisen kirjaston yhteenliittymää on 1990-luvulla kutsuttu hybridikirjastoksi (Hansson 2010, 64-65). Tiukkaa jakoa perinteisen ja elektronisen kirjaston välillä ovat tehneet historiassa sellaiset henkilöt, jotka näkivät perinteisen kirjastokäsityksen vanhentuneena ajatuksena ja jonka teknologia tulee kehittyttyään korvautumaan jollakin uudella ja täysin toisella. Kun ihmiset ovat päässeet enemmän tiedon äärelle tietoliikenteen linjojen ja sähköisten tietokantojen kautta, fyysisen kirjaston vanheneminen ja tarpeettomuus on nähty mahdollisuutena. (Gorman 2000, 32; Crawford & Gorman 1998, 104-105; Birdsall 1994, 27, 62.)

Toisaalta elektronisesta kirjastosta (virtuaalisesta kirjastosta, kirjastosta ilman seiniä tai digitaalinen kirjasto) ja traditionaalisesta kirjastosta on haastavaa puhua erillisinä ’kirjastoina’ nykypäivänä, koska suurimmasta osasta maailman kirjastoista voidaan puhua samaan aikaan virtuaalisina kirjastoina ja perinteisinä kirjastoina. Tämä tarkoittaa sitä, että perinteisen kirjaston malli ja virtuaalisen kirjaston periaatteet ovat tiiviisti integroituneet yhteen. (Budd 2008, 227; Chartier 1993, 38-49.)

Edellä mainitut käsitykset kirjastosta paikkana korostavat kirjastoa perinteisessä mielessä ja digitalisaation kautta korostuneen verkkokirjastoajattelun kontekstissa. Kolmas käsitys kirjastosta paikkana pitää sisällään ihmisulottuvuuden, joka huomioi kirjastoa ympäröivän yhteisön ja sosiaalisuuden kontekstissa. Laura Hokkasen (2015) toimittamassa kirjassa puhutaan sosiaalisesta kirjastosta. Sosiaalisessa

kirjastokäsityksessä korostuu kirjasto tilana, joka voidaan nähdä olohuoneena ja kodinomaisena konkreettisena paikkana, jossa voi harjoittaa avoimesti dialogia, kohdata ihmisiä ja viettää aikaa yhdessä (Hokkanen 2015, 13). Kiinnostus kirjastoon kohtaamispaikkana ja sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa on korostunut 2000-luvulla (Aabø & Audunson 2012, 139). Tällaiseen kirjastopaikan kehittämiseen ja tutkimiseen liittyy muun muassa kokoelman monipuolistuminen, globalisaatio ja monikulttuurisuus (Söderholm & Nolin 2015, 244, 249; Audunson 2005). Esimerkiksi Norjan tiedeneuvoston rahoittama projekti Public Libraries Arenas for Citizenship (PLACE) tutki kirjaston roolia kohtaamispaikkana ja sen potentiaalia yhteisön edun ajajana sekä sosiaalisen pääoman luojana. Tutkimuksen yksi osa keskittyi siihen, miten yleisten kirjastojen käyttäjät hyödyntävät kirjaston tiloja kohtaamispaikkana kolmessa eri sivukirjastossa Oslolla. Tämän tutkimuksen empiiriset tulokset julkistettiin vuonna 2006 ja tuloksista löydettiin kuusi erilaista kategoriaa: (1) kirjasto torimaisena julkisena tilana, jossa ihmiset sattumalta kohtaavat tuttuja, (2) kirjasto paikkana, jossa kohtaa erilaisia ihmisiä, (3) kirjasto kansalaisten julkisena tilana, (4) kirjasto paikkana, jossa voi harrastaa perheen tai ystävien kanssa, (5) kirjasto paikkana, josta voi löytää linkin muihin sosiaalisiin alueisiin ja organisaatioihin ja (6) kirjasto virtuaalisena kohtaamispaikkana. Kategorioiden mukaan ihmiset käyttävät kirjastojen tiloja kohtaamispaikkana monipuolisesti. (Aabø & Audunson 2012, 139.)

2.1.3 Kirjasto palveluna

Kirjastoa on nykypäivän valossa vaikeaa kuvitella ilman palvelun ideaa (Gorman 2000, 74-75). Palvelu on monimerkityksellinen termi. Gormanin (2000, 74) mielestä palvelu voidaan käsittää (1) toteutettuna tai edellytettynä velvollisuutena, (2) ammatillisen tai muun hyödyllisen avun tarjoamisena ja (3) vaivannäkönä, joka saa inspiraationsa filantrooppisista motiiveista ja ihmisten hyvinvointiin omistautumisena. Millaisia palveluita kirjasto tarjoavat ja keitä varten kirjaston palvelut ovat? Patrick M. Valentine (2012, 25) kirjoittaa, että kirjastolla ollakseen kirjasto tulee olla toimintansa takana tarkoitus, jonka perusteella se tarjoaa pääsyn kirjoitettuihin dokumentteihin, tallennettuihin materiaaleihin ja resursseihin, jotka helpottavat erilaisten materiaalien käyttöä. Tämä luku tarkastelee käsitystä, jossa kirjastoa lähestytään palveluna. Pyrin

luvussa vastaamaan siihen, millaisia asioita kirjastosta voidaan erotella erilaisiksi palveluiksi ja keihin kirjaston palveluorientaatio kohdistuu ja millaisia perusteita tälle on esitetty.

Kirjaston järjestämäksi palveluksi voidaan laskea muun muassa järjestetty kokoelma ja luokitus (Valentine 2012, 25). Luokituksen voidaan ymmärtää tarkoittavan karkeasti sitä, millä tavalla dokumentit ovat järjestetty hyllyihin. Kirjaston hyllyluokitus voidaan mieltää sisällönkuvailusta ja on yleisesti kirjastotyön perinteisimpiä tapoja järjestää dokumentteja. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 161.) Kirjastotyössä luokitusta tarkemmin voidaan puhua bibliografisesta valvonnasta, joka on karkeasti sanottuna kirjastoissa tapahtuva viestinnällinen prosessi, jossa dokumentteja kuvaillaan. Näitä edellä mainittuja voidaan kutsua tekniseksi palveluksi. Kirjaston teknisen palvelun voidaan karkeasti ilmaistuna sanoa olevan aineiston saattamista kirjaston asiakkaiden käyttöön. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 15; Gorman 2000, 77; Rubin 1998, 301.)

Teknisen palvelun ohella kirjaston tarjoamaksi palveluksi voidaan erotella myös tietopalvelu. Tietopalvelussa työskentelee tavallisemmin kirjastonhoitaja. Tietopalvelussa tapahtuvaa ”tietoa tarvitseva” – ”ammattilainen” -kohtaamista, jossa selvitetään tietoa tarvitsevan tiedontarve, on kutsuttu 1940-luvulta lähtien referenssihaastatteluksi. (Birdsall 1994, 79; Buckland 1988, 83-84.) Tietopalvelussa työskentelevän henkilön tärkeiksi piirteiksi on kuvattu (1) saavutettavuutta, (2) asiantuntemusta ja (3) ymmärrettävyyttä. Saavutettavuudella tarkoitetaan tavallisesti tietopalvelun sijoittelua kirjastossa. Asiantuntemuksella tarkoitetaan tietopalvelutyöntekijän tietoja kirjaston kokoelmasta, luetteloista ja luokituksesta, kirjaston erilaisista resursseista ja taitoja hallita referenssihaastattelua sekä taitoja välittää tietoa tarvitsevalle. Ymmärrettävyydellä tarkoitetaan tietopalvelutyöntekijän selkeää kommunikointitapaa. (Gorman 2000, 78-80.)

Yleisiä kirjastoja kärkevästi puolustetaan julkisina palveluina, mutta mitä tarkoitetaan, kun yleisestä kirjastosta puhutaan julkisena palveluna? Perusero julkisen ja yksityisen palvelun välillä on, että julkiset palvelut ovat sananmukaisesti yleistä hyvää varten ja yksityiset palvelut yksityistä hyötyä varten. Julkisen palvelun intressit liitetään demokratian, yhteisön ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vaalimiseen. (Relander &

Saarti 2015, 8-9). American Library Association (ALA) keräsi vuonna 2011 listan perusteista, miksi yleiset kirjastot on pidettävä julkisina ja esittää, millaisia vaikutuksia yleisten kirjastojen yksityistämiprojektilla olisi. Lista sisältää seitsemän kysymystä ja ongelmaa, jotka liittyvät ALA:n mielestä yleisten kirjastojen yksityistämiseen: (1) Kuinka yksityinen yritys ylläpitäisi kirjastolaitosta ja kirjastopalveluita? (2) Millaisia ongelmia julkisen päättävällän siirtyminen yksityiselle yritykselle aiheuttaisi? (3) Tuleeko hallinto pysymään julkisella tasolla, jos yleinen kirjasto siirtyy yksityiselle sektorille? (4) Miten verovarot tultaisiin käyttämään? (5) Miten yritys tulisi vaalimaan intellektuaalista vapautta? (6) Miten kokoelmien kehittäminen järjestettäisiin? (7) Miten julkiselle toiminnalle ja kolmannen sektorin rahoitukselle kävisi? (ALA 2011.)

Yhteiskuntavastuulla kirjastojen kontekstissa tarkoitetaan kirjaston sitoutuneisuutta tarjota palvelua yhteiskunnan tasolla (Rubin 1998, 271-272). ALA:ssa toimii yksikkö nimeltä Social Responsibility Round Table (SRRT), joka perustettiin vuonna 1968. Sen pyrkimyksenä on edistää ja ajaa demokratian toteutumista ALA:n sisällä ja kirjastoammatin sisällä. SRRT:n toimintaan kuuluu luoda erilaisia työryhmiä, joiden pyrkimyksenä on kiinnittää huomiota kirjastopalvelujen yhteiskuntavastuun toteutumiseen. (ALA SRRT; Raber 2007, 678; MacCann 1989, 6-7.)

Keitä varten kirjaston palvelut on järjestetty? Jo yleisen kirjaston liikkeen noususta lähtien, kirjasto on nähty palveluna, jonka yhteiskunnallisen tason orientaatio kohdistuu yhteisöön. Voidaan sanoa, että kirjasto on perustettu ja ylläpidetty joitakin oletettuja kirjastossa kävijöitä (käyttäjiä, asiakkaita, lukijoita, kuluttajia ym.) ja yhteisöä sekä koko yhteiskuntaa varten (Suominen 2016, 30; Rubin 1998, 249). Kirjastoilla on historiansa palveluiden, kokoelmien ja pääsyn järjestämisessä, jotta ne kohtaisivat kirjaston käyttäjien tarpeita (Budd 1997, 310).

Kirjastopalvelujen orientaation kohdistumisen kirjaston potentiaalisia käyttäjiä ja asiakkaita kohtaan nähdään olevan julkishallinnossa 1990-luvulla tapahtuneen muutoksen ansiota. Puhutaan New Public Managementin (NPM), eli uuden julkisjohtamisen käsitteestä, jossa painotetaan markkinaorientoituneisuutta ja asiakaspalvelulähtöisyyttä tärkeinä kirjastopalvelujen laadunkehittämis-strategioina (Düren, Landøy & Saarti 2017, 477-478; Düren 2010, 163). Vaikka NPM:ssä korostuvat

markkinaorientaatio ja asiakaspalvelulähtöisyys, esimerkiksi Oulun kirjastopäivillä vuonna 2011 vierailnut Tanskan Tårnbyn kirjastotoimenjohtaja Jens Lauridsen korosti sitä, että kirjaston palveluorientaatio kohdistuu koko yhteiskuntaan, eikä spesifisti yksittäisiin asiakkaisiin ja käyttäjiin. (Almgren & Jokitalo 2011, 11-12.)

Kirjastopalvelujen asiakassuuntautuneisuutta on myös arvoiteltu. Kirjastopalvelujen asiakaspalvelusuuntautuneisuus näyttäytyy kritiikissä asiakastyytyväisyyden takaamisena ohjaamalla välittömästi ja korrektisti kirjaston käyttäjä tarvitsemansa tiedon äärelle ja ”anna heille, mitä he haluavat” –ajattelun. On esitetty myös, että asiakaspalvelusuuntautuneisuuden kontekstista nähtynä kirjaston kokoelmat ja palvelut eivät toimi itsessään kirjaston päämääränä vaan keinona ja vaihtokauppana. (Buschmann 2003, 109, 120; Budd 1997.)

2.2 Käsitteet kirjastonhoitajuudesta

Assurbanipalin kirjaston kaivauksista on löydetty todisteita niin kutsutusta ”kirjojen pitäjältä” (eng. keeper of books) (Harris 1984, 20-21), mutta siitä, millaisia muita asioita hänen alaisuuteensa on kuulunut, ei ole löytynyt todisteita (Rubin 1998, 210). Aleksandrian kirjastossa tiedetään työskennelleen kirjastonhoitajia, kuten Zenodotos, Aristofanes ja oppinut Kallimakhos, joka kirjoitti Pinakesin, joka on kirjaston kokoelman aiheuettelo, joka sisälsi 120 kääroä (Lerner 1998, 28-29; Harris 1984, 39-40; Thompson 1977, 105; Jackson 1976; 9-10, 14-15).

Antiikin ajan Rooman kirjastonhoitajilla oli hyvin erilainen rooli verrattuna Aleksandrian kirjastonhoitajiin. Kirjastonhoitajan rooli ammattilaisena ei ollut samalla tavalla arvostetussa asemassa. He olivat usein köyhistä olosuhteista ja he täydensivät uraansa erilaisissa toimitissa, kuten kopisteina ja opettajina. He toimivat hallinnollisina virkailijoina. Kirjastonhoitajat ja kopistit antiikin ajan Roomassa olivat usein kreikkalaisia orjia. (Harris 1984, 56-57; Thompson 1977, 105-106.) Keskiajan kirjastonhoitajan ammatillinen rooli ei poikennut suuresti antiikin Rooman aikaisesta. Kirjastonhoitaja ei käytännössä ilmennyt ammatillisena luokkana. (Thompson 1977, 107.) Keskiajalla kirjastonhoitajille ei ollut ammattinsa periaatteita opettavaa koulutusta (Lerner 1998, 48). Kirjastonhoitajina, tai kirjoista huolehtivana henkilöinä, toimivat usein

munkit apottien tai piispan määräyksestä. Kirjastonhoitajat harjoittivat toimensa ohella toista työtä usein kanttoreina. (Harris 1984, 92; Jakscon 1974, 65.) Kirjastonhoitajat olivat vastuussa kirjojen kunnosta (Valentine 2012, 31). Useimmat keskiajan kirjastonhoitajat pysyivät tuntemattomina, mutta joistakin on jäänyt kirjallisia lähteitä, kuten Alkuinista, joka toimi kirjastonhoitajana Yorkissa 780-luvun jälkeen muutaman vuoden (Harris 1984, 93).

Renessanssin aikana koulutuksen merkitys kasvoi merkittävästi. Kirjastoja perustettiin mm. yliopistojen yhteyteen. Varhaisen renessanssin aikaan kirjastonhoitaja ei ollut merkittävä ammatillinen luokka. Kirjastonhoitajat olivat usein vähäpätöisiä laitostyöntekijöitä tai opiskelijoita. Joskus kirjastonhoitajat olivat tutkijoita tai niin sanottuja kirjan vartijoita. (Harris 1984, 105.) Kirjastonhoitajat toimivat myös henkilökohtaisten kirjastojen ja kirjakokoelmien hoitajina. Esimerkiksi kuuluisan Medicin suvun Cosimo de' Medicin palkattuna kirjastonhoitajana toimi Tommaso Parentucelli. (Lerner 1998, 100-101.) Kirjastonhoitajina toimi myös merkittäviä kirjallisia hahmoja ja filosofeja, kuten Gottfried Wilhelm Leibniz (Valentine 2012, 90). 1600-1700 –luvulla kirjastonhoitajat, esimerkiksi Gabriel Naudé, alkoivat laajasti kiinnittää huomiota kirjaston kokoelman kasvuun ja organisoimisen kysymyksiin (Valentine 2012, 84). 1700-luvun ideaali kirjastonhoitaja oli tutkijan alaisuudessa toimiva henkilö, jonka kirjatuntemus oli luonteeltaan hyvin ensyklopedinen (Valentine 2012, 91-92).

Käsityksiä kirjastonhoitajuudesta ei voi täysin tyhjentävästi määritellä edellä mainitun minimaalisen historiaosion mitassa. Kirjastonhoitajan asema ja tehtävät ovat historiassa muuttuneet. Tässä luvussa tarkasteltiin, mitä on kirjastonhoitajuus, mikä on kirjastonhoitaja, voidaanko kirjastonhoitajaa ajatella erityisenä ammattina ja jos voidaan, niin millaisesta. Millaisia teoreettisia aspekteja ja käytäntöjä kirjastonhoitajuuteen kuuluu? Kirjastonhoitajuuden merkitystä pohdin tässä luvussa erilaisten kirjastonhoitajuuskäsityksien kautta. Käsitykset kirjastonhoitajuudesta miellän kirjastofilosofiseksi¹ pohdinnaksi kirjastonhoitajuuden käsitteestä, kirjastonhoitajuuden ammatillisesta identiteetistä sekä ammatillisista arvoista ja käytännöistä. Käsityksiä

---

¹ Suominen (2001, 13) määrittelee kirjastofilosofian kirjastonhoitajuuteen liittyvien perusteiden ja käytäntöjen reflektiiviseksi tarkasteluksi.

kirjastonhoitajuudesta tuon esille pohtimalla luvussa 2.2.1 kirjastonhoitajuuden käsitettä, luvussa 2.2.2 kirjastonhoitajuuden ammatillista identiteettiä ja luvussa 2.2.3 kirjastonhoitajuuteen liittyvää etiikkaa tuomalla esille, millaisia arvoja ja käytäntöjä voidaan eritellä.

2.2.1 Kirjastonhoitajuus käsitteenä

Tämä alaluku keskittyy kirjastonhoitajuuden (eng. librarianship) käsitteeseen. Kirjastonhoitajuus on moninainen ja haastava käsite, jolle ei ole tieteellisessä kirjallisuudessa olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Buckland 1988, 26). On vaikeaa tehdä selkeää linjausta siitä, että tämä on kirjastonhoitajuutta, tämä on kirjasto- ja informaatiotieteitä ja tämä on informaatiotutkimusta. Kirjastonhoitajuudella ei ole myöskään yleisesti hyväksyttyä teoriaa. (Bennett 1988, 57, 61.) 1900-luvulla syntyi erilaisia kilpailevia ajatuksia kirjastonhoitajuudesta. Ajattelijat, kuten S.R. Ranganathan ja Jesse H. Shera pyrkivät määrittelemään kirjastonhoitajuudelle pohjana olevaa epistemologiaa ja käytäntöjä. (Lerner 1998, 197; Rogers 1984, 18.) Buckland (1988, 17, 26) esittää, että kirjastonhoitajuus voi viitata joukkoihin (1) tekniikoita ja (2) ammatilliseen alueeseen. Pirjo Tuomi (2011, 15) toteaa myös, että kirjastonhoitajuuteen liittyy myös ammatillisia (3) pätevyyskäsitteitä. Tutkimuksessani ja tässä alaluvussa käytän termiä kirjastonhoitajuus. Lähestyn kirjastonhoitajuuden käsitettä edellä mainitun kolmijaon kautta.

Vesa Suominen (2001) puhuu kirjastonhoitajuuden praktisesta ja teknisestä ulottuvuudesta. Praktinen kirjastonhoitajuus käsittää dokumenttien kuvauksen, dokumenteista puhumisen ja dokumenttien sisällön analyysin. Tekninen kirjastonhoitajuus ei linkity ainoastaan ”puhtaaseen tekniikkaan”, eli välineisiin, työkaluihin ja koneisiin. Teknisen kirjastonhoitajuuden ulottuvuudella viitataan niihin prosesseihin, joilla tietoa dokumenteista tuotetaan. Prosessia, jossa kuvataan dokumentteja, kutsutaan dokumentaatioksi. Suominen puhuu praktisen ja teknisen kirjastonhoitajuuden muodostavasta akselistasta, josta nousee esille Suomisen luonnehdinnoissa kirjastonhoitajuuden kielellisyys ja semioottisuus. Tällä hän tarkoittaa kirjastotyössä esimerkiksi indeksointia, jonka tarkoituksena on tuoda tietokannasta tietyn tyyppiset dokumentit esille. Praktisen ja teknisen kirjastonhoitajuuden akselilla

käytännössä tarkoitetaan kirjastonhoitajuuden työn puolta, jossa korostuu luokitus, indeksointi, luettelointi, aineiston hankinta ja neuvonta. Tässä käsitys kirjastonhoitajuudesta liittyy dokumenttien tuntemiseen ja dokumentaatioon. (Suominen 2001, 28-29, 30-31, 34-36, 46, 70.)

Tuomen (2011, 101) mielestä kirjastonhoitajuuteen kuuluu kirjastotyön kontekstissa kaunokirjallisuuden tuntemus, jonka osa-alueisiin hän laskee seuraavia asioita (1) asiakaspalvelu; keskustelua kirjoista, tiedonhaku, kirjaesittely ja kirjavinkkaus, (2) valinta ja karsinta; kirjallisuuden julkaisutoiminnan ja toimintaympäristön tuntemus ja (3) bibliografinen valvonta, johon kuuluvat muun muassa sisällönkuvailu ja luettelointi. Nämä kolme kohtaa voidaan mieltää tässä kontekstissa kirjastonhoitajuuden perustehtäväksi, kuten Shera (1976, 63-64) asian ilmaisee, oppia tuntemaan kirjoja, niiden tekijöitä ja kirjojen lukijoita.

Suominen (2001, 13) on sitä mieltä, että kirjastonhoitajuudessa on keskeistä, että se syntyy kirjastoissa. Kirjastoja ei voi olla olemassa ilman kirjastonhoitajia ja kirjastonhoitajia ei ole olemassa ilman kirjastoja (De Gennaro 1982, 1049). Kirjastonhoitajuudella ja kirjastonhoitajan ammattinimikkeellä voidaan sanoa olevan suhde (2) spesifiin ammatilliseen alueeseen, eli kirjastoon (Birdsall 1994, 94-105; Buckland 1988, 18). Tällä tarkoitetaan sitä, että ammattinimikkeen mukaisesti kirjastonhoitajat harjoittavat ammattiaan paikassa nimeltä kirjasto. Kirjastonhoitajan nimikkeen lisäksi käytetään nimikkeitä kirjastoamanuenssi ja informaattikko. Informaatikon ammattinimike on ollut käytössä yliopistokirjastoissa jo 1950-luvulta lähtien, mutta informaattikon ammattinimike on yleistynyt myös yleisissä kirjastoissa (Tuomi 2011, 69). Kirjastonhoitajan suhdetta kirjastoon on myös kritisoitu. Vincent Giuliano kritisoi kirjastonhoitajan ammattinimikettä ja ajatusta, jonka mukaan kirjastonhoitajan ammatin tulisi olla suhteessa kirjastoinstituutioon. Giuliano ottaa vertailukohteeksi sairaanhoitajan ammatin, josta ei ole kehittynyt nimikkeitä ”sairanhoitajuus” tai ”sairaalatiede”. (Giuliano 1969, 344.)

Antiikin Kreikassa ja Roomassa ei ollut käsitystä kirjastonhoitajuudesta erityisenä tietämisen alana. Keskiajan kirjastoissa ei ollut erityisiä laadittuja ohjeita kirjaston hoitoon. 1700-luvulla kirjastonhoitajan odotettiin omaavan laajasti tietämystä kielistä ja

kirjallisuudesta, mutta tähän aikaan ei ollut olemassa kirjastonhoitajaksi valmentavaa tiedettä tai koulutusta. (Lerner 1998, 126-127.) Esimerkiksi 1700-luvun saksalaisen kirjastotieteen ja kirjasto-opin (bibliothekswissenschaft) keskeinen osa oli kirjatuntemus (notitia librorum tai bücherkenntnis), jossa painotus oli kirjoitetun historiassa (historia litteraria), kirjalueteloissa ja ensyklopedioissa (Vakkari 1992, 9). 1800-luvulla kirjastonhoitajat vakiinnuttivat asemaansa ammattilaisena ja alkoivat kehittää kirjaston hoitoon liittyviä periaatteita (Lerner 1998, 184). 1900-luvulla vaikuttanut S.R. Ranganathan ajatteli, että kirjastonhoitajuutta voidaan ajatella tieteellisillä periaatteilla, jotka kattaisivat kaikki kirjastonhoitajan harjoittamat toiminnot (Gorman 2000, 10).

Kirjastoalalle valmentava koulutus kulki ennen nimellä kirjastotiede. Kirjastonhoitajat ovat yleisesti saaneet ylemmän korkeakouluasteen koulutuksen: kandidaatin, maisterin tai lisensiaatin tutkinnon. Kirjastoalalle valmentava akateeminen koulutus alkoi Suomessa 1960-luvulla. Nykyisen kirjasto- ja informaatioalalle valmentavan yliopistoppiaineen, eli informaatiotutkimuksen edeltäjä kulki nimellä kirjastotiede ja informatiikka. Ulkomailla koulutukset kulkevat nimillä library science, library and information science (LIS) ja information studies. Tutkinto-ohjelmien erityisalueita ovat mm. tietohallinto ja tietojohdaminen, tiedonhaun ja -hankinnan tutkimus sekä bibliometriikka ja informetriikka. (Suominen 2016, 27; 2007, 57; Tuomi 2011, 15; Bennett 1988, vii.) Suomessa kirjastoalalle valmentavia koulutuksia tarjoavat yliopistot Oulussa ja Tampereella sekä Turussa Åbo Akademiassa. Ammattikorkeakoulussa kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmia on Seinäjoella ja Turussa².

Kirjasto- ja informaatioalan ammatillisiin pätevyyksiin, kykyihin ja osaamisiin on kiinnitetty eri koulutusyksiköissä huomiota 2000-luvulla. Esimerkiksi Kirjasto- ja tietopalvelun (AMK) koulutusohjelmissa kiinnitettiin huomiota osaamisalueiden kehittämiseen erittelemällä alakohtaisia kompetensseja. Vuosina 2004-2006 Suomen ammattikorkeakouluissa toteutettiin valtakunnallinen kehitystyö, jossa ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmille laadittiin kuvaukset koulutuksen tuottamista osaamisista. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman osaamisprofiilissa erottuivat

---

² Aiemmin kirjasto – ja tietopalvelualan ammattikorkeakoulututkintojen listaan olisi kuulunut myös Oulun ammattikorkeakoulun (OAMK) kirjasto – ja tietopalvelun koulutusohjelma, mutta kyseinen koulutusohjelma on lakkautettu.

viisi erilaista kompetenssialuetta: asiakasosaaminen, tiedon organisointiosaaminen, tiedonhakuosaaminen, kokoelmaosaaminen ja tietojärjestelmäosaaminen. (Aaltonen & Holma 2007, 105.)

Tampereen yliopistossa toteutettiin vuonna 2006 työmarkkina-analyysi, jonka tarkoituksena oli kartoittaa kyselyn muodossa informaatiotutkimuksen oppiaineen opiskelijoiden näkemyksiä kirjasto- ja informaatioalan tulevaisuuden osaamisalueista ja vaatimuksista. Kyselyyn vastanneista iso osa totesi, että osaamisvaatimukseen vaikuttavat teknologian kehitys ja työskentely-ympäristön verkostoituminen. Näiden kehityssuuntien ansiosta osaamista vaaditaan tekniikan ymmärtämisessä, erilaisten julkaisumuotojen tuntemuksessa, pedagogisissa taidoissa, tietokantojen ja -järjestelmien käytössä ja suunnittelussa, projektitöissä ja verkostoitumisen ansiosta yhteistyökumppaneiden toiminnan tuntemuksessa. (Aaltonen, Sormunen & Varis 2007, 81.)

2.2.2 Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti

Kirjastonhoitajuuden käsite on askarruttanut kirjoittajia jo jonkin aikaa sen suhteen, voidaanko kirjastonhoitajuutta pitää erikseen nimettävänä ammattialana. Usko kirjastonhoitajuuden ammatillisuuteen nojaa siihen, että he tekevät erityisiä asioita ja omaavat erityistä ammattitaitoa. (Rubin 1998, 376-377.) Tämä alaluku tarkastelee kirjastonhoitajan ammatilliseen identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Kirjastonhoitajuuden ammatillista identiteettiä koskevat pohdinnat pyrkivät vastaamaan kysymyksiin siitä, keitä kirjastonhoitajat ovat, mitä he tekevät ja mitkä asiat määrittävät heidän ammattialueensa pätevyyttä (Oen & Cooper 1988, 355).

Tanskalainen tutkija Anders Ørum on jakanut tutkimuksessaan kirjastonhoitajaidentiteetin kuuteen osaan: (1) kulttuurivälittäjäidentiteetti (2) aihespesialistit, (3) dokumentalisti-identiteetti, (4) sosiaalinen identiteetti, (5) informaation järjestämiseen sopiva identiteetti ja (6) informaatiovälittäjäidentiteetti (Ørum 1993, 38-40). Ørumin artikkeliin valittiin haastateltavaksi 21 kirjastonhoitajaa. Suurin osa haastatelluista kirjastonhoitajista tunnusti omaavansa kulttuurivälittäjäidentiteetin. Kirjastonhoitajaidentiteeteissä huomaa myös kirjastonhoitajan historiallisen kaaren eri ammattiosaamisalueissa ja jaon tekniikka- ja

kulttuuriorientoituneisiin profiileihin. Kulttuurivälittäjäidentiteetin omaavat hallitsevat hyvät tiedot kirjallisuudesta ja yleisesti kulttuurista. Aihespesialistit keskittyvät erityisalueisiin, kuten tieteellistä tietoa vaativiin asiakaspalvelutilanteisiin. Dokumentalisti-identiteetin omaavat näkevät työnsä kohdistuvan aineiston bibliografiseen puoleen. Sosiaalisen identiteetin omaavat painottavat erilaisten käyttäjäryhmien palvelemista ja asiakaspalvelutaitoja. Informaation järjestämiseen sopiva identiteetti on kirjastonhoitajalla, joka on kiinnostunut tiedontarpeista, tiedon organisoinnista ja informaatiojärjestelmien kehittämisestä. Informaatiovälittäjäidentiteetin omaava painottaa tietotekniikkaa ammattitaitovaatimuksena ja ammattiin kuuluvana alueena. (Ørum 1993, 38-40.)

Kulttuurivälittäjäidentiteettiä korostaa näkemys, jossa iso paino on kaunokirjallisuuden asiantuntijuudessa (Tuomi 2011). Amerikkalaisessa klassisessa kirjastonhoitajuutta koskevassa kirjallisuudessa 1900-luvulla on esimerkkejä pohdinnasta kirjastonhoitajan merkityksestä kirjallisuuden tarjoajana, kirjastonhoitajan kyvystä valita mielenkiintoista kirjallisuutta sekä kirjastonhoitajuuden ammatin humanistisen puolen korostamisesta, jonka mukaan kirjastonhoitajan tehtävä on korostaa hyvää kirjallisuutta, koska sen kautta voidaan tuoda esille ihmisten luovaa potentiaalia (Bostwick 1907; Putnam 1915; Sayers 1950).

Aihespesialistipuolena korostuu kirjastonhoitajuus erikoiskirjastoissa ja tieteellisissä kirjastoissa. Yksinkertaisesti ilmaistuna kirjastonhoitajan aihespesialistiroolin voidaan sanoa olevan tarjota pääsy tietoon heille, jotka sitä tarvitsevat (Love 2002, 152), mutta ero verrattuna yleisessä kirjastossa työskentelevään kirjastonhoitajaan voidaan sanoa olevan, että esimerkiksi erikoiskirjastossa työskentelevä kirjastonhoitaja yleisesti etsii vastauksen asiakkaan kysymyksiin sen sijaan, että hän tarjoaisi asiakkaalle eväät hankkia itse vastaus tiedontarpeeseensa (Rubin 1998, 336).

Dokumentalisti-identiteetillä viitataan kirjastotyön bibliografisen valvonnan (eng. bibliographic control) alueeseen. Bibliografinen valvonta voidaan käsittää prosessiksi, jossa tallennetaan tieto dokumenttien tuottajista, tekijöistä, kirjailijoista tai muista vastaavista henkilöistä, joilla on dokumenteista jokin sanoma. Bibliografinen valvonta voidaan käsittää viestinnälliseksi prosessiksi, jolla ilmaistut dokumenttien tiedot

välittyvät dokumenttien käyttäjille ja tiedonhakijoille. Bibliografisen valvonnan osat voidaan jakaa perinteisesti luettelointiin ja sisällönkuvailuun. Luettelointiin liittyy dokumenttien perusrekisteröinti ja ulkoisten piirteiden identifiointi (dokumentin tekijä, nimi, julkaisutiedot yms.). Sisällönkuvailu on prosessi, jolla pyritään mahdollistamaan tietynlaisten dokumenttien löytäminen dokumentin sisällöllisten piirteiden perusteella. Bibliografinen valvonta tuli terminä kirjastonhoitajuutta koskevaan kirjallisuuteen 1940-luvun loppupuolella, jolloin bibliografisen valvonnan perustehtäväksi ajateltiin kuuluvan dokumenttien sisällöt ja fyysinen saavutettavuus. Valvonnalla viitattiin koneiden tehokkaaseen käyttöön haluttujen päämäärien saavuttamiseksi. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 15, 18; Wellisch 1980, 41.)

Kirjastonhoitajan sosiaalinen identiteetti korostaa kirjastonhoitajan (eritoten tietopalvelussa työskentelevän kirjastonhoitajan) ja asiakkaan suhteen merkityksestä henkilökohtaisen palvelun tarjoajana. Tätä palvelua voidaan kutsua hakupainotteiseksi palveluksi, jossa keskiössä ovat niin erilaiset ideat kuin myös aineistot. William F. Birdsall puhuu niin kutsutusta ”kirjastonhoitajuuden terapeuttisesta eetoksesta”, joka korostaa suoraa kontaktia kirjastonhoitajan ja kirjaston käyttäjän välillä. Tietopalveluammattilaisen ja asiakkaan välistä tilannetta, jossa tietopalveluammattilainen pyrkii selvittämään, mitä tietoa tarvitseva henkilö haluaa, kuvataan ”referenssihaastatteluksi”. (Birdsall 1994, 71-83, 98; Buckland 1988, 29, 214.)

Kirjastonhoitajien informaation järjestämistä koskeva identiteetti käsittää kiinnostuksen käyttäjien tiedontarpeisiin, tiedon organisointiin ja kirjastonjärjestelmien kehittämiseen. Tämä näkökulma korostaa kirjastonhoitajien paneutumista tekniikkaan ja sen keinoista ratkaista kirjastonkäyttäjien erilaisia tiedontarpeita ja kirjastotyöhön liittyviä ongelmia. Bibliografiseen valvontaan sekä tiedon tallennukseen ja hakuun liittyy oleellisesti relevanssin ja pertinenssin käsite. Relevanssin käsite liittyy lyhyen määritelmän mukaan hyödyllisyyteen, eli siihen, että tiedonhakujärjestelmien kautta voidaan löytää tietoa tarvitsevia varten hyödylliset, eli relevantit dokumentit. Relevanssia voidaan jakaa sillä perusteella, onko tiedonhaun kannalta löytynyt kaikki oleellinen tieto (saanti) ja siten, mikä on relevanttien dokumenttien osuus kaikista löydetyistä dokumenteista (tarkkuus). Pertinenssin käsite tarkoittaa relevanssia tiedonhakijan kontekstissa. Siinä kiinnitetään huomiota tiedonhakijan taustatekijöihin, kuten koulutustausta, opillinen suuntautuminen

ja mitä tarkoitusta varten hän hakee tiettyjä dokumentteja. Samanlaista teknistä puolta kirjastonhoitajan työssä korostaa kuudes informaatiivälittäjäidentiteetti, jossa korostuu tietotekniikkaosaaminen ammattipätevyytenä. (Suominen, Saarti & Tuomi 2009, 17, 147; Ørum 1993, 38-40.)

Joacim Hansson toi teoksessaan *Libraries and Identity* (2010) esimerkin eroista kirjastonhoitajien ja dokumentalistien välillä viittaamalla Lena Olssonin tekemään tutkimukseen, jossa Olsson tutki näiden kahden ryhmän suhdetta LIBRIS -bibliografisen tietokannan kehitykseen. Molemmat ryhmät työskentelivät samanlaisen kirjastoinstituution alla, eli tässä tapauksessa tiedekirjastossa. Dokumentalisteilla oli vahva näkemys omasta asemastaan työsektorillaan ja perinteiset kirjastonhoitajat olivat nuivia suhtautumisessaan teknologiaan ja sen vaikutuksen kirjastoinstituution tulevaisuuteen. Perinteiset kirjastonhoitajat yrittivät määrittää itseään suhteessa teknologian kehitykseen ja yhteiskunnan tarpeisiin. Diskurssin kautta nousi vahvoja kysymyksiä kirjastonhoitajan ammatin tulevaisuudesta ja tarpeellisuudesta. Erot dokumentalistien ja perinteisten kirjastonhoitajien välillä korostui myös siinä, että perinteiset kirjastonhoitajat ajattelivat asiakaspalvelun olevan tärkeä osa kirjastotyötä, kun taas dokumentalistit eivät niinkään. (tässä Hansson 2010, 24-29.) Ruotsissa on tehty 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella selvityksiä kirjastoammatin roolista. Svensk biblioteksförening kokosi julkaisuun *Bibliotekariens och professionens* (2008) eri tutkimuksista ja opinnäytteistä, joissa oli haastateltu kirjastoalan ammattilaisia ja selvitetty kirjastonhoitajan roolia nykypäivänä. Julkaisussa korostui jako teknisorientoituneisiin ja kulttuuri-identiteettiä tunnustaviin kirjastonhoitajiin. Tutkimuksissa yhtenä kysymyksenä oli, onko tietotekniikka muuttanut kirjastonhoitajan ammattia täysin. Jako teknis- ja kulttuurisorientoituneisiin kirjastonhoitajiin näkyivät tässä selkeästi.

2.2.3 Kirjastonhoitajuuden arvot ja käytännöt

Miksi omistaa oma kappale aiheelle, joka käsittää kirjaston ja kirjastonhoitajuuteen liittyviä arvoja ja käytäntöjä? Kirjastonhoitaja on ollut vähän kiinnostunut alansa teoreettisista ja filosofisista aspekteista. Läpi kirjaston historian aina nykypäivään asti, kirjastonhoitajan ammatti on nähty luonteeltaan käytännöllisenä ja moniin

kirjastonhoitajuuteen liittyviin ongelmiin on suhtauduttu hyvin praktisesta näkökulmasta. (Buschmann 2006, 270; Gorman 2000, 16-17; Bennett 1988, 64; Buckland 1988, 150; Shera 1970, 29; Butler 1933, xi.)

S.R. Ranganathan on kiistatta yksi kirjastotieteen klassikoita. Hän on tunnettu fasetoituun luokitukseen perustuvasta luokitusteorian klassikosta Colon Classificationista (CC) ja ”kirjastotieteen viidestä laista”, joiden tarkoituksena on toimia ohjeina ja suuntaviivoina kirjastotoimintojen järjestämiseksi. Ranganathanin kirjastotieteen viisi lakia ovat:

1. Kirjat ovat käyttöä varten.
2. Jokaiselle lukijalle kirja.
3. Jokaiselle kirjalle lukija.
4. Säästä lukijan aikaa.
5. Kirjasto on kasvava organismi.³ (suom. TM)

Tuomen mielestä kirjastotieteen lain toinen (”jokaiselle kirjalle lukija”) ja kolmas (”jokaiselle lukijalle kirja”) kohta korostavat kirjaston tehtävää hankkia dokumentteja ja saattaa niitä käyttöön. Hän korostaa viiden kirjastolain painottavan vahvasti kirjastoammattilaisen yhteiskunnallista ja kulttuurista roolia säilyttää ja välittää dokumentteja. (Tuomi 2011, 91-92.) Michael Gormanin (2000, 19) mielestä Ranganathanin viidestä kirjastotieteen laista nousee esiin kirjastonhoitajuuteen liitettävissä olevat neljä arvoa: rationalismi, demokratia, palvelu ja taloudenhoito (stewardship). Taloudenhoitoon kuuluu Gormanin mukaan (1) ihmisten tuottaman aineiston ylläpito, (2) kirjastonhoitajuuden koulutuksesta huolehtiminen ja koulutuksen vaaliminen, jotta parhaat ammattiin kuuluvat arvot ja käytännöt välittyvät tuleville ammattilaisille sekä (3) kirjastoista huolehtiminen ja niiden ylläpito, jotta kirjastoammattilaiset ansaitsevat palvelevansa yhteisön kunnioituksen (Gorman 2000, 58-59). Taloudenhoidossa kiinnitetään siis huomiota olemassa olevien resurssien vastuulliseen suunnitteluun.

---

³ 1. *”Books are for use.”*

2. *”Every reader his book.”*

3. *”Every book its reader.”*

4. *”Save the time of the reader.”*

5. *”Library is a growing organism.”* (Ranganathan 1988.)

Sheran mielestä kirjastonhoitajuuden filosofisena kehyksenä tulisi toimia sosiaalinen epistemologia. Sosiaalinen epistemologia on kiinnostunut tiedon luonteesta ja kuinka tieto välittyy yhteiskunnassa sukupolvesta toiseen. Shera näkee, että kirjastolla on tärkeä rooli siinä, miten ihmiset ja yhteiskunta tietävät. Kirjasto on yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä, sekä kirjastonhoitajien instrumenttina osa yhteiskunnan tiedollista kommunikaatioverkkoa. (Shera 1976, 49-51.) Gormanin (2000, 21) mielestä Sheran sosiaalisesta epistemologiasta nousee esiin viisi kirjastonhoitajuuteen liitettävää arvoa: oppineisuus, taloudenhoito, sitoutuminen lukutaitoon ja oppimiseen, palvelu ja yhteiskunnan hyvä.

Lee W. Finks määrittelee artikkelissaan *”What do we stand for? Values Without Shame”* kirjastonhoitajuuden arvoja jakamalla ne erilaisiin kategorioihin. Hän kuvaa jakoa arvojen taksonomiaksi, joka sisältää kolme yleiskategoriaa: (1) ammatilliset arvot, (2) yleiset arvot ja (3) henkilökohtaiset arvot. Ammatilliset arvot liittyvät kirjastonhoitajuuden luonteeseen ja siihen, millä tavalla kirjastot toimivat yhteiskunnassa. Ammatillisiin arvoihin kuuluu palvelu, taloudenhoito, filosofiset arvot, demokraattiset arvot ja sitoutumisen lukemiseen ja kirjoihin. Yleiset arvot Finks jakaa työarvoihin, sosiaalsiin arvoihin ja mielihyvän ja/tai tyytyväisyyden arvoihin. Työarvot liittyvät työnsä hyvin hoitamiseen ja professionalismiin. Sosiaalisilla arvoilla painotetaan kirjastoammattilaisten perinteisiä sosiaalisia hyveitä ja yhteistyötä. Mielihyvän/tyytyväisyyden arvoilla Finks viittaa perustarpeiden tyydyttämiseen. Jos kirjastoammattilaisten perustarpeet, kuten turvallisuus, hyväksyntä ja itsekunnioitus eivät ole kunnossa, työ kärsii. Henkilökohtaisiin arvoihin kuuluvat humanistiset arvot, idealistiset arvot, konservatiiviset arvot ja esteettiset arvot. Humanistiset arvot liittyvät yksilön kunnioittamiseen, eli että jokainen on tervetullut kirjastoon. Idealistiset arvot liittyvät ajatuksiin eri aspektien ideaaleista: mikä on ideaali tietopalvelu, ideaali katalogi tai bibliografia sekä ideaali tasapainoinen kokoelma. Finks on sitä mieltä, että konservatismi on kirjastonhoitajuuteen kuuluva pystyssä pitävä arvo. Se on piirre, johon kuuluu kirjaston kontekstissa halu tallentaa, säilyttää ja suojella sekä suuntautuneisuus järjestykseen ja hallintaan. Esteettiset arvot liittyvät kirjastonhoitajan työhön liittyvän järjestyksen ja kauneuden vaalimiseen. Kirjastonhoitajuuteen kuuluvat ylläpitävät arvot ovat säännöllisesti uhattuna niin sanottujen kilpailevien arvojen tai vasta-arvojen kautta,

joiksi Finks laskee byrokratian, anti-intellektuanismin ja nihilismin. Byrokratian Finks näkee olevan luonnollinen keino järjestykseen ja säännöllisiin menettelytapoihin, kun kirjasto ja henkilökunnan määrä kasvaa. Anti-intellektuanismi ilmenee Finksin mukaan kahdella tavalla: taipumuksena väheksyä ryhmän ja/tai instituution sisällä luovuutta, älykkyyttä tai jopa päättäväisyyttä ja laajemmassa kontekstissa nähtynä anti-intellektuanismi voi näkyä oppimisen ja keskustelun trivialisoimisessa. Nihilismi nousee vasta-arvona epätoivosta ja kirjastonhoitajien epäuskosta kirjastojen ja kirjastonhoitajan ammatin tulevaisuuteen. (Finks 1989, 352-354, 356.)

Kirjastonhoitajuuden arvoihin voidaan lukea moniarvoisuus. Moniarvoisuuden tunnustus voidaan käsittää erilaisilla termeillä. Voidaan puhua kirjastonhoitajuuden moniarvoisuusetiikasta, jossa keskiössä on moniarvoisuuksien olemassaolon hyvyys itsessään. Se on tunnustus, joka mielletään Suomisen mielestä erilaisten lajien rikkautena ja Taljan mukaan ns. ”lajin hyvän” arvostuksena. (Suominen 2001, 126; Talja 1998, 88.) Moniarvoisuus voidaan käsittää ymmärtämisen kontekstissa, jonka Suominen (2001, 126) mieltää ’moni’ ja/tai ’kaikkihermeneutiikkana’, joka viittaa erilaisten alueiden mahdollisimman laajaan ymmärtämiseen tai osittaiseen hyväksymiseen. Moniarvoisuuden hyväksymisessä tullaan arvoon, joka painottaa kirjastoammattilaisen pidättäytymistä joistain ideoista yli toisen, kun tehdään kokoelmatyössä valintaan, säilytykseen ja välittämiseen liittyviä päätöksiä: neutraalisuuteen. Kirjastonhoitajuudessa neutraalisuudesta voidaan erottaa kaksi komponenttia: (1) pyrkimys luoda kirjaston kokoelmia, jotka tuovat esille mahdollisimman objektiivisesti paljon erilaisia näkökulmia ja ideoita sekä (2) pyrkimys pysytellä niin puolueettomana kuin mahdollista. (Jaeger, Gorman, Bertot & Sarin 2013, 369-370; Harris, Hannah & Harris 1998, 128.) Neutraalisuutta kirjastonhoitajuuden arvona on kyseenalaistettu siten, että onko kirjastonhoitajuus itsessään neutraali ammattiala. Neutraalisuutta myös arvosteltu sen eettisen ja moraalisen relativismin potentiaalista, jonka mukaan ei ole olemassa vakituisia universaaleja arvoja. (McMenemy 2007, 180; Good 2006, 28.)

Yhdysvalloilla on pitkä perinne kirjastonhoitajan arvojen pohtimisessa ja yleisten kirjastojen kehittämisessä. ALA on määritellyt ”Library Bill of Rights” ja ”Code of Ethics” -dokumenteissaan jo 1930-luvulta lähtien kirjastopalvelujen avuksi olevat yleiset arvot. Dokumenttien tarkoitus on opastaa kirjastoammattilaisia erilaisissa

palvelutilanteissa. Library Bill of Rights –dokumentin mukaan kirjastot ovat tiedon ja ideoiden foorumeita. ALA:n Code of Ethics -dokumentin tarkoitus on tuoda esille kirjastonhoitajuuden ammatin tärkein arvo, intellektuaalisen vapaus (eng. freedom of expression/intellectual freedom⁴) ja puolustaa sitä. (Juntunen & Saarti 2012, 29-30; Poroila 2007, 172-174; Buschmann 2003, 131; Stielow 2001, 10; Lerner 1998, 149; Code of Ethics; Library Bill of Rights.) ALA:n sivujen mukaan intellektuaalinen vapaus tarkoittaa:

”Intellectual freedom is the right of every individual to both seek and receive information from all points of view without restriction. It provides for free access to all expressions of ideas through which any and all sides of a question, cause or movement may be explored.” (Intellectual freedom and Censorship Q & A.)

IFLA:n suomeksi käännettyssä julkilausumassa (1999) puhutaan intellektuaalisesta vapaudesta ja kirjaston roolista⁵. Intellektuaalinen vapaus on mainittu YK:n ihmisoikeuksen yleismaailmallisen julistuksen (UDHR) (1948) 19:ssä artiklassa. Suomenkielinen käännös esitettiin vuonna 1998:

*”Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta.”*⁶ (1998.)

ALA:lla on pitkä historia myös sensuurinvastaisissa julkilausumissa. Sensuurin ALA määrittelee tiedon ja ideoiden tukahduttamiseksi, jota harjoittavat tietyt henkiöt, yksilöt, ryhmät tai hallinnon työntekijät, jotka näkevät jotkut ajatukset vastustettavana tai

---

⁴ Liisa Junnon (2009, 38, 197) Kirjastosanastossa intellectual freedom/freedom of expression on käännetty ilmaisunvapaudeksi. Tässä tutkielmassa käytän ilmaisua ”intellektuaalinen vapaus”.

⁵ Kirjastoja ja intellektuaalista vapautta koskeva julkilausuma (1999).

⁶ ”Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.” (1948)

vaarallisina. (ALA Intellectual Freedom and Censorship Q & A.) Library Bill of Rights –dokumentin kolmannessa kohdassa puhutaan sensuurista seuraavasti:

”Libraries should challenge censorship in the fulfillment of their responsibility to provide information and enlightenment.” (Library Bill of Rights, III.).

Yksilön vapauksiin ja sensuuriin on suhtauduttu eri tavalla Suomessa. Suomen kirjastolaitoksen ja kirjastoammattilaisten suhtautuminen sananvapauteen ja sensuuriin nähdään olevan juontunut kansansivistysperinteestä, kun amerikkalaisessa kirjastoperinteessä näihin kysymyksiin lähdetään enemmän yksilön oikeuksista ja intellektuaalisesta vapaudesta. (Poroila 2007, 9, 15.)

ALA toimeenpani 1990-luvun lopulla projektin, jonka tarkoituksena oli selvittää, onko kirjastoalan ammattilaisilla yhteisesti jaettavissa olevia yhtenäisiä arvoja. Vuonna 1999 toimiin tarttunut ensimmäisen työryhmän tuloksista tunnistettiin seuraavat arvot: (1) ihmisten ja ideoiden yhteys, (2) ihmisten avoin ja maksuton pääsy tallennettuun tietoon ja luoviin töihin, (3) sitoutuminen lukutaitoon ja oppimiseen, (4) yksilön ja ihmisten erilaisuuden kunnioitus, (5) ihmisten vapaus muodostaa, kannattaa ja ilmaista omia uskomuksiaan, (6) dokumenttien säilytys, (7) yhteisöön kohdistuvan ammattitaitoisen palvelun korostaminen ja (8) yllä olevien ideoiden kehittäminen yhteistyön avulla. Ensimmäisen raportin jälkeen Don Sager (tässä Budd 2008, 44) toteaa, että kirjastonhoitajilla ei ole varaa sysätä kysymystä ammatin ydinarvoista syrjään. Hänen mielestään ydinarvojen avulla kirjastoammattilaiset pystyvät paremmin kommunikoimaan käyttäjien kanssa ja artikuloimaan kirjastojen ja kirjastonhoitajien merkityksestä yhteiskunnassa. Kyseisen työryhmän valinnat arvoiksi eivät saaneet ALA:n valtuuston hyväksyntää. Tämä johtui siitä, että kyseiset listattujen arvojen epäselkeästä muotoilusta. Erityisesti kuvaus intellektuaalisesta vapaudesta oli valtuuston mukaan määritelty epäsuorasti. Seuraavan työryhmän raportti vuonna 2004 sai ALA:n valtuuston hyväksynnän. Kyseisen raportin tiivistelmä arvoista on paljon tiivistetympi verrattuna ensimmäisen työryhmän raporttiin. Raportin tiivistelmässä arvot ovat (1) pääsy, (2) salassapitovelvollisuus ja yksityisyys, (3) demokratia, (4) koulutus ja elinikäinen oppiminen, (5) intellektuaalinen vapaus, (6) aineiston säilytys, (7) yleinen

hyvä, (8) professionalism, (9) palvelu ja (10) yhteiskuntavastuu. (ALA 2004; tässä Budd 2008, 43-45.)

Kirjastonhoitajan toiminnalla voidaan nähdä olevan eettisiä seuraamuksia (Budd 2006, 251). Arvoilla näyttää olevan tärkeä asema (yleisen) kirjaston ja kirjastonhoitajan ammatin roolin selkeyttämisessä. ALA:n kirjastonhoitajuuden ydinarvoja määrittelleen toisen työryhmän työn tuloksena tuodut ydinarvot kertovat kirjastonhoitajan tehtävän arvopohjaisesta eetoksesta. Kirjastonhoitajuuden arvojen pohdinnat voidaan nähdä olevan kahden filosofisen idean, pragmatismen ja idealismin yhteenliittymää, tai kuten Gorman (2000, 18) ehdottaa näiden kahden idean olevan kolikon kaksi puolta, jotka täydentävät toisiaan. Tämän luvun perusteella voidaan sanoa, että kirjastonhoitajuuteen liittyviä arvoja on määritetty kirjastoalan järjestöjen julistusten (bill of rights, code of ethics, tunnustus intellektuaalisesta vapaudesta, YK:n ihmisoikeusdokumentin 19. artikla) ja kirjastonhoitajan ammatin kontekstista katsoen hyvin varhaisessa vaiheessa.

2.3 Yhteenveto

Kirjastoista puhuminen yleisellä tasolla on haastavaa. Tällä tarkoitan sitä, että on mielekästä huomioda, että historiassa on kehittynyt erilaisia kirjastoinstituutioita, jotka ovat käyneet historiansa aikana erilaisia kehityskaaria ja että niillä voidaan sanoa olevan erilaisia tapoja organisoida toimintojaan. Eri kirjastoinstituutioilla voidaan sanoa olevan myös erilaiset asiakaskunnat. Esimerkiksi yleisten kirjastojen asiakaskunta ei ole samalla tavalla keskittynyt kuin esimerkiksi koulukirjastoilla tai erikoiskirjastoilla. Yleisten kirjastojen toimintojen perustana olevana rationaliteettina oli esittää kirjaston käyttäjiksi esimerkiksi työväenluokka ja lapset. Nämä ovat ryhmiä, jotka eivät ole ennen yleisten kirjastojen liikkeen (Public Library Movement) syntyä olleet kirjastojen käyttäjinä. Tunnustusta annan toisaalta sille käsitykselle, että voidaan puhua kirjastosta yleisesti sillä perusteella, mitkä voidaan ajatella kirjastoille ominaisiksi tehtäviksi ja/tai ongelmiksi, joita kirjasto ollakseen kirjasto ei voi välttää. Nämä tehtävät ja/tai ongelmat liittyvät, kuten Hansson (2010, 12-13) toteaa, kokoelman ja/tai dokumenttien ylläpitoon, esillepanoon, organisointiin. Kirjastojen historia osoittaa myös, että varhaiset kirjastoiksi kutsutut rakennukset ovat toiminnassaan järjestäneet erilaisia dokumentteja kokoelmiksi.

Kirjasto paikkana on abstrakti ilmaisu. Paikalla voidaan ymmärtää erilaisia asioita. Käsitukset, joilla kirjastoa paikkana on lähestytty, voidaan erottaa kolme erilaista teemaa. Ensimmäinen teema mieltää kirjaston perinteisessä mielessä paikkana, jossa on fyysinen kokoelma. Perinteinen kirjastopaikan käsitys ei ole missään nimessä virheellinen ulottuvuus, koska kirjasto on tosiaan paikka, jossa säilytetään ja ylläpidetään erilaisia dokumentteja. Tämä ulottuvuus toisaalta on, kuten Suominen (2016, 21) ilmaisee, ”minimalistis-fenomenaalinen” –käsitys kirjastosta, eli itsessään yksipuolinen kirjaston määritelmä. Toinen teema ottaa huomioon niin sanotun digitaalisen vallankumouksen aikana heränneeseen tavoitteeseen luoda kirjasto ja sen kokoelma, joka on saavutettavissa sähköisesti siellä, missä ihminen onkin. Kunnianhimoisimmat henkilöt, jotka puhuivat elektronisesta kirjastosta, julistivat kirjaston kuolemaa ja vanhentumista sekä paperitonta yhteiskuntaa. Perinteinen ja elektroninen käsitys kirjastosta paikkana korostavat kirjastoa osaltaan erilaisissa muodoissa olevia dokumentteja. Kolmannessa teemassa huomion saa tavallaan kirjaston ihmisulottuvuus. Mitä ihmiset kirjastossa tekevät ja mitä kirjastossa voi tehdä? Kolmas käsitys kirjastosta paikkana huomioi kirjaston potentiaalin julkisena tilana ja sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa. Kyseinen konteksti huomioi kirjastoa paikkana, jossa voi tehdä muutakin kuin lainata kirjoja. Jos kirjasto paikkana –alaluvusta voisi luoda jonkinlaisen karkean synteesin, se olisi, että kirjasto on paikka, jolla on paikannettavissa oleva merkitys fyysisenä ja elektronisena kirjojen ja/tai dokumenttien kokoelmana, joka sijaitsee tiloissa, jossa ihmiset voivat harrastaa erilaisia asioita sosiaalisesti.

Kirjasto palveluna jakaantuu pohdinnaksi siitä, millaisena palveluna kirjasto voidaan mieltää, mitä palveluja kirjaston voidaan ajatella tarjoavan, keihin kirjaston palvelu kohdistuu sekä mitä perusteluja kirjastojen palveluntarjoamiselle on esitetty. Teoriataustaan kuuluvat käsitykset kirjaston teknisestä palvelusta ja tietopalvelusta. NPM:n myötä kirjaston (eritoten yleisen kirjaston) palvelukonseptia kehitettiin 1990-luvulla enemmän markkinaorientaation mukaan, jossa korostuu asiakaspalvelulähtöisyys ja asiakas- ja/tai käyttäjätyytyväisyys. Tämä on yksi osa, millä osaltaan on pyritty perustelemaan kirjastojen palveluiden rationaliteettia, mutta asiakaspalvelulähtöisyys itsessään ei huomioi kirjaston palveluiden rationaliteettia yhteiskunnan tasolla, jota esimerkiksi amerikkalaisessa kirjastoja koskevassa kirjallisuudessa mielletään kirjaston yhteiskuntavastuuksi. Yhteiskuntavastuulla pyritään ilmaisemaan tehtävää, joka

kirjastolla on yhteiskunnan kontekstissa. Kirjastolla on vastuu toteuttaa tehtävänsä, jossa korostuu vastuu tarjota palveluita sitä tarvitseville. Keitä nämä palvelua tarvitsevat sitten ovat? Tutkimuskirjallisuudessa korostuu käsitys kirjastossa kävijöiden nimitys asiakkaina ja/tai käyttäjinä. Kirjasto palveluna –alaluvun tarkoituksena on myös korostaa, että pohtiakseen erilaisia käsityksiä kirjastosta, ei ole syytä sivuuttaa palvelua.

Käsitykset kirjastonhoitajuudesta –pääluvussa pohdin, millä tavalla kirjastonhoitajuutta ja kirjastonhoitajan ammattiin liittyviä asioita voidaan erotella. Tätä pidän Suomisen (2001, 13) määritelmän hengessä ”kirjastofilosofisena” pohdintana, joka määrittänyt kirjastonhoitajuuteen liittyvien perusteiden ja käytäntöjen reflektiivisenä pohdintana. Ensimmäinen alaluku keskittyy kirjastonhoitajuuden käsitteeseen ja siihen, millä tavalla kirjastonhoitajuutta tutkimuskirjallisuudessa on määritelty. Lähtökohtana on, että kirjastonhoitajuus on moninainen käsite, jolle ei ole yhtä hyväksyttyä määritelmää. Lähdin määrittelemään kirjastonhoitajuutta sekä Bucklandin (1988, 17) että Tuomen (2010, 15) hengessä huomioimalla kirjastonhoitajuuden tekniikoita, ammatillisen alueen ja ammattiin liitettyjä pätevyksiä. Kirjastonhoitajuuden tekniikoilla viittasin niihin prosesseihin ja työkaluihin, joilla dokumentteja ja tietoa dokumenteista tuotetaan. Kirjastonhoitajuuden ammatillinen alue on kirjasto. De Gennaron (1982, 1049) kaksoisparenteesin mukaan ilman kirjastonhoitajia ei voi olla kirjastoja ja ilman kirjastoa ei voi olla kirjastonhoitajia. Kirjastonhoitajan ammatillinen nimike on elänyt. Esimerkiksi tieteellisissä kirjastoissa kirjastonhoitajasta käytetään nimitystä informaattikko. Ammatillisia pätevyksiä lähestyin huomioimalla kirjastonhoitajien ammatillisen ja ylemmän korkeakoulututkinnon sekä tapauksen avulla, millaisia pätevyksiä alalle opiskelevat pitävät oleellisina.

Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti sisältää pohdinnat siitä, millaisena kirjastonhoitajat mieltävät itsensä, ammattialansa ja tehtäväalueensa. Alaluvussa lähdin jakamaan pohdintaa kirjastonhoitajan ammatillista identiteettiä tanskalaisen informaatiotutkijan Anders Ørumin (1993) tutkimuksesta, jossa erottui kuusi erilaista kirjastonhoitajien ammatti-identiteettiä, (1) kulttuuri-identiteetti, (2) sosiaalinen identiteetti, (3) aihespesialisti-identiteetti, (4) dokumentaatio-orientoitunut identiteetti, (5) informaation järjestämistä koskeva identiteetti ja (6) informaatiovälittäjäidentiteetti.

Kirjastonhoitajuuden arvoja ja käytäntöjä lähestyn pohtimalla, miten niitä on määritelty ja millaisia arvoja ja käytäntöjä tutkimuskirjallisuudesta voidaan paikantaa. Kirjastonhoitajuuden epistemologista pohjaa ovat historiassa määritelleet muun muassa Ranganathan, Shera ja Fink. Alaluvun otsikossa vihjasin sitä, että kirjastonhoitajuudesta voidaan erotella sekä idealistinen että pragmatistinen puoli. Gorman (2000, 18) huomioi, että kirjastonhoitajien arvojen pohdinnassa huomion kohteeksi tulevat kirjastonhoitajan työn idealistinen ja pragmatistinen puoli ja on sitä mieltä, että tässä pohdinnassa nämä kolikon molemmat puolet tulisi olla konfliktittomasti toistensa kanssa tekemisissä. Se, mitä yritän kirjastonhoitajuuden arvoja ja käytäntöjä –alaluvulla sanoa on, että kirjastonhoitaja ei voi työssään väistää tekojensa eettisiä seuraamuksia. Kirjastonhoitajuuden etiikkaan ollaan kiinnitetty varhain ALA:n kirjastoja koskevissa eettisissä julistuksissa (Library Bill of Rights ja Code of Ethics –dokumentit).

Pro gradu –tutkielmassani tarkoitukseni on tutkia erilaisia käsityksiä ja merkityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta. Motiivi kirjoittaa tästä kyseisestä aiheesta pro gradu –tutkielma liittyvät omaan kiinnostukseeni kirjaston ja kirjastonhoitajuuden historiaan sekä kyseisiä termejä koskevaan teoreettiseen pohdintaan kirjallisuudessa. Henkilökohtainen kiinnostukseni voidaan sanoa kohdistuvan informaatiotutkimuksen oppiaineen edeltäjän, kirjastotieteen ja informatiikan toiseen paradigmaan, jossa keskiössä on kirjasto, joka käsitetään merkittävänä sosiaalisena instituutiona ja organisaationa, jolla on tehtävä yhteiskunnassa (Miksa 1992, 230-232). Pro gradu –tutkielmani kirjallisuuskatsauksen teoreettinen pohja on painotukseltaan enemmän vanhan perinteen mukaisesti kirjastotieteellinen kuin informaatiotutkimuksellinen.

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA –AINEISTO

3.1 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Laadullinen tutkimus toimii eräänlaisena sateenvarjoterminä, jonka alla on erilaisia tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen taustana on historiallisesti paikannettavissa olevia filosofisia traditioita: aristoteelinen ja ymmärtävä tutkimus, hermeneuttinen ja ihmistieteellinen tutkimus, fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne, kriittisen ja toiminnan tutkimuksen perinne, amerikkalainen laadullinen

tutkimus, niin sanotut pehmeät tutkimusmenetelmät ja postmoderni tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 8.)

Laadullisessa tutkimuksessa tehdään ero induktiivisen (yksittäisestä yleiseen) ja deduktiivisen (yleisestä yksittäiseen) analyysin välillä. Kaksijaossa ei Tuomen ja Sarajärven (2002, 95-97) mukaan oteta huomioon, että on olemassa myös kolmas teorian muodostustapa, abduktiivinen päättely, jonka mukaan teorian muodostus mahdollistuu, kun sen taustalla on jokin johtoajatus. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tehdä jako erilaisien aineistoanalyysimuotojen välillä. Aineistonanalyysitapoja ovat (1) aineistolähtöinen analyysi, (2) teoriaohjaava analyysi ja (3) teorialähtöinen analyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä ennalta sopimattomat analyysiyksiköt haetaan tutkimusaineistosta. Analyysitapa painottaa metodologian merkitystä analyysin tekemisessä. Aikaisemmat teorit, havainnot ja tiedot eivät vaikuta analyysin tekemisessä. Analyysia ohjaavat teorit koskevat vain analyysin toteuttamista. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisemmat teorit toimivat apuna analyysissä. Aikaisemmat teorit voivat toimia uusia ajatusuria luovina. Kuten aineistolähtöisessä analyysissä, tutkimusaineiston keruutapa on teoriaohjaavassa analyysissä vapaa. Teoriaohjaavassa analyysissä logiikka on luonteeltaan abduktiivista, jolloin tutkijan ajattelussa keskiössä on aineisto ja valmiit mallit. Teorialähtöisessä analyysissä päättelyn logiikka on deduktiivista. Analyysiin vaikuttaa taustalla oleva teoreettinen osa, josta hahmotetaan valmiit kategoriat. Aineiston hankinta, aineiston analyysi ja raportointi tapahtuvat vahvasti teorialähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97-101.)

Amerikkalaisessa tutkimusperinteessä puhutaan termistä *content analysis*, joka on Suomeksi käännettynä sisällön erittelyä. Se sisältää sekä kvantitatiivista että kvalitatiivisia elementtejä. Se on metodi, jonka avulla tiivistetään analysoitavien viestin ja tekstin piirteet. Sisällön erittelyllä ja sisällönanalyysillä on eroja. Ero tulee siinä, että sisällönanalyysissä kuvataan tutkimusaineiston sisältöä sanallisesti. Sisällön erittelyssä tutkimusaineiston sisältö kuvataan kvantitatiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107; Neuendorf 2002, 10, 15-16.)

3.2 Luotettavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa

Laadullinen tutkimus ei ole menetelmänä yhtenäinen, vaan se sisältää erilaisia tutkimusperinteitä. Näillä tutkimusperinteillä on erilaisia tapoja arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa nousevat esille käsitykset objektiivisesta tiedosta ja totuudesta sekä tutkimuksen sisäisestä johdonmukaisuudesta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida ja lähestyä neljän totuusteorian kautta: (1) todellisuutta vastaavat totuudet (totuuden korrespondenssiteoria), (2) jos väite on vastaava muiden väitteiden kanssa, se on totta (koherenssiteoria), (3) uskomuksen voidaan sanoa olevan totta, jos siitä on hyötyä ja se toimii käytännössä (pragmaattinen totuusteoria) ja totuusteoria, jossa ajatus totuudesta luodaan yhteisymmärryksen kautta (konsensuseseen perustuva totuusteoria). (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131-132.)

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta lähestytään metodologiaa koskevassa kirjallisuudessa validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetissa arvioidaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä se väittää tutkivan ja reliabiliteetti tarkastelee sitä, onko tutkimustulokset toistettavissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133; Neuendorf 2002, 112.)

Ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä keinoa arvioida laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimus on kokonaisuus, jota arvioidaan sen sisäisen johdonmukaisuuden, eli koherenssin kautta. Tällä tarkoitetaan seuraavia asioita: (1) mitä olet tutkimassa ja millä perusteella, (2) millaisia oletuksia sinulla on ollut tutkimusta aloittaessasi ja ovatko ne muuttuneet sekä miksi se tutkimus, jota olet tekemässä on tärkeä, (3) millä tavalla aineistonkeruu on tapahtunut, (4) miten tutkimuksen tiedonantajiin on saatu yhteys, (5) mikä on tutkijan ja tutkittavan suhde, (6) millaista aikataulua on noudatettu, (7) mitä analyysikeinoja tutkimusta tehdessä on käytetty, (8) millä perusteella tutkimuksesi on eettinen ja (9) miten tutkimusaineisto on koottu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135, 138.)

Kun tutkija esittää tekemisensä tutkimuksessa yksityiskohtaisesti, tulevat tutkimustulokset paremmin ymmärrettäviksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Tutkimuksessani pidän tärkeänä, että siinä ilmoitetaan selkeästi sisäiseen

johdonmukaisuuteen kuuluvia asioita. Pidän tutkimuksessani tärkeänä, että se tutkii sitä, mitä se väittää tutkivan.

3.3 Kirjasto-lehden vuosijulkaisut 2011-2016 tutkimusaineistona

Kirjastolehden vuosijulkaisut tiivistävät vuoden aikana kirjastoihin liittyviä tapahtumia ja keskustelua. Sisältöön kuuluu erilaisia tekstejä aiheista, jotka puhuttivat Kirjasto-lehden julkaisuissa vuoden aikana. Muutoin Kirjasto-lehden vuosijulkaisun rakenne on samankaltainen muiden vuoden aikana julkaistujen Kirjasto-lehtien kanssa. Tutkimusaineistona Kirjasto-lehden vuosijulkaisut ovat monipuolisia ja sisältävät rakenteiltaan erilaisia tekstejä: pääkirjoituksia, kolumneja, haastatteluita, tapahtumaraportteja ja mielipidekirjoituksia.

3.4 Tutkimuksen tavoite ja käytännön toteutus

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuja on julkaistu 6 kappaletta (2011-2016). Tutkimuksen tavoitteena on tehdä laadullista sisällönanalyysia Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä esiintyvistä kirjasto- ja kirjastonhoitajuuskäsityksistä ja merkityksistä. Valinta kohdistuu kyseisten vuosien Kirjasto-lehden vuosijulkaisuihin, koska kyseisiä lehtiä on vasta julkaistu kyseisenä aikana. Alla on tutkimukseeni kuuluvien tekstien määrä vuosijulkaisukohtaisesti ja yhteensä:

Taulukko 1. Analysoitavien tekstien määrä Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa.

5/2011	5.2012	5/2013	5/2014	5/2015	5/2016	Yht.
19	14	16	14	13	18	94

Kaiken kaikkiaan analysoitavia tekstejä on yhteensä 94 kappaletta. Tekstien valintaperusteena on, että siinä tarkastellaan kirjastoa tai kirjastonhoitajuutta. Tekstillä voi olla joko yksi tai useampi kirjoittaja. En aio tehdä analyysia jokaisesta Kirjasto-lehden tekstistä, koska joissakin teksteissä ei käsitellä kirjastoa tai kirjastonhoitajuutta ollenkaan. Esimerkkinä tästä haluan mainita yhden kirjoituksen vuoden 2011 Kirjasto-lehdessä, jossa kirjoitetaan erään Oulun yliopiston informaatiotutkimuksen pro gradu –

tutkielmasta, jossa käsitellään, millaisina kirjasto ja kirjastonhoitajat käsitetään tutkimusaineistona olevissa *Aku Ankka* –lehdissä. En käsittele kyseistä tekstiä, koska *Aku Ankka* perustuu fiktiiviseen maailmaan. Fiktiivisen maailman kirjasto- ja kirjastonhoitajuuskäsityksien pohdinta ovat täysin toisenlaisen tutkimusongelman pohdinnan alainen asia.

Tutkimuksessani en pyri selvittämään, miten merkityksiä tuotetaan tekstissä. Tässä tulee karkea ero sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin välillä sekä molempien suhtautumisesta merkitykseen aineistonanalyysissa. Sisällönanalyysissa tutkimuksen kohteena on tekstin merkitykset, kun diskurssianalyysi on kiinnostunut siitä, miten näitä merkityksiä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-106.) Aion tutkia, mitä merkityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta on kirjoitettu.

Tarkastelen tutkimuksen laadullisessa osassa, onko *Kirjasto*-lehden vuosijulkaisuissa kirjoitettu tekstejä, joiden teemana on esimerkiksi yleisesti teoriani taustalla olevat asiat, jotka käsittelevät teemaa ”kirjasto palveluna” tai ”kirjastonhoitajan ammatillista identiteettiä”. Tämän lisäksi tarkastelen niitä ilmaisuja, jotka viittaavat teoriani taustalla oleviin käsityksiin kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta. Tuon esille, jos tekstissä puhuttaisiin esimerkiksi dokumentaatiosta kirjastonhoitajan työn kontekstissa, vaikka tekstin pääteema ei olisikaan dokumentaatio kirjastonhoitajan työssä tai kirjaston palveluorientaation kohdistumisesta asiakkaisiin ja/tai käyttäjiin. Havainnot näistä pyrin esittämään siten, että lasken, kuinka monessa tekstissä näitä erilaisia ilmaisuja kirjasto – ja kirjastonhoitajuuskäsityksistä ilmenee. Tätä menetelmää kutsutaan aineiston kvantifioinniksi. Aineiston kvantifiointi on sisällönanalyysin aineistonanalyysin menetelmistä määrällinen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 117-118.) Aineiston kvantifioinnin tulen esittämään kaaviomuodossa.

Tutkimuksen tavoitteena on esittää laadullisen tutkimusmenetelmän ja sisällönanalyysin keinoilla *Kirjasto*-lehden vuosijulkaisujen teksteissä (pääkirjoitukset, kolumnit, mielipidekirjoitukset ym.) esiintyviä käsityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta. Esitystapoja laadullisessa sisällönanalyysissa voidaan tehdä useita. Järjestän aineiston samaan aikaan tiiviissä ja sanallisessa muodossa. Tätä aineiston tiivistämistä voidaan kutsua aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi. Redusoinnissa tutkimusaineiston

alkuperäisilmaisut pelkistetään lyhyemmiksi ilmauksiksi. Sisällönanalyysin alkuvaiheessa on kuitenkin tärkeää määrittää, mikä on analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause, ajatusrakenne tai lauseen osa. (kts. Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-112.)

Alla olevassa taulukossa (Taulukko 2) on erimerkki, millä tavalla aineiston redusointi tulee tapahtumaan. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 112) kutsuvat tämänkaltaista aineiston analyysia aineiston klusteroinniksi ja/tai ryhmittelyksi, jossa aineistosta läpikäytyt alkuperäiset ilmaisut käydään läpi ja sieltä etsitään käsitteitä, jotka kuvaavat luokitteluyksikkönä olevia ilmiöitä. Tässä tapauksessa nämä ilmiöt ovat nimettynä kategorioiksi, mutta sitä voidaan nimetä myös pääluokaksi:

Taulukko 2. Tutkimusaineiston redusointi.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Kategoria
<i>”Lehtisalissa taas sijaitsee valikoima lähinnä naistenlehtiä, pitsinnypläysohjeita ja autolehtiä” (5/2012, 9)</i>	Maininta perinteisestä kirjastopaikasta.	Kirjasto paikkana
<i>”Pienissä, tutuissa palvelupaikoissa käyttäjät kertoivat usein arvostavansa henkilökohtaista palvelua ja aineiston löytyvyyttä: uutuuksia saa varaamatta hyllystä, kirjoja on aseteltu naamapuoli asiakkaan suuntaan, hyllyjärjestys on helposti hahmotettavissa” (Jokitalo 2011, 3)</i>	Maininta kirjaston teknisestä palvelusta.	Kirjasto palveluna
<i>”Sisällönkuvailu on yksi kirjastoalalla työskentelevien ammatti-identiteettiä pisimpään leimanneista työprosesseista” (Joru 2015, 20).</i>	Maininta kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä.	Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti
<i>”Luettelointi on keskeistä kirjastotyötä, ja kun hyvä luetteloiminen lopetetaan, kirjaston yhteiskunnallinen ja sivistyksellinen merkitys romahtaa, Poroila synkistelee. Hänestä luettelointi_on kirjaston ainoa pysyvää lisäarvoa tuottava toimintamuoto.” (Baer 2013, 11-12.)</i>	Maininta kirjastonhoitajuuden käsitteeseen kuuluvasta dokumentaatiosta.	Kirjastonhoitajuus käsitteenä.

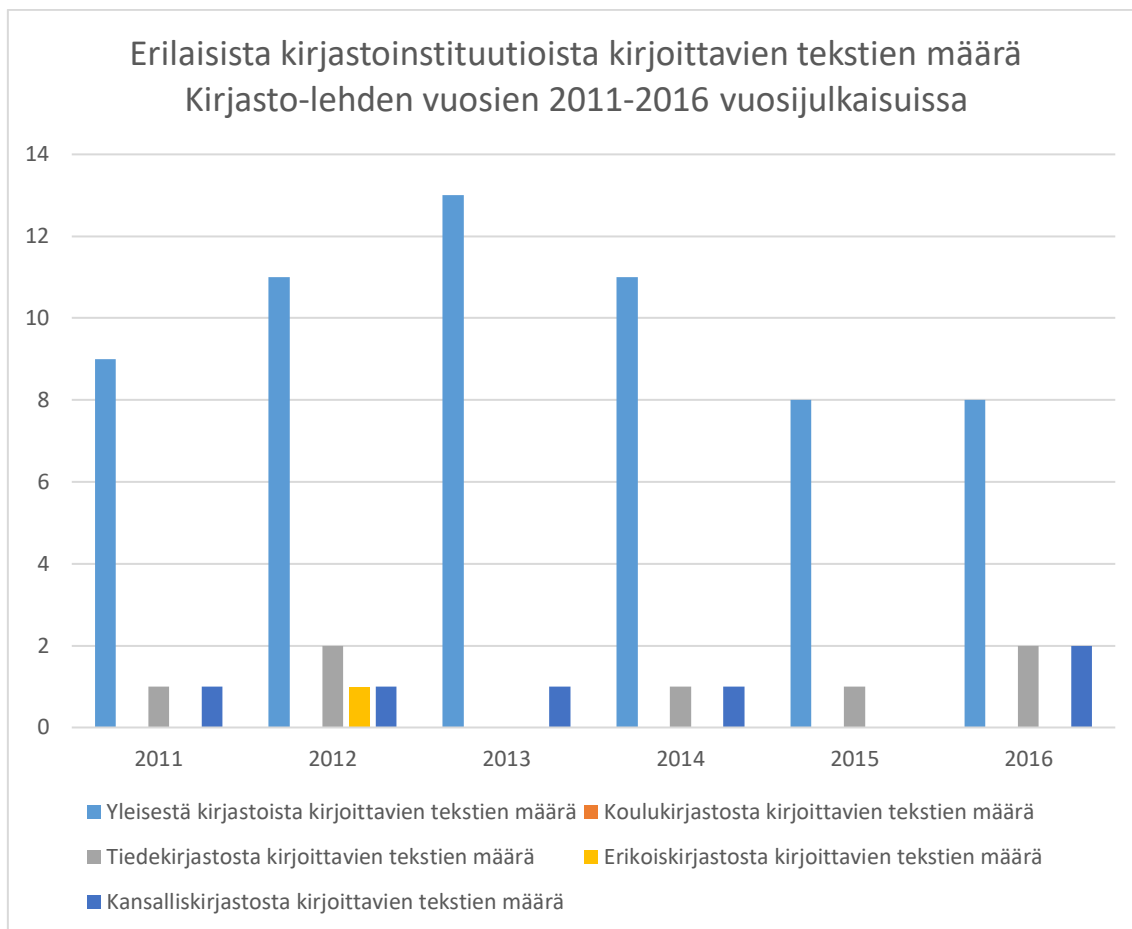
4 TULOKSET

4.1 Käsitukset kirjastosta Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

4.1.1 Käsitukset erilaisista kirjastoinstituutioista Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä aluvuossa esitän käsitukset erilaisista kirjastoinstituutioissa Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä. Teoriani taustalla olevat erilaiset kirjastoinstituutiot ovat yleinen kirjasto, koulukirjasto, tiedekirjasto, erikoiskirjasto ja kansalliskirjasto. Tuon esille, että missä määrin erilaisista kirjastoinstituutioista kerrotaan esittämällä, kuinka paljon eri kirjastoinstituutioista kirjoittavia tekstejä on. Tarkoitukseni on tuoda esille mahdollisuuden mukaan nekin kirjastoinstituutiot, jotka eivät kuulu teoriataustaan.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on yleisistä kirjastoista kirjoittavia tekstejä 60. Koulukirjastoista kirjoittavia tekstejä ei ollut tutkimusaineistossani yhtäkään. Tiedekirjastoista kirjoittavia tekstejä on yhteensä seitsemän. Erikoiskirjastosta kirjoittavia tekstejä on yksi ja kansalliskirjastoista kirjoittavia tekstejä on kuusi. (Kaavio 1.)

Kaavio 1. Erilaisista kirjastoinstituutioista kirjoittavien tekstien määrä Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä.

4.1.1.1 Käsitukset yleisistä kirjastoista

Yleisestä kirjastosta kirjoittavia tekstejä löytyy jokaisesta Kirjasto-lehden vuosijulkaisusta. Tekstit käsittelevät laajalti erilaisia teemoja: uusia kirjastorakennuksia ja tiloja, yleisiä kirjastoja Suomessa ja ulkomailla, yleisten kirjastojen tapahtumia ja palvelukonsepteja sekä kirjoittajien kokemuksia yleisistä kirjastoista ja kirjoittajien ajatuksia yleisten kirjastojen merkityksestä.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa käsiteltiin erilaisista yleisistä kirjastoista kirjastoautoa vuosina 2011, 2012, 2013 ja 2015. Vuoden 2011 vuosijulkaisussa on artikkeli kansainvälisestä kirjastoautofestivaalista ”*Mobile Library Festival 2011:sta*”. Turussa 11.-13.8.2011 järjestettyihin kirjastopäiviin osallistuivat Espanjasta, Portugalista, Iso-Britanniasta, Norjasta, Ruotsista, Suomesta, Saksasta, Virossa, Alankomaista ja Venäjältä

yhteensä 39 kirjastoautoa ja yksi kirjastovene Paraisista. Kansainvälisillä kirjastoautopäivillä tutustuttiin eri maiden kirjastoautoihin. (Varila 2011, 12.)

Vuoden 2012 vuosijulkaisussa on kaksi artikkelia, joiden teemana on kirjastoauto. Minna Halosen artikkelissa tuodaan esille Oulun kaupunginkirjaston uusi kirjastoauto Onneli, joka korvasi aiemmin kymmenen vuotta toiminnassa olleen pienkirjastoauton. Artikkelissa kirjoitetaan kirjastoauto Onnelin tiloista. Onneliin haluttiin ergonomiset tilat, koska kirjastoauton pysäkit ovat vilkkaita ja lainamäärät ovat suuria. (Halonen 2012, 26.) Titta Baer esittelee artikkelissaan kaksi kuorma-autoalustalle valmistettua kirjastoautoa. Artikkelissa esitellään kirjastoautot Ella ja Vega. Ella sijaitsee Kirkkonummella ja Vega Mäntsälässä. Mäntsälässä otettiin kirjastoautohankkeessa kuorma-autopohjainen kirjastoauto-ratkaisu Kirkkonummen Ella-kirjastoauton innoittamana. Artikkelissa kirjoitetaan, että kuorma-autoalustalle rakennettu kirjastoauto tulee olemaan kestävä ratkaisu Suomen kirjastoautokannalle. (Baer 2012, 27-28.)

Vuoden 2013 vuosijulkaisun artikkelissa esitellään Suomen kirjastoautopalvelujen kuulumisia kiristyneen kunnantalouden aikana. Artikkelin mukaan kuntien leikkaukset ovat kohdistuneet aukioloaikoihin ja kirjastotoimipisteiden määrään. Kuntien kiristyneessä taloustilanteessa lähikirjastojen karsiminen ja aukiolojen vähentäminen ovat artikkelin mukaan johtanut siihen, että kirjastoautot ovat osaltaan korvanneet lähikirjastopalveluita. Monissa kunnissa kirjastoautot ovat toimineet myös äänestyspaikkoina ja kansalaisopistojen kurssien pitopaikkoina. Vuonna 2013 38 % kirjastoautoista liikkuvat yli kuntarajojen. (Pirhonen 2013, 17.)

Edellä mainitut artikkelit käsittelevät yleisesti kirjastoautoihin liittyviä teemoja. Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisuissa on kaksi artikkelia, joissa oleellisena osana on kirjastoautoteema, jota käsitellään kirjastoalan työntekijän kautta. Artikkelit ovat vuosien 2013 ja 2015 vuosijulkaisussa. Vuonna 2013 Pia Rask-Jussila kirjoittaa artikkelissaan vuonna 2013 marraskuussa eläkkeelle siirtyneen kirjastoautokuljettaja-virkailijan Mika Varneslahdesta ja hänen pitkästä työurastaan Jyväskylän lähettyvillä Hankasalmissa. Varneslahdesta tuli aikanaan Hankasalmen kirjaston historian ensimmäinen päätoiminen kirjastotyöntekijä, joka vastasi itsenäisesti kirjastoauton toiminnasta. (Rask-Jussila 2013, 18-19.) Vuoden 2015 artikkelissa esitellään Soile

Kokkonen. Hän työskentelee suomalais-norjalaisomistuksessa olevassa kirjastoautossa osastonhoitajana ja kirjastonauton kuljettajana. Kokkonen on kirjastoauton pääsääntöinen huoltaja. Kirjastoauton reitti kulkee Porsangin rannikolta Kaarasjoelle ja Suomen puolella Utsjoella. (Jokitalo 2015, 34-36.)

Uusia kirjastorakennuksia ja tiloja Suomessa käydään läpi kolmessa artikkelissa Kirjasto-lehden vuosien 2012, 2013 ja 2014 vuosijulkaisuissa. Ira Koivun kokoomassa osiossa käydään läpi Palokan aluekirjaston, Seinäjoen kaupunginkirjaston uudisrakennuksen Apilan, Toholammin kirjaston sekä lyhyesti Helsingin yliopiston pääkirjaston, Oulun Kaukovainion kirjaston, Limingan kirjaston, Espoon Saunalahden lähikirjaston ja Savonlinnan pääkirjaston uudistetut tilat (Koivu 2012, 13-17). Saman vuoden toisessa tekstissä käydään läpi Keskustakirjaston arkkitehtuurikilpailun ehdokkaita. Esittelyssä on kuusi ehdokasta, jotka ovat nimeltään ”Liblab”, ”Wave”, ”Käännös”, ”Kasi”, ”The Diagonal Agora” ja ”The Green Metropolis”. (Lehikoinen 2012, 40.) Vuoden 2013 vuosijulkaisussa ”Uudet konseptit ja tilat” –osiossa esitellään viisi uutta kirjastoa, joista kaksi on suomalaisia. Yksi on Savonlinnan pääkirjasto Joeli ja toinen on Helsingin keskustakirjasto. (Baer 2013, 30-31.) Vuoden 2014 vuosijulkaisussa Titta Baerin kokoomassa osiossa käydään läpi seitsemän (Haapamäen lähikirjaston, Oulun Kastellin kombikirjaston, Inkoon pääkirjaston, Lappeenrannan Korvenkylän lähikirjaston, Luumäen pääkirjaston, Tampereen Lielahden lähikirjaston ja Raaseborgin pääkirjaston) yleisen kirjaston vuosina 2013-2014 uudistettuja tiloja (Baer 2014, 12-14).

Leena Elenius kirjoittaa artikkelissaan itsepalvelukirjastoista Mynämäessä, Hämeenlinnassa ja Vantaalla. Artikkelissa kirjoitetaan Mynämäen itsepalvelukirjaston toimivan ”kylmäsemaperiaatteella”, eli siellä ei ole henkilökuntaa. Hauhossa haluttiin kehittää itsepalvelukirjastoa, koska henkilökuntaa on vähän. Artikkelin mukaan Vantaalle suunnitellaan lisää omatoimikirjastoja. Vantaan Pointin omatoimikirjastopalvelujen ideoita ja malleja haettiin artikkelin mukaan Tanskasta, Ruotsista ja myös Suomesta. Kirjastoseura teetti kyselyn itsepalvelukirjastojen määrästä ja niiden suunnittelusta vuonna 2014. Kyselyyn vastasi 138 kirjastoa. Vastauksista selvisi, että 51 kirjastossa suunniteltiin tai oltiin jo suunniteltu itsepalvelukirjaston perustamista. 87 kirjastossa ei ollut itsepalvelukirjaston kaltaisia suunnitelmia. Kyselyssä

selvisi, että kahdeksalle kirjastolle itsepalvelukirjasto oli vaihtoehto kirjaston lopettamiselle ja kuusi kirjastoa toimii kylmäasemaperiaatteella. (Elenius 2014, 20-23.)

Kirjasto-lehden vuoden 2016 vuosijulkaisussa on artikkeli, jossa esitellään monikielinen kirjasto Torniolaaksossa. Kaisa Inkeroinen artikkelissa käsitellään Ylitornion kirjastossa käyviä ihmisiä ja heidän monikielisyyttä. Mainintansa saavat myös Övertorneån puolella oleva Matarengin kirjasto sekä Haaparannan kirjasto. Artikkelissa todetaan, että Haaparannan ja Tornion kirjastot toimivat periaatteessa kahden valtion asiointipaikkoina, koska ne sijaitsevat niin lähellä Suomen ja Ruotsin rajaa. (Inkeroinen 2016, 8-9.)

Yleisissä kirjastoissa järjestetyistä tapahtumista kirjoitettiin vuosien 2011, 2015 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Janne Kaulanen kirjoittaa artikkelissaan Kolarin kirjastossa järjestetystä 10-13-vuotiaille lapsille suunnatusta kaksipäiväisestä lukuleiri tapahtumasta. Artikkelissa kerrotaan, että lukuleirin tarkoitus on innostaa lapsia lukemaan. Lukuleirillä vierailijana oli kirjavinkkari Marja-Leena Mäkelä, joka vinkkasi lapsille kirjallisuutta. (Kaulanen 2011, 37-39.)

Vuonna 2015 Titta Baer kirjoittaa Seinäjoen kaupunginkirjastossa järjestetystä valtakunnallisista kirjastopäivistä. Kirjastopäiville osallistui melkein 600 kirjastoalan työntekijää ja 50 kirjastoalan opiskelijaa. Kirjastopäivillä keskusteltiin ensimmäisenä päivänä kirjaston tulevaisuudesta. Kirjaston tulevaisuus oli teemana Opetus- ja kulttuuriministeriön johtajan Hannu Sulinin puheessa, jossa hän toi esille kirjastolain ja sen uudistuksen. Kirjastopäivillä puhuttiin myös lukemisesta ja lukutaidosta. Teemoina olivat monilukutaito, maahanmuuttajien lukeminen sekä tekniikan ja lukemisen suhde. Kirjastopäivillä järjestettiin myös erilaisia työpajoja ja ammattitapaamisia. (Baer 2015, 8-9.)

Kirjasto-lehden vuoden 2016 vuosijulkaisussa Pia Rask-Jussila kirjoittaa artikkelissaan Joensuun seutukirjastossa ikäihmisille ja muistisairaille järjestetyistä taidetuokioista ja muisteluhetkistä, jotka toteutettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahoituksella. Taidetuokioissa ja muisteluhetkissä hyödynnetään ns. muistelulaukkua, johon kerätään mm. erilaisia vanhoja esineitä, kuten lehtiä ja kirjoja. Muistelulaukku-hankkeessa ovat olleet mukana Joensuun vanhus-, kirjasto- ja kulttuuripalvelut sekä taide- ja maakuntamuseo. (Rask-Jussila 2016, 40-41.)

Päivi Kapiainen-Heiskanen kirjoittaa artikkelissaan Mikkelissä Kalevankankaalle avatusta uudesta kirjastosta ja sen uusista tiloista sekä palvelukonseptista. Kalevankankaan ja Rantakylän kirjastojen kirjastopalvelujen painotus on lapsissa ja nuorissa. Artikkelissa kerrotaan, että nykypäivän kirjastojen on kuunneltava ennen kaikkea asiakkaitaan. Tämä toteutettiin Kalevankankaalla ja Rantakylässä kuuntelemalla asiakkaiden toiveita siitä, mitä asioita kirjastoihin olisi tuotava. (Kapiainen-Heiskanen 2011, 40-41.) Asiakkaita on kuunneltava myös Kirjastoseuran silloisen puheenjohtaja Jukka Relanderin mielestä, joka kirjoittaa kolumnissaan markkinoinnin ja viestinnän tärkeydestä yleisten kirjastojen kontekstissa. Relander on sitä mieltä, että kirjastojen on markkinoitava itseään, jos kirjasto haluaa ylläpitää asiakastyytyvää. (Relander 2011, 5.)

Suomen kirjastojen palvelukonseptit tuli esille vuoden 2014 vuosijulkaisun loppupuolella, jossa Tampereen kaupunginkirjastossa työskentelevä Perttu Rasi kertoo Tampereen kaupunginkirjaston tietotorista ja sen asiakkaista sekä vastaa kysymyksiin liittyen Netti-Nyssen lopettamiseen ja tietotorin erilaisiin palveluihin. Rasi kertoo, että tietotorin asiakkaisiin kuuluu useimmiten eläkeikäiset, joille tietotekniikka ei ole tullut elämän varrella tutuksi. (Rasi 2014, 40.)

Yleisten kirjastojen projekteja tuotiin esille Kirjasto-lehden vuosien 2011, 2012 ja 2013 vuosijulkaisuissa. Vuoden 2011 Kirjasto-lehden vuosijulkaisun loppupäässä on Seppo Verhon kirjoittama teksti ”vihreästä kirjastoliikkeestä” ja siihen liittyvistä projekteista, joita toteutettiin Helsingin kaupunginkirjastossa. Artikkelin mukaan vihreä kirjasto on liikkeenä tuttu Pohjois-Amerikassa, Pohjoismaissa, Saksassa ja Australiassa. Artikkelissa kirjoitetaan myös muissa Suomen yleisissä kirjastoissa toteutetuista ”ekoteoista”. Helsingin Vallilan kirjastossa laskettiin kirjaston hiilijalanjäljen koko. Porvoossa alettiin myydä reilun kaupan kestäviä kirjastokasseja. Rääkkylän kirjastossa kiinnitettiin huomiota paperihävikkiin tulostamalla useampi sivu samalle arkille. Kuusamon kirjastossa laitettiin portaikkoon ja varastoon liiketunnistimella toimiva valoitus. Kuusamossa myös kirjastoaineistojen kuljetusreitit suunniteltiin energiapiikeiksi. (Verho 2011, 44-45.)

Vuoden 2012 vuosijulkaisussa Leena Elenius kirjoittaa artikkelissaan erilaisista asiakkaita osallistavista kehittämishankkeista. Esimerkkejä yleisten kirjastojen osallistavista hankkeista Elenius kirjoittaa uuden Keskustakirjaston budjetoinnin työpajasta: ”*Keskustakirjaston osallistavan budjetoinnin työpajat ovat erinomainen esimerkki, miten kansalaiskeskeisiä menetelmiä voi rohkeasti hyödyntää osana päätöksentekoa.*” Tässä osallistavassa budjetoinnissa ideana on, että kirjaston asiakkailta on mahdollisuus ideoida, mihin kirjaston 100 000 euron kehittämisrahat tullaan käyttämään. (Elenius 2012, 36-37.)

Marja Haapaniemi kirjoittaa artikkelissaan Hämeenlinnassa, Kouvolassa ja Lahdessa kirjastoissa toteutetusta ei-käyttäjäselvityksestä, jonka tarkoituksena oli selvittää työryhmän voimin haastattelemalla eri ikäisiä ihmisiä, minkä takia he eivät käytä yleisten kirjastojen palveluita. Ei-käyttäjäselvityksen mukaan ihmisillä on monia syitä olla käyttämättä yleisien kirjastojen palveluita. Artikkelissa mainitaan, että selvitykseen osallistuneiden ei-käyttäjien keskuudessa yleinen kirjasto näyttäytyi kuitenkin positiivisessa mielessä. (Haapaniemi 2013, 27.)

Pirkko Lindberg kirjoittaa tekstissään kahden henkilöesimerkin kautta Oulun kaupunginkirjastossa toteutetusta projektista, jossa kirjaston henkilöstö vieraillee viikkojen tai kuukausien ajan toisessa toimipisteessä. Kyseisen projektin tarkoituksena on kehittää kirjastoammattilaisten asiakaspalvelutaitoja. Artikkelissa esitellään Karjasillan lähikirjastossa kirjastonhoitajana työskentelevä Antti Heikkinen, joka kyläili Oulun pääkirjaston musiikkiosastolla ja Haukiputaan kirjastossa kirjastosihteerinä työskentelevä Minna Ikonen, joka kyläili Rajakylän lähikirjastossa. (Lindberg 2013, 34-35.)

Ilkka Kononen kirjoittaa artikkelissaan yleisen kirjaston palveluiden merkityksestä ja mitä yleiset kirjastot voi tehdä tilanteessa, jossa Suomeen tulee yli 22 000 turvapaikanhakijaa. Tekstissä pohditaan näitä asioita Espoon, Oulun ja Hämeenlinnan kaupunginkirjastojen tarjoamien palveluiden kontekstissa sekä minkälaisia haasteita palvelun tarjoamiseen on liittynyt. Mainintansa saa myös pieni pirkanmaalainen kirjasto Punkalaitumelta. Artikkelin perustuu kirjastoille tehtyyn kyselyyn. Artikkelissa kirjoitetaan, että kirjastot ympäri Suomea ovat tarttuneet aktiivisesti toimeen. Espoon

kaupunginkirjastossa maahanmuuttajien palvelut ovat olleet vuosia arkipäivää. Espoolla on virallinen monikulttuurisuusohjelma, jonka mukaan kirjastojen tulee auttaa maahanmuuttajia kotouttamisessa sekä tukea heitä oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämisessä. Lammin lähikirjasto Hämeenlinnassa on tehnyt yhteistyötä lähimmän vastaanottokeskuksen kanssa. Myös asiakaspalvelutilanteet turvapaikanhakijoiden kanssa ovat lisääntyneet kirjastoissa. Punkalaitumen kirjastossa varauduttiin siten, että kun kysyntää monikielisten aineistojen kohdalla tulee, he vastaavat lisäämällä tarjontaa. (Kononen 2015, 14-17.) Ilkka Konosen jatkok teksti ”Toimittajalta” –osiossa nimeltä ”*Onneksi on Monikielinen kirjasto!*” jatkaa samalla teemalla huomioimalla yleisten kirjastojen kokoelmien sisältöä ja riittävyttä monikielisyyden kontekstissa. Vaikka osa turvapaikanhakijoista ovat vain väliaikaisesti Suomessa, yleiset kirjastot ovat Konosen mukaan joutuneet arvioimaan kokoelmiensa riittävyttä. (Kononen 2015, 17.)

Vuoden 2016 vuosijulkaisun loppupuolella Titta Baer on koonnut kolme lyhyttä uutiskatsausta ympäri Suomea, joissa esitellään erilaisia hankkeita yleisissä kirjastoissa. Yhdessä uutisessa kirjoitetaan Oulun kaupunginkirjastossa kehitetystä Lukuiltoa kaikille -hankkeesta, jonka tarkoituksena on edistää aikuisten lukemista. Toisessa uutisessa kirjoitetaan Eepos-kimpasta, jossa on mukana Etelä-Pohjanmaalta Isokyrön, Kaskisten, Laihian, Perhon ja Vetelin kunnat. Tavoitteena on tiivistää kirjastojen yhteistyötä. Kolmannessa uutisessa tuodaan esille kaksitoista uusmaalaisista kuntaa, jotka ovat vaihtamassa kirjastojärjestelmää. (Baer 2016, 43.)

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa Helsingin Keskustakirjasto saa useammassa artikkelissa ja kolumnissa huomiota. Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa tuodaan esille Helsingin Keskustakirjastoon liittyviä teemoja vuosien 2012, 2013 ja 2014 vuosijulkaisuissa. Titta Baer kirjoittaa artikkelissaan Helsingin kirjastotoimen johtajan Maija Berdtsonista (siirtyi eläkkeelle 2013) ja hänen ajatuksistaan uudesta Keskustakirjastosta. Keskustakirjasto tulee olemaan paikka, jossa hyödynnetään digitaalisuutta tilaratkaisuina ja pintamateriaaleina. (Baer 2012, 10-12.)

Keskustakirjaston rakentamiseen liittyvistä mielipiteistä kirjoitettiin vuosien 2013 ja 2014 vuosijulkaisuissa. Toimittaja Sanna Ukkola kirjoittaa kolumnissaan oman mielipiteensä Keskustakirjaston rakentamisesta. Hän pitää päätöstä rakentaa Musiikkitalo

Keskustakirjaston sijaan järjettömänä. Hän pitää kolumnissaan kuitenkin sitä positiivisena asiana, että Keskustakirjasto tullaan rakentamaan. (Ukkola 2013, 27.) Keskustakirjaston rakentaminen on herättänyt myös vastustusta. Kirjastoseuran silloinen puheenjohtaja Jukka Relander kirjoittaa vuoden 2014 vuosijulkaisun kolumnissa Helsingin Keskustakirjaston ympärillä käydyistä keskustelusta ja lähikirjastoista. Artikkelissa kirjoitetaan niistä perusteluista, miksi uutta Keskustakirjastoa ei tulisi rakentaa. Yksi mainituista syistä liittyi huoleen lähikirjastojen tulevaisuudesta:

”Vastustukseen on ainakin kolme eri syytä. Erityisesti oikealla halutaan säästää rahaa aina, kun tilaisuus tarjoutuu ja niille, jotka kampanjoivat tiukalla taloudenpidolla, mahdollisuus 65 miljoonan säästöihin tuntuu houkuttavalta.”

”Keskilinjän vasemmalla puolella pelätään lähikirjastojen puolesta.”

”Kolmas vastustus peruste on, että lähitulevaisuudessa siintävät sähkökirjat tekevät kirjastorakennukset muutenkin tarpeettomiksi.”

(Relander 2014, 5.)

Suomen lähikirjastoista kirjoitettiin usein niihin kohdistuneiden lakkautusuhkien takia. Kirjastoseuran silloinen puheenjohtaja Jukka Relander kirjoittaa kolumnissaan lähikirjastoista ja niiden lakkauttamisista sekä kirjoittaa lähikirjastojen puolesta puhumisesta. Relander kirjoittaa, että lähikirjastojen lakkauttaminen on synnyttänyt lähikirjastojen puolesta puhuvia paikallisia kirjastoliikkeitä. Relander puolustaa kolumnissaan avoimesti lähikirjastoja ja muistuttaa, että kirjastojen menot koko kunnan menoista on noin prosentin luokkaa. (Relander 2012, 5.)

Toimittaja Sanna Ukkola kirjoittaa lähikirjastojen haasteista pysyvä ajan hermoilla ja syrjäseutujen kirjastojen lakkauttamisesta:

”Kirjastot joutuvat taistelemaan olemassaolonsa puolesta aivan samalla tavalla kuin lehdet ja vaikkapa videovuokraamot.”

”Syrjäseuduilla kirjastot rämettyvät hyvää vauhtia – joka viidennessä kunnassa suunnitellaan kirjaston tai kirjastoauton lakkauttamista, joka toisessa kunnassa on jo nyt vain yksi kirjasto. (...) Kirjastot ovat joutuneet turvautumaan jopa vapaaehtoisiin työntekijöihin.” (Ukkola 2013, 27.)

Yleiset kirjastot isoissa keskuksissa puhuttivat ensimmäisen kerran vuoden 2013 vuosijulkaisussa. Jukka Relander pohtii kolumnissaan Suomen kirjastoverkkoon vuosien aikana tulevia muutoksia. Relander puhuu sellaisista yleisistä kirjastoista, jotka tulevat sijaitsemaan kauppakeskuksissa ja metroasemilla:

”Vanha kirjastoverkkomme on lähtenyt siitä, että kirjastot sijaitsevat niillä asuinalueilla, missä päiviään viettävät ne, jotka eivät käy töissä: koululaiset, pienten lasten vanhemmat, eläkeläiset ja työttömät. Nyt kirjastoja on alettu ainakin pääkaupunkiseudulla keskittää kasvavissa määrin työssäkävijöiden reiteille: kauppakeskuksiin, sekä nykyisille ja tuleville metroasemille.” (Relander 2013, 13.)

Teema kirjastoista isoissa keskuksissa palasi artikkelin aiheeksi jälleen Kirjasto-lehden vuoden 2016 vuosijulkaisussa. Päivi Jokitalo kirjoittaa artikkelissaan kahdesta kirjastosta, jotka sijaitsevat Tampereen Koilliskeskuksessa ja Espoon Isossa Omenassa. Tampereelle ja Espooseen avattiin syksyllä 2016 palvelukeskukset, joissa kirjasto toimii nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimijoiden joukossa. Artikkelissa esitellään kahden kirjaston tiloja, asiakaspalautteita sekä pohditaan, millaisia hyötyjä löytyy kirjaston sijoittamisesta monipalvelukeskuksiin:

”Hyvinvointiin tähtäävät kuntien uudenlaiset monialaiset yhteistyökuviot, kuten hiljattain avattu Ison Omenan palvelutori ja Koilliskeskus. Tampereella kaupungin palveluita keskitetään uusiin hyvinvointikeskuksiin. Espoossa kaupunki on tehnyt periaatepäätöksen julkisten palveluiden keskittämisestä liikenteen solmukohtiin sinne, missä kuntalaiset muutenkin asioivat.” (Jokitalo 2016, 37-39.)

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on artikkeleita, joissa käsitellään e-aineistoja ja verkkokirjastoa yleisten kirjastojen kontekstissa. Vuoden 2011 vuosijulkaisussa oli kahdessa artikkelissa aiheena e-aineistot yleisten kirjastojen kontekstissa. Litmanen-Peitsala kirjoittaa kahden kaupungin yleisten kirjastojen yhteisestä projektista. Turun kaupunginkirjastossa ja HelMet-kirjastoissa tutustuttiin markkinoilla oleviin uusiin e-kirjalukulaitteisiin. Artikkelissa kirjoitetaan, että kirjastojen tulisi tarjota e-aineistojen

lukulaitteiden sijaan sisältöjä, koska laitteiden kehitys nähtiin olevan nopeampaa kuin e-aineistojen. (Litmanen-Peitsala 2011, 20.) Samaa teemaa osittain käsittelee sama kirjoittaja toisessa artikkelissa, jossa tuodaan esille e-aineistojen hankintaan ja lainaamiseen liittyviä teemoja yleisten kirjastojen kontekstissa. Kysymykset koskevat sitä, tuleeko kirjastot hankkimaan digitaalisia sisältöjä kirjastoon, joita asiakkaat käyttävät kirjaston tiloissa vai tuleeko sisältöjen olla käytettävissä myös kirjaston ulkopuolella. Artikkelissa haastateltu Virva Nousiainen-Hiiri sanoo, että systeemi, jossa e-aineistojen hankinta ja hallinta tapahtuisi samanaikaisesti helpottaisi luomaan asiakasystävällisiä e-aineistojen käyttömahdollisuuksia. (Litmanen-Peitsala 2011, 21.)

E-aineistojen käyttö kirjastossa nousee esille Pekka Heikkisen artikkelissa. Siinä teemana ovat tekijänoikeuksiin ja sääntelyyn liittyvät kysymykset. Heikkinen kirjoittaa, että yleisten kirjastojen kohdalla olennaisin sääntelyn alue on tekijänoikeus, jonka valmistelussa painopiste on siirtynyt Suomen tasolta EU:n tasolle. Tekijänoikeuden kontekstissa e-aineistojen käyttöoikeus on Heikkisen mielestä iso kysymys, koska e-aineistojen kohdalla kirjastoihin kuuluvia peruskäsitteitä, kuten lainaaminen joudutaan miettimään uudelleen. (Heikkinen 2012, 20-21.)

Verkkokirjastoja ja kirjastojärjestelmiä yleisten kirjastojen kontekstissa käsiteltiin kahdessa artikkelissa Kirjasto-lehden vuoden 2012 vuosijulkaisussa. Petri Tonterin artikkelissa tuodaan esille Joensuun seutukirjastossa vuoden 2011 toukokuussa käynnistetty ”Avoin kirjasto” –hanke, jossa pyrittiin selvittämään, onko olemassa vaihtoehtoja kaupallisille kirjastojärjestelmille. Vaihtoehtona on avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmä, jossa artikkelin mukaan on etuna, että sitä voidaan muokata haluamansa kaltaiseksi. (Tonteri 2012, 29-30.)

Ira Koivun artikkelissa keskiössä on kirjastojärjestelmät ja niiden vaihtamiseen liittyvät haasteet. Artikkelissa kirjoitetaan Tampereen kaupunginkirjastosta ja HelMet-kirjastoista. Niissä vaihdetut kirjastojärjestelmät olivat saaneet negatiivista palautetta. Artikkelissa haastatellaan myös Jarmo Saartia, joka puhuu siitä, että yleiset kirjastot tarvitsevat osaamista kirjastojärjestelmien valintaan liittyen. (Koivu 2012, 32-33.)

Kirjasto-lehden vuosien 2011 ja 2013 vuosijulkaisuissa on kaksi tekstiä, joissa kirjoitetaan yleisten kirjastojen lobbauksesta. Vuoden 2011 tekstissä Leena Kuivanen

esittelee ”Kirjasto – jokamiehen oikeus!” –kampanjan. Kampanjaan kuului eduskuntavaaleissa ehdokkaana olleille kansanedustajille toimitettu kysely, jossa kyseltiin heidän halukkuudestaan taata riittävät määrärahat kirjastopalveluihin. Kyselyyn vastanneista kansanedustajista valtaosa lupasi lisää rahoitusta kirjastoille. (Kuivanen 2011, 9.)

Vuoden 2013 vuosijulkaisussa Pekka Heikkinen kirjoittaa artikkelissaan yleisestä kirjastosta ja lobbauksesta sekä haasteista, joita liittyy lobbaukseen. Heikkinen kirjoittaa, että kirjastoasiat eivät ole helppoja lobbauksen kannalta, koska kirjastoihin ei kohdistu poliittisia jännitteitä. Hänen mielestään kirjastot turvautuvat usein niin sanottuun ”helppoon retoriikkaan” esimerkiksi puhumalla informaation vapaudesta. Heikkinen korostaa, että kirjastoasioihin voidaan vaikuttaa ylläpitämällä julkista keskustelua eri medioissa. (Heikkinen 2013, 14-15.)

Yleisistä kirjastoista ulkomailla kirjoitettiin kirjasto-lehden vuosien 2013, 2014, 2015 ja 2016 vuosijulkaisujen teksteissä. Vuoden 2013 vuosijulkaisuissa yleiset kirjastot ulkomailla olivat teemana kolmessa artikkelissa. Jarmo Saarti kirjoittaa artikkelissaan kolmen EU-maan, Kreikan, Espanjan ja Portugalin yleisistä kirjastoista talouskriisin aikana. Artikkelissa kirjoitetaan, että Espanjassa viiden vuoden aikana kirjastojen budjetteja leikattiin puolella. Talouslaman vaikutus näkyy Katalonian kirjastoissa samalla tavalla kuin Suomessa: kirjastojen rekisteröityneiden käyttäjien ja kävijöiden määrä on kasvanut. Internetin käyttö Katalonian kirjastoissa lisääntyi lähes 110 prosenttiyksikköä. Portugalin kirjastojen määrärahat väheni samalla tavalla kuin Espanjassa. Vuonna 2001 Portugalin kirjastoissa aineistojen hankintaan käytettiin 2,4 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 hankintamäärärahat putosivat puolella. Talouskriisin aikana Portugalissa leikattiin muista kansalaisten peruspalveluista neljä miljardia euroa. Artikkelissa kirjoitetaan, että julkiseen sektoriin kohdistuneet leikkaukset olivat olleet ankarimmat Kreikassa. Artikkelin mukaan Kreikassa pelätään, että leikkausten takia yleisistä kirjastoista lähtevät osaavat ammattilaiset. Artikkelissa haastatellut tutkijat Luísa Alvim ja José António Calxto näkevät, että kirjastot voisivat toimia aktiivisina toimijoina sosiaalisessa mediassa ja sosiaalisen median käytön opastajina. (Saarti 2013, 22-23.)

Ira Koivun artikkelissa käydään läpi Islannin yleisiä kirjastoja ja sitä, miten ne ovat selvinneet vuoden 2008 talousromahduksen jälkeen. Artikkelissa kirjoitetaan Reykjavikin pääkirjastosta, Pohjolan talosta ja Akureyrin kirjastosta. Reykjavikin kirjastoa käytetään aktiivisesti. Reykjavikin kirjastossa oli vuoden aikana kävijöitä 630 000, vaikka koko maassa on vain vähän yli 300 000 asukasta. Pohjolan talo on Alvar Aallon suunnittelema rakennus, joka pyörii kunnan ja valtion rahoituksen sijaan Pohjoismaiden ministerineuvoksen rahoittamana. Artikkelissa kirjoitetaan, että pääosa Pohjolan talon asiakkaista ovat turisteja, arkkitehtejä, pohjoismaisia työntekijöitä ja ihmisiä, jotka haluavat ylläpitää kielitaitoaan. Akureyrin kirjasto on pieni kirjasto Islannin pohjoispuolella. Akureyrin kirjaston johtaja esittelee artikkelissa kirjaston arkistoja, nuortenosastoa ja musiikkiosastoa. Artikkelin loppupuolella olevassa ”Toimittajalta” –osiossa Koivu kirjoittaa, että lama on vaikuttanut samalla tavalla kaikkiiin artikkelissa mainittuihin Islannin kirjastoihin: kirjastoja käytetään enemmän ja aineistohankintamäärärahat ovat pienentyneet. Toisaalta Islanti ei ole kurjistuneen talouden takia lähtenyt sulkemaan yhtäkään kirjastoa. (Koivu 2014, 30-34.)

Yleiset kirjastot ulkomailla saivat huomiota Kirjasto-lehden vuoden 2014 vuosijulkaisussa kahdessa artikkelissa. Millä tavalla sukupuolivähemmistöt otetaan huomioon yleisissä kirjastoissa ja kirjastopalveluissa? ”*Näkymättömät homot*” –artikkelissa tuodaan aiheesta esimerkkejä Ruotsin yleisistä kirjastoista ja Yhdysvalloista. HBT-kysymyksiin kiinnitettiin huomiota Ruotsissa Hallonbergenin ja Uumajan kirjastoissa, joissa otettiin käyttöön sateenkaarihyllyt. Ruotsissa tarjotaan HBT-asioissa myös koulutusta kirjaston väelle. (Jokitalo 2014, 28-29.)

Ulkomaisista kirjastoista puhuttaessa tuodaan esille myös yleisten kirjastojen ”Tanskan malli”. Titta Baerin artikkelissa kerrotaan, että Tanskan mallissa korostetaan neljää teemaa: ”*kokemukset, voimaantuminen, osallistaminen ja innovaatiot*”. Artikkelissa mainitaan mallia toteuttavat Birminghamin kirjasto, DOK kirjasto Delfissä ja Dokk1-kirjasto Århusissa. Artikkelissa esitellään myös Suomen yleisistä kirjastoista esimerkkejä, jotka toteuttavat Tanskan mallia. Suomessa Tanskan mallia toteuttavat Kirjasto 10, Kohtaamispaikka, Myllypuron mediakirjasto ja Entresse kirjasto Espoossa. Artikkelin mukaan tulevaisuuden yleinen kirjasto on Tanskan mallin mukainen ”*tapahtumakirjasto ja elämystila*”. (Baer 2013, 29.)

Tanskan mallia toteuttavia kirjastoja tuodaan Titta Baerin ”*Uudet tilat ja konseptit*” – osiossa nimeltä ”*Kirjastoja meillä ja maailmalla*”. Tässä osiossa esitellään lyhyesti neljä yleistä kirjastoa, joista kaksi sijaitsevat ulkomailla. Nämä kaksi kirjastoa ovat Birminghamin kirjasto ja Dokk1 Tanskan Århusissa. (Baer 2013, 30-31.) Birminghamin kirjasto ja Tanskan Dokk1 tulevat esille myös Virpi Launosen artikkelissa vuoden 2015 vuosijulkaisussa. Hän kirjoittaa Helsingin kaupunginkirjaston ja OKM:n järjestämästä opintomatkasta Englannin kahteen ja Tanskan kolmeen yleiseen kirjastoon. Englannissa he tutustuivat Idea Store –kirjastoon Whitechapelissa Lontoossa ja Birminghamin kaupunginkirjastoon. Tanskassa he kävivät tutustumassa Dokk1 –kirjastoon Århusissa, Helsingörin kirjastossa ja Tårnbyn kirjastossa. Idea Store -kirjaston palvelukonsepti perustuu siihen, että kirjasto sijaitsee lähellä ihmisiä kaupungissa ja siihen, että kirjaston ovet ovat auki kuutena päivänä viikossa. Idea Storen toiminnassa huomioidaan aktiivisuus, mahdollisuuksien antaminen, itsensä kehittäminen ja uuden luominen. Birminghamin kirjastossa panostetaan muun muassa yrittämiseen ja työnhakuun tarjoamalla erilaisia työpajoja. Dokk1-kirjastossa on tiloja erilaiselle harrastamiselle, kuten konsolipeleille ja askartelulle. Helsingörin kirjasto muistuttaa palvelukonsepteiltaan Suomen yleisiä kirjastoja. Sielläkin tiloja tarjotaan muun muassa erilaisia tapahtumia varten. Tårnbyn kirjastossa on järjestetty erilaisia toimintaan aktivoivia asioita, kuten 3D-tulostimia ja lasten leikkimurkkauksia. (Launonen 2015, 30-33.)

Kirjasto-lehden vuoden 2016 vuosijulkaisussa yleisissä kirjastoja ulkomailla käsitellään kolmessa tekstissä. Kata Ervasti esittelee lyhyesti Ohion kirjastokonferenssissa nousseista ulkomaisista kirjastoista kolme. Ervasti esittelee Columbuksen yleiset kirjastot, niin sanotut Anythink-kirjastot ja Billundin kirjaston. Ervasti kirjoittaa, että Ohion osavaltion kaupungissa Columbuksessa on uusittu kaupunginkirjastoa ja kymmenkunta pienempää kirjastoa. Columbuksen kirjastoissa painotus on lapsissa ja nuorissa sekä lukutaidon parantamisessa. Anythink-kirjastoista puhuttaessa mainittiin Coloradossa sijaitseva Adams Countyn kirjasto, jossa hyödynnettiin niin sanottua Idea Store-brändiä, jossa korostetaan toimintaan aktivoivia ja elämyksellisiä kirjastotiloja. Tanskan Billundin uudistetussa kirjastossa painotetaan lapsia ja nuoria kirjastopalvelujen suunnittelussa. Billundin kirjastosta haluttiin ”*luoda leikkiin ja luovuuteen kannustava ja*

monipuolinen oppimisympäristö kaiken ikäisille - ja ennen muuta lapsille.” (Ervasti 2016, 12.)

Minna Koskinen ja Rauha Maarno kirjoittavat artikkelissaan tansanialaisesta Edward Fungosta joka toimii aluekirjastojohtajana Morogorossa Itä-Tansaniasta. Artikkelissa kerrotaan Fungon työstä. Hänen työhönsä kuuluu kirjastopalveluiden esittelemine ihmisille kaupungeissa ja kylissä. Artikkelissa tuodaan esille asioita kirjastotyön haasteista Tansaniassa. Iso osa kirjaston kirjoista saadaan lahjoituksina. Fungo kertoo, että Tansanian kirjastojen haaste on internetyhteyksien puute. Hän sanoo, että nettiyhteydet ovat Tansaniassa kalliita. Artikkelissa mainitaan Kirjastot ja kehitys -projekti, jossa kehitettiin Namibian ja Tansanian kirjastojen työntekijöiden tietoteknisiä taitoja ja järjestettiin kirjastoihin parempia internetyhteyksiä. Tansaniassa kirjastonhoitajat kouluttavat asiakkaitaan esimerkiksi opiskelussa ja työnhaussa. (Koskinen & Maarno 2016, 22-23.)

Heikki Lahnaoja esittelee artikkelissaan ”*Kirjasto kukkulalla*” Espanjassa sijaitsevan Chinchónin kaupunginkirjaston ja sen työntekijät. Artikkelissa mainitaan myös Chinchónin kirjaston yhteydessä toimiva historiallinen arkisto, jota Chinchónin kirjastonjohtaja Pepe Zumel hoitaa. Artikkelissa kirjoitetaan, että kirjaston henkilökuntaa on vähän, mutta heidän yhteistyö varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa on vilkasta. Kirjasto on myös aktiivisesti myös opiskelijoiden käytössä. Zumelin lisäksi kirjastossa työskentelee Elvira Calvo Ortiz de Zárate, joka järjestää kirjastoissa kursseja ihmisille, joilla on esimerkiksi ongelmia lukutaidossa. Espanjassa kirjastot ovat kirjastolaissa maksuttomia. Kirjastot eivät saa rahatuloja mistään. Chinchónin kirjastossa lainausluvut ja kävijämäärät ovat vuositasolla suhteellisen vaatimattomat. (Lahnaoja 2016, 33-35.)

Vuosien 2014 ja 2015 vuosijulkaisussa on kaksi tekstiä, joissa haastatellaan ulkomailla kirjastoissa työskentelevää ammattilaista, jotka kertovat työstään, maansa yleisissä kirjastoissa keskustelua aiheuttaneista teemoista ja mielipiteistään kirjastojen merkityksestä. Vuonna 2014 Ulla Pöntsönen haastattelee Prahan kaupunginkirjastossa työskentelevää Josef Strakaa, joka toimii kirjallisuus- ja kulttuuriohjelmien ohjelmasuunnittelijana. Strakan mielestä kirjasto on ihmisten kohtaamispaikka, jossa kirjallisuus saattaa kirjan tekijän ja lukijan yhteen. (Pöntsönen 2014, 27.)

Vuonna 2015 Päivi Jokitalo haastattelee norjalaista Veronicha Angell Bergliä, joka kertoo työstään neuvonantajana Finnmarkin läänikirjastossa Norjassa. Hän kertoo haastattelussa, että hän työskentelee projektien ja kehittämishankkeiden sekä läänin e-kirjakokoelman parissa. Haastattelussa Veronicha kertoo, että Norjan Kansalliskirjasto julkaisivat vuoden 2015 elokuussa kansallisen kirjastostrategian vuosille 2015-2018. Strategiassa on tarkoituksena painottaa Norjan uuden kirjastolain mukaisia vaatimuksia, joiden mukaan kirjastojen tulee toimia sosiaalisen kirjaston tapaan julkisen keskustelun tiloina, kohtaauspaikkoina ja sisältöjen välittäjänä. (Jokitalo 2015, 41.)

Artikkeleiden ja kolumnien kirjoittajien ajatuksia ja kokemuksia yleisistä kirjastoista löytyi jokaisesta Kirjasto-lehden vuosijulkaisusta. Ajatuksia yleisen kirjaston merkityksestä ilmenee yleisemmin artikkeleissa ja kokemuksia yleisistä kirjastoista on vierailevien kirjoittajien kolumneissa. Esille nousevat teemat yleisen kirjaston merkityksestä kirjallisuuden välittäjänä, demokratian edistäjänä, yhteiskunnallisena vaikuttajana ja paikkana, jonne kaikki ovat tervetulleita.

Tuula Haavisto kirjoittaa artikkelissaan yleisten kirjastojen tehtävistä ja tiloista tulevaisuudessa sekä millä tavalla kirjastojen tiloja tullaan tulevaisuudessa suunnittelemaan. Artikkelissa kirjoitetaan, että painopiste on siirtymässä kohti yhteisöä ja heidän tarpeita. Yleinen kirjasto palvelee erilaisten ihmisten tarpeita ja tarjoaa tiloja erilaiseen käyttöön. (Haavisto 2011, 42-43.)

Kirjastojen muuttuminen ajan tarpeiden mukaan nousee esille Päivi Litmanen-Peitsalan artikkelissa, jossa hän haastattelee monipuolisesti kirjastoalalla työskennellyttä Kirsti Kekkiä. Kekki kertoo ajatuksistaan yleisten kirjastojen merkityksestä, muutoksesta ja palveluista. Kekki on sitä mieltä, että kirjaston on muututtava ajan tarpeiden mukaan. Kirjastojen tulee olla Kekin mielestä edellä tietoyhteiskuntapalvelujen tarjoamisessa ja kirjastojen on pystyttävä kohtaamaan asiakkaiden tarpeita. (Litmanen-Peitsala 2013, 24-26.)

Titta Baerin artikkelissa esitellään musiikkikirjastonhoitaja Heikki Poroilan ajatuksia ja mielipiteitä yleisen kirjaston tehtävistä ja sen johtamisen muutoksesta 1990-luvun laman jälkeen. Haaviston ja Litmanen-Peitsalan artikkeleissa esille tulleet käsitykset yleisestä

kirjastosta korostavat yhteisön tarpeiden palvelemista. Poroilan mielestä kirjastoalalla henki muuttui 1990-luvun laman jälkeen. Ennen lamaa Poroilan mielestä kirjastoa johdettiin kulttuurilaitoksen tavoin. Poroilan käsitys kirjastosta korostaa sisältöjä, tietopalvelua ja tiedonhakua. (Baer 2013, 10.)

Pirkko Lindberg ja Leena Elenius esittelevät artikkelissaan Seinäjoella pidetyt kirjastonjohtajien neuvottelupäivät ja siellä käsiteltyjä teemoja. Esille nousee myös käsitykset yleisten kirjastojen merkityksestä demokratian edistäjänä ja ylläpitäjänä. Artikkelissa huomioidaan, että vaikka kirjastoilla on tärkeä asema demokratian edistäjänä ja avoimien tilojen tarjonnassa, ääriliikkeillä ja rikollisjärjestöillä on mahdollisuus hyödyntää kirjastoa. (Lindberg & Elenius 2013, 20-21.) Kirjaston avoimuus tuodaan myös vuoden 2015 vuosijulkaisussa. Ira Koivu kirjoittaa artikkelissaan nimeltä ”*Ovatko ovet avoimet?*” sananvapaudesta yleisen kirjaston kontekstissa. Ketkä pääsevät kirjastossa ääneen ja ketkä eivät? Kysymyksiä sananvapaudesta yleisten kirjastojen kontekstissa pohditaan artikkelissa tammikuussa 2013 Jyväskylän kaupunginkirjastossa tapahtuneen puukotuksen kautta. Artikkelissa haastatellaan eri kirjastojen ammattilaisia, jotka puolustavat sananvapautta ja sitä, että kirjastoihin ovat tervetulleita kaikki. (Koivu 2015, 26-29.)

Kirjasto yhteiskunnallisena tekijänä ja demokratian edistäjänä tulee esille Päivi Litmanen-Peitsalan artikkelissa, jossa haastatellaan Tampereen kaupunginkirjaston johtaja Pirkko Lindbergiä. Artikkelissa kerrotaan Lindbergin työstä Tampereen kaupunginkirjaston kirjastopalvelujohtajana sekä hänen ajatuksiaan yleisen kirjaston tehtävistä. Hänelle yleinen kirjasto on merkittävä toimija demokratian edistäjänä. Hänen mielestään kirjasto toimii tulevaisuudessa yhteiskunnallisena vaikuttajana, joka on mukana ehkäisemässä eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (Litmanen-Peitsala 2014, 11.)

Ira Koivun kokoomassa osiossa osassa ovat Vaasan kulttuuri- ja kirjastotoimenjohtaja Birgitta Aurén ja Turun kirjastopalvelujohtaja Inkeri Näätäsaari, jotka jakavat keskustelussa ajatuksiaan maakuntakirjastosta, kirjaston lobbaamisesta, itsepalvelukirjastosta, mitä kirjaston on tehtävä ja johtajuudesta sekä työhön liittyvistä haasteista. Keskustelussa käy ilmi, että Aurén pitää maakuntakirjaston nimeä vanhanaikaisena ja muuttaisi sen aluekirjastoksi. Aurén pitää lobbaamisesta ja

keskustelun mukaan on aina tykännyt keskustella kirjastoista poliitikkojen kanssa. Näätäsaari kertoo, että hänen uransa vaikein vaihe oli, kun hänen kaupungissaan lakkautettiin kaksi lähikirjastoa pääkirjaston valmistumisen jälkeen. (Koivu 2014, 24-26.)

Kokemuksia ja mielipiteitä yleisen kirjaston merkityksestä on vuosien 2012, 2014, 2015 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Yhdistävä piirre useassa kolumnissa on se, että kirjoittajien ajatukset ja/tai muistot liittyvät yleisten kirjastojen kohdalla kirjoihin (aiheesta tarkemmin alaluvussa 4.1.2.1). Poikkeuksena on Jarkko Rikkilän kolumni vuoden 2014 vuosijulkaisussa. Kolumnissaan Rikkilä kertoo eräästä bloggaajasta, joka kertoo kokemuksistaan, kun hän löysi kirjaston Tampereen kaupunginkirjaston musiikkiosastolla järjestetyn musiikkitapahtuman kautta (Rikkilä 2014, 35).

Kirjallisuuden merkitys yleisissä kirjastoissa tulee myös esille Kirjastoseuran silloisen puheenjohtaja Jukka Relanderin kolumnissa, jossa hän kirjoittaa yleisistä kirjastoista, kun keskustelun aiheena ovat asiat, joita voidaan viestiä ulkomaalaisille suomalaisena ylpeyden aiheena. Kolumnissa Relander kirjoittaa lukutaidon pitkästä perinteestä ja suomalaisten kirjallisuuden arvostuksen tasosta. Relander kirjoittaa, että suomalaisilla on arkinen suhde kirja-aineistoihin: niitä ostetaan ja myydään, lainataan ja palautetaan, vaihdetaan ja varastoidaan. Relander mainitsee, että Suomessa lainataan kirjoja kaksi kertaa enemmän kuin Ruotsissa. (Relander 2015, 5.)

Runoilija Heli Slunga kirjoittaa kolumnissaan ”*Kunnankirjastot, ryhtiä!*” kokemuksistaan yleisistä kirjastoista ja mielipiteitään kirjaston merkityksestä. Tervosta kotoisin oleva Slunga kertoo kolumnissaan, että hänen lähikirjasto oli hänelle nuoruudessa merkittävässä asemassa. Slungan mielestä kirjastojen alkuperäinen tehtävä on sivistys, eikä tarjota sellaisia aineistoja, jotka myyvät. (Slunga 2012, 9.) Kaisa Haataisen kirjastomuistot liittyvät Etelä-Haagan kirjastoon, jossa hän pienenä kävi satutunneilla. Haataisen kirjastomuistoihin liittyy vahvasti kirjat. Haatainen kirjoittaa, että kirjasto on kirjojen ystävän tärkein kasvatuslaitos. (Haatainen 2015, 40.) Kirjastomuistoja kirjoittaa myös toimittaja Laura Friman kolumnissaan ”*Kirjasto 2.0*”. Hän jakaa ajatuksistaan Turun pääkirjaston kirjastopalveluista ja muistojaan sekä näkemyksiään kirjastopalveluista hänen lapsuudessaan ja kirjastopalveluiden

muutoksesta. Kolumnissa Friman kirjoittaa, että hänen lapsuudessaan kirjastot olivat paikkoja, joissa oltiin hiljaa ja luettiin kirjoja. Hän kertoo kolumnissaan lapsensa vierailusta Turun kaupunginkirjastossa. (Friman 2016, 19.)

4.1.1.2 Käsitteet tiedekirjastoista

Tiedekirjastoista kirjoittavien tekstien teemat liittyvät tiedekirjastojen erilaisiin hankkeisiin ja projekteihin, tiedekirjastojen toimintoihin ja tehtäviin sekä kirjoittajien kokemuksiin tiedekirjastoista. Mukaan kuuluu myös teksti, jossa esitellään lyhyesti tiedekirjaston uusittuja tiloja. Kirjasto-lehden vuoden 2013 vuosijulkaisussa ei ole yhtään tekstiä, joissa kirjoitettaisiin tiedekirjastoista.

Tiedekirjastojen kontekstissa erilaisista hankkeista ja projekteista kirjoitettiin Kirjasto-lehden vuosien 2011, 2012 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Vuoden 2011 vuosijulkaisussa Marjo Perälä kirjoittaa artikkelissaan Keravassa sijaitsevasta Laurea ammattikorkeakoulukirjastosta ja heidän uudesta lähestymistavastaan kehittää kirjaston palveluita. Artikkelissa esitellään pilottitutkimus, jonka tarkoituksena on kehittää kirjaston palvelujen suunnittelua suuntaan, jossa kirjaston käyttäjät ovat osallisena. Laurea ammattikorkeakoulussa hyödynnettiin niin sanottua Living Lab – ympäristönkehittämismenetelmää, jolla tarkoitetaan palvelujen kehittämistä tosielämän autenttisissa tilanteissa. Artikkelissa kirjoitetaan, että pilottihankkeen aikana huomattiin, että innovaatioiden syntymisessä tärkeää on monialainen ja rajat ylittävä yhteistyö. (Perälä 2011, 35-36.) Laurea ammattikorkeakoulun pilottitutkimus saa mainintansa myös vuoden 2012 vuosijulkaisussa. Leena Elenius kirjoittaa ”*Asiakkaat avuksi*” –artikkelissa kolme esimerkkiä osallistavasta kirjastopalvelujen kehittämisestä ammattikorkeakoulun kirjastoissa. Esimerkkeinä on Laurea-ammattikorkeakoulun Living Lab – ympäristönkehittämismenetelmä ja Mikkelin ammattikorkeakoulu, jossa he keräsivät asiakkailtaan ideoita palveluiden kehittämiseen sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulu, jossa järjestettiin rekrytointitapahtuma, jossa haastettiin nuoria ideoimaan unelmiensa kirjastoa kuvatekstilappujen avulla. (Elenius 2012, 37.)

Vuoden 2016 vuosijulkaisussa Kaisa Inkeroinen kirjoittaa kolumnissaan ”*Yhteinen julkaiseminen alkoi vaisusti*” Helsingin yliopiston kirjaston ja Suomalaisen Kirjallisuuden seuran Aleksandria –yhteishankkeesta, jonka ideana on välittää

tiedekirjallisuutta vapaasti kaikkien luettavaksi Open Access -periaatteella. Hankkeessa mukana olevat kirjastot maksavat aineistojen julkaisumaksun ja kustantamo sitoutuu julkaisemaan aineistot avoimesti verkossa. Hankkeen taustalla on niin sanottu Aleksandria -konsortio, jossa kirjastot toimivat samaan aikaan omistajina ja rahoittajina. (Inkeroinen 2016, 17.) Avoimesta julkaisemisesta kirjoittaa myös Jarmo Saarti saman vuoden vuosijulkaisun artikkelissa ”*Kohti avointa tiedettä ja tutkimusta*”. Hän kirjoittaa avoimen datan määrän kasvusta tieteellisissä kirjastoissa. Artikkelissa Saarti toteaa, että avoin julkaisu on tuonut tiedekirjastoille uusia tehtäviä. Tiedekirjastojen perustehtäväksi on noussut avoimen julkaisun ansiosta tieteellisten julkaisujen kustantaminen. (Saarti 2016, 14.)

Tiedekirjastojen toiminnoista kirjoitettiin Kirjasto-lehden vuoden 2014 vuosijulkaisuissa. Jarmo Saartin kirjoittaa ”*Etänä mukana*” -artikkelissa, että Itä-Suomen yliopiston kirjastossa hyödynnetään videokokouksia jokapäiväisenä työvälineenä. Videokokouksia käytetään artikkelin mukaan kokouksien pitämiseen eri kampusten välillä. Artikkelissa kerrotaan myös, että Itä-Suomen yliopiston kirjaston palvelupäällikkö Arja Juntunen on käynyt kehityskeskusteluja videoitse. (Saarti 2014, 37.)

Kirjoittajien kokemuksia tiedekirjastoista on Kirjasto-lehden vuosien 2014 ja 2015 vuosijulkaisuissa. Vuonna 2014 tiedetoimittaja ja tietokirjailija Jani Kaaro kirjoittaa kolumnissaan kokemuksistaan, jotka saivat hänet innostumaan kirjastoista. Hänen arvostuksensa kirjastoja kohtaan alkoi Helsingin eläinmuseon hyönteistieteellisen osaston kautta ja jatkui Helsingin yliopiston pääkirjastoon. (Kaaro 2014, 19.) Tommi Uschanov kirjoittaa kolumnissaan nimeltä ”*Kirjastopessimistit*” kirjastoihin kohdistuvista ennakkoluuloista ja tiedekirjastojen käytöstä:

”Kiinnostava erityistapaus samasta aiheesta on monien suomalaisten virheellinen uskomus, että tieteelliset kirjastot palvelevat vain omien emoyhtiöidensä henkilökuntaa ja opiskelijoita. Esimerkiksi monien yliopistokaupunkien asukkaat, jotka käyttävät aktiivisesti omaa kaupunginkirjastoaan, eivät koskaan käy paikallisen yliopiston kirjastossa. Sitä ei ikään kuin ole olemassakaan.” (Uschanov 2015, 18.)

Ira Koivu kirjoittaa ”*Uudet tilat*”-osiossa uusista kirjastotiloista. Osiossa esitellään lyhyesti Helsingin yliopiston pääkirjaston Kaisa-talon uudet tilat, jotka avattiin 3. syyskuuta. Lyhyessä esittelyssä kirjoitetaan, että tilat ovat modernit ja valoisa. Heikkona puolena mainittiin se, että lukusali täyttyy usein heistä, jotka eivät ole yliopiston opiskelijoita. (Koivu 2012, 17.)

4.1.1.3 Käsitteet erikoiskirjastoista

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on yksi teksti, jossa kirjoitetaan erikoiskirjastosta. Ainoa erikoiskirjasto, joka mainitaan, on Varastokirjasto. Jarmo Saarti pohtii Kirjasto-lehden vuoden 2012 vuosijulkaisun näkökulma-artikkelissa ”*Lakkautetaan Varastokirjasto*” Varastokirjaston asemaa yleisesti digitaalisen jakelun jälkeisenä aikana. Saarti on sitä mieltä, että Varastokirjaston toiminta on onnistunut eritoten siinä, että se on tarjonnut maksuttomasti palveluitaan. Varastokirjaston hyödyt Saarti näkee olleen siinä, että yliopistokirjastot ovat voineet säästää tilakustannuksissa sijoittamalla vähän käytetyn aineiston Varastokirjastoon. 1990-luvulla asiat muuttuivat, kun tieteellinen tieto alkoi siirtyä sähköiseen muotoon. Saartin mielestä Varastokirjaston nimi tulisi muuttaa joko ”Kansankirjastoksi” tai ”Kirjastojen logistiikkakeskukseksi”. Tieteellinen tieto ja kirjallisuus ovat isossa määrin sähköisessä muodossa. Vähän käytetyn aineiston sijoittamista Saarti pitäisi kirjaston kokoelmapolitiikan kannalta järkevänä ratkaisuna. Saartin mielestä yleisten kirjastojenkin kannattaa miettiä, tulisiko vähän käytetty aineisto siirtää hypoteettiseen logistiikkakeskukseen. (Saarti 2012, 38-39.)

4.1.1.4 Käsitteet kansalliskirjastoista

Kansalliskirjasto on aineena teksteissä, jossa käsitellään kaupallisuutta ja varojen keräämistä kansalliskirjaston kontekstissa, kansalliskirjastoja ulkomailla ja kansalliskirjastojen erilaisia hankkeita sekä toimintoja. Vuoden 2015 vuosijulkaisussa ei ole yhtään tekstejä, joissa kirjoitettaisiin kansalliskirjastosta.

Petri Tonterin kirjoittamassa ”*Mikä on avoin data?*” -artikkelissa mainitaan Kansalliskirjaston Tutkimuskirjaston johtaja Liisa Savolaisen näkökulma Kansalliskirjaston kaupallisuuden hyödyntämisestä:

”Kansalliskirjaston Tutkimuskirjaston johtaja Liisa Savolaisen mukaan Kansalliskirjastossa kaupallista hyödyntämistä ei ole nähty uhkana, mutta kirjastodatan nykyistä ekosysteemiä ei haluta myöskään ehdoin tahdoin ja harkitsematta rikkoa: jo olemassa olevat datan tuotantoketjut ja – sopimukset on huomioitava.” (Tonteri 2011, 29.)

Kansalliskirjastojen varojen kerääminen tuodaan esille vuoden 2016 vuosijulkaisussa Ville Vaarnen artikkelissa. Artikkelissa Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm muistelee ja kertoo kokemuksistaan lahjoituksen keräämisestä Kansalliskirjastossa:

”Kansalliskirjastossa opittiin, että lahjoitusten hakemiseen pitää suhtautua kuin hyvään tuotteeseen.”

”Kansalliskirjasto on onnistunut lahjoitusten keräämisessä hyvin, sillä esimerkiksi kulttuuriperintöohjelmaan on lahjoitettu viimeisen 10 vuoden aikana 1,8 miljoonaa euroa.” (Vaarne 2016, 27-28.)

Kansalliskirjaston hankkeista puhutaan Aija Laineen artikkelissa *”E-aineistot meillä ja maailmalla”*. Aija Laine kirjoittaa artikkelissa Norjan kansalliskirjastossa olevasta e-kirjahankkeesta. Hankkeessa Norjan kansalliskirjasto ja Kopinor solmivat sopimuksen, jossa sovittiin tekijäoikeuslakiin kuuluvien teosten digitoinnista ja jakelusta. Artikkelissa puhutaan myös Suomen Kansalliskirjastosta ja e-aineistojen hankkimisesta. Suomen Kansalliskirjasto ja Helsingin kaupunginkirjasto edustivat kirjastosektoria Next Median eReading-hankkeessa, jossa oli mukana myös muita toimijoita. Lokakuussa 2012 käynnistyi hankkeen testausvaihe, jossa HelMet-kirjastojen käyttäjät saivat käyttöönsä kotimaista kauno- ja tietokirjallisuutta sähköisesti ladattavissa muodossa tai online-versiona. (Laine 2012, 24-25.)

Kansalliskirjaston toiminnot ovat aiheena Jarmo Saartin artikkelissa *”Etänä mukana”*, jossa Saarti kirjoittaa, että Kansalliskirjasto hyödyntää videoitse erilaisia palveluitaan. Kansalliskirjastossa on voinut osallistua etänä asiantuntijakokouksiin 2010-luvun vaihteen jälkeen. Vuonna 2013 Kansalliskirjastossa tehtiin erilaisia

etäosallistumistallenteita 27 kappaletta. Etäosallistumispalveluna Kansalliskirjasto käyttää Adobe Connectia. (Saarti 2014, 36.)

Kansalliskirjastoja ulkomailla tuodaan esille kahdessa artikkelissa vuosien 2013 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Vuoden 2013 vuosijulkaisuissa Titta Baerin kokoomassa osiossa ”*Kirjastoja meillä ja maailmalla*” esitellään lyhyesti Rem Koolhaasin suunnittelema Qatarin uusi kansalliskirjasto, joka toimii samanaikaisesti yliopisto- ja tutkimuskirjastona sekä digitaalisen ajan yleisenä kirjastona (Baer 2013, 31).

Vuoden 2016 vuosijulkaisuissa Päivi Jokitalon ”Kollegat Euroopassa” –osiossa haastateltavana on Elisa Petersen, joka on Grönlannin kansalliskirjaston johtaja. Haastattelussa Petersen kertoo kansalliskirjaston visiosta. Grönlannin kansalliskirjastossa on meneillään organisaatiouudistus, jossa muokataan myös tiloja. Kansalliskirjaston visio on vuosille 2016-2018. Tavoitteena on luoda kansalliskirjastosta ”ajantasainen, dynaaminen ja elämyssuuntautunut tiedon ja kulttuurin välittäjä. (Jokitalo 2016, 44.)

4.1.1.5 Yksityiskirjasto ja minikirjasto

Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteistä on kaksi teemaa, jotka kuuluvat teoriataustani ulkopuolelle puhuttaessa eri kirjastoinstituutioista. Teemat ovat yksityiskirjasto ja minikirjasto. Yksityiskirjastoista kirjoittaa Rask-Jussila Kirjasto-lehden vuoden 2015 vuosijulkaisuissa ja minikirjastosta Rauha Maarno vuonna 2016.

Pia Rask-Jussila kirjoittaa kolumnissaan, että yksityiskirjastoja sijaitsee Tampereella Turussa ja Joensuussa. Tampereella sijaitseva yksityiskirjasto sijaitsee Pispalassa, Turussa yksityiskirjasto on nimeltään Martin kulttuuriolohuone ja Joensuussa Muutoksen Sillan kirjasto. Rask-Jussila kirjoittaa, että yksityiskirjastot, kuten Pispalan kirjastotalo, toimivat yhdistyksinä. Kolumnissa Rask-Jussila tuo esille, että yksityiskirjastoja perustettiin lähikirjastojen lakkauttamisen takia. Martin kulttuuriolohuoneessa ja Pispalan kirjastotalossa kirjaston kokoelma on vain osa yksityiskirjastojen toimintoja. Martissa ja Pispalassa tärkeitä muita tapahtumia ja toimintoja ovat näyttelyt, erilaiset kurssit ja kahvila. (Rask-Jussila 2015, 37.)

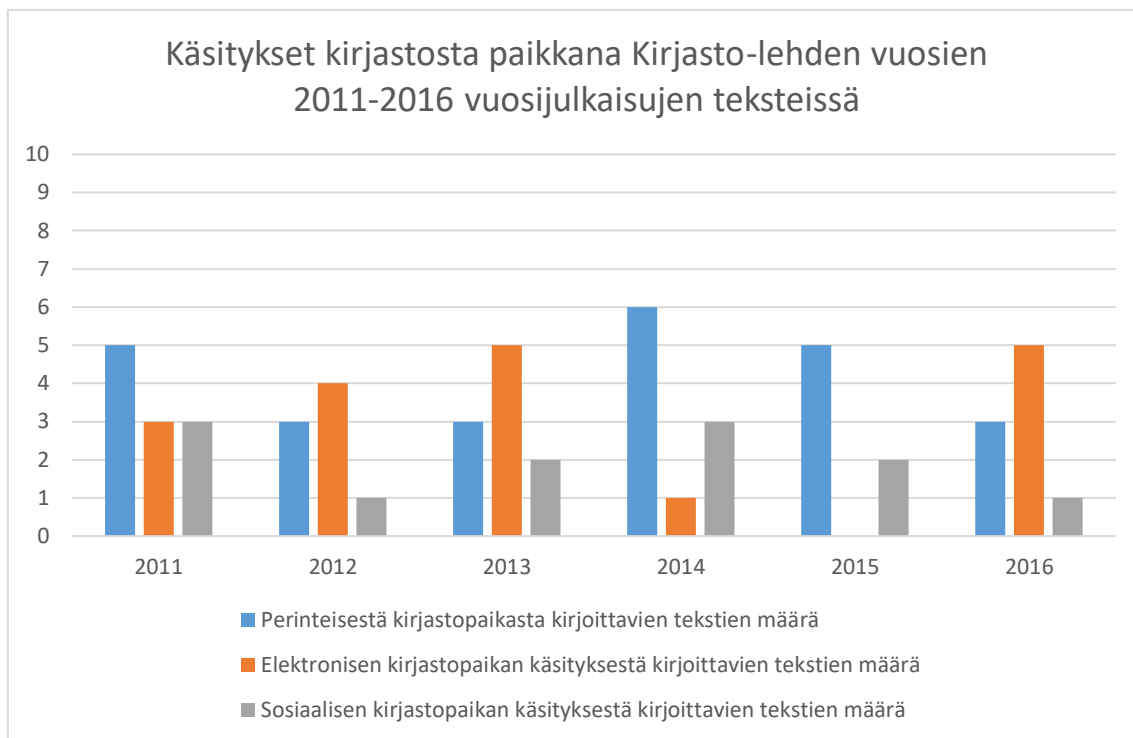
Vuoden 2016 vuosijulkaisussa tuodaan esille Ohion osavaltion kaupungissa Colubuksessa 13.-19. elokuuta järjestetyssä World Library and Information -konferenssissa esille nostettu minikirjasto. Konferenssissa tärkeänä teemana oli pakolaisten ja siirtolaisten kirjastopalvelut. Konferenssissa tuotiin Kirjastot ilman rajoja -järjestön (Bibliothèques sans frontières) kehittämä kulttuuripalvelu nimeltä Ideas Box, joka on liikuteltava minikirjasto. Philip Weilin, Philippe Starckin ja YK:n pakolaisjärjestön yhdessä kehittäneen Ideas Box -palvelun idea on tuoda kirjasto- ja kulttuuripalveluja niiden ihmisten keskuuteen, jotka ovat kärsineet sodan traumoista. Ideas Box sisältää muun muassa kirjoja, kannettavia tietokoneita, elokuvia, pelejä ja askartelutarvikkeita. Minikirjaston sisältö muokataan sen sijoituspaikan mukaan yhteistyössä paikallisten ihmisten kanssa. Ideas Box -palvelussa on myös se oleellista, että siihen kuuluvat kuljetuslaatikot voidaan koota huonekaluiksi. Ideas Box -palvelua on testattu ensimmäisen kerran Itä-Afrikassa Burundissa ja sitä on viety myös syrjäseuduille, jotka ovat kaukana kirjastoverkon palveluista. Kirjastot ilman rajoja -järjestön tiedottaja Cécile Génot sanoo, että Ideas Box on monen toimijan rahoittama. Rahoituksessa ovat mukana erilaiset säätiöt, yritykset, ministeriöt ja kunnat. (Maarno 2016, 10-11.)

4.1.2 Käsitteet kirjastosta paikkana Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä alaluvussa tuon esille käsitteet kirjastosta paikkana Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä. Kirjasto paikkana –alaluvussa pohdin kirjastoa paikkana kolmesta erilaisesta teemasta: perinteinen kirjastokäsitys, joka korostaa kirjastoa paikkana, jossa on kirjat ja erilaiset dokumentit, elektroninen kirjasto, jossa korostuvat e-aineistot ja verkkokirjasto sekä sosiaalinen kirjastopaikka, joka korostaa kirjastoa paikkana ja tilana sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa. Tarkoituksena on tuoda mahdollisuuden mukaan myös esille niitä asioita Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteistä, mitkä eivät kuulu teoriataustaan puhuttaessa kirjastosta paikkana.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa perinteisen kirjastopaikan käsitteestä kirjoittavia tekstejä on 25 kappaletta, elektronisesta kirjastopaikan käsitteestä kirjoittavia tekstejä on 19 ja sosiaalisesta kirjastopaikasta kirjoitettiin 12 tekstissä. (Kaavio 2.)

Kaavio 2. Käsitykset kirjastosta paikkana Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä.

4.1.2.1 Käsitykset perinteisestä kirjastopaikasta

Perinteisen kirjastopaikan käsityksen mukaisesti analyysin kohteena ovat ne tekstit, joissa puhutaan kirjastojen kokoelmista ja fyysisistä aineistoista. Perinteisen kirjastopaikan käsityksen mukaisia mainintoja fyysisestä kokoelmasta ja aineistoista löytyy Kirjasto-lehden jokaisesta vuosijulkaisusta. Kirjastojen kokoelmia ja fyysisiä aineistoja käsitellään useissa konteksteissa. Fyysiset kokoelmat tulevat esille puhuttaessa e-aineiston ja fyysisen aineiston vastakkainasettelusta. Perinteisen kirjastopaikan käsityksen vastakkainasettelu johonkin muuhun käsitykseen ei tule esille ainoastaan fyysisten aineistojen suhteessa e-aineistoihin, vaan myös suhteessa sosiaaliseen kirjastopaikan käsitykseen, johon viittaavia tekstejä ja teemoja tuon esille pääosin alaluvussa 4.1.2.3. Vuosijulkaisuissa on kirjastojen tiloja esitteleviä tekstejä, joissa mainintansa saavat fyysinen kokoelma ja aineistot. Kirjastojen fyysinen kokoelma ja aineistot tulevat myös esille artikkeleissa, jossa aiheena on jokin kirjastoa käyttävä ryhmä. Eri kirjoittajat kolumneissaan kertovat, että heidän kokemuksiinsa kirjastoista liittyvät kirjaston fyysiset aineistot.

Fyysisten aineistojen ja e-aineistojen vastakkainasetteluun viittaavia mainintoja on vuosien 2011 ja 2016 vuosijulkaisussa. Vuoden 2011 vuosijulkaisussa Päivi Litmanen-Peitsala haastattelee erikoissuunnittelija Arja Tuuliniemeä FinELib:n strategiasta. Haastattelun viimeisessä kysymyskohdassa Tuuliniemeltä kysytään, miten tulisi tulevaisuudessa edetä, jotta yleiset kirjastot voisivat kunnolla ryhtyä sähköisten aineistojen hankintaan. Tuuliniemi vastaa puhumalla e-aineistojen ja fyysisen aineiston vastakkainasettelusta:

”Aivan ensimmäiseksi lopettaisin puheen painetun ja sähköisen kirjan kilpailuasetelmasta. Lehtien painettu ja sähköinen versio ovat eläneet rinnakkain jo kohta 20 vuotta. Painetuilla kirjoilla on lukijansa, mutta niin olisi myös sähköisillä kirjoilla, jos siihen annettaisiin mahdollisuus. Sisältö on kuitenkin tärkeintä.”

”Konkreettisempi asia on, että FinELib-konsortion jäsenkirjastoineen on pyrittävä vakuuttamaan kotimainen kirja-ala siitä, että kirjasto ovat hyvä jakelukanava painetun aineiston lisäksi myös sähköisille aineistoille.”

(Litmanen-Peitsala 2011, 24.)

Fyysisten aineistojen tulevaisuus puhutti myös Jarmo Saartin artikkelissa, jossa hän kirjoittaa IFLA:n vuoden 2013 trendiraportista, jossa muina teemoina pinnalla olivat muun muassa uudet teknologiat, verkko-opetus, tietosuoja ja yksityisyys. Trendiraportin isoksi kysymykseksi nousi Saartin mielestä uusien teknologioiden aiheuttamat vaikutukset. Saarti pohtii, että onko yleistä kirjastoa ja fyysisiä aineistoja tulevaisuudessa olemassakaan e-aineistojen ja 3D-tulostimien mukaantulon myötä. (Saarti 2013, 32-33.) Ville Vaarnen mielestä digitalisaatio ja painettu aineisto voivat elää yhdessä osana kirjastojen palveluita:

”...toivon, että kirjastot säilyisivät sellaisina paikkoina kuin millaisena opin ne tuntemaan: painetun sanan kotina.”

”En näe syytä, miksi digitaalisuuden pitäisi viedä jotakin pois painetulta sanalta.” (Vaarne 2016, 13.)

Kirjastojen palveluita on muovattu yhden artikkelin mukaan yhdessä kirjastossa sen mukaan, jossa oleellisessa osassa eivät olleet fyysiset aineistot, vaan lasten ja nuorten tarpeet. Päivi Kapiainen-Heiskanen kirjoittaa artikkelissaan Mikkelin Kalevankankaalle avatusta uudesta kirjastosta. Artikkelissa kirjoitetaan muun muassa kirjastotyöntekijöiden silmin uuden kirjaston palvelukonseptista ja kokoelmista: ”*Kirjastoon ei haluttu tyrmäävää kirjamuuria, joten hyllyt ovat tavanomaista matalampia ja kirjojen kansikuvat katsojaan päin.*” (Kapiainen-Heiskanen 2011, 40-41.)

Titta Baerin artikkelissa ”*Kirjastoaatteen mies*” tuodaan esille Heikki Poroila ja hänen ajatukset nykyisistä kirjastokäsityksistä ja tavoista johtaa yleistä kirjastoa. Hänen käsityksien mukaan vastakkain ovat kaksi erilaista kirjastokäsitystä. Vastakkain ovat perinteinen käsitys kirjastosta, johon kuuluu Poroilan mukaan kokoelma, dokumentointi ja tiedonhaku ja uusi ”*tapahtumakirjasto*”. Poroila on sitä mieltä, että kirjaston päättäjistä valtaosa eivät arvosta kirjaston perinteisiä tehtäviä, vaan kaikkia muita asioita, mitkä eivät kuulu perinteiseen kirjastokäsitykseen. Poroila pitää kirjaston peruskonseptia, eli kokoelman, dokumentoinnin ja tiedonhaun arvostusta harvinaisena nykypäivänä. Poroila pitää artikkelin mukaan kirjaston tärkeimpänä puolena fyysisiä aineistoja. (Poroila 2013, 10-12.) Vuonna 2011 Heikki Poroila kirjoittaa ”*Kommentti*” –osiossa nimeltä ”*Ei tullut takkia, hyvä jos porkkanaakaan*” kirjaston kokoelman ja eettisen toiminnan suhteesta. Poroila on sitä mieltä, että kirjaston kokoelman muodostamiseen ja aineistojen tarjoamiseen liittyy eettinen näkökulma. Tässä Poroilan mielestä kiteytyy kysymys siitä, kenen ja minkälaisen arvopohjan mukaan kokoelmatyötä tehdään. (Poroila 2011, 31.)

Perinteinen kirjastopaikan käsitys ja sosiaalisen kirjastopaikan käsitys tuodaan esille vuonna 2013 ”*Uudet konseptit ja tilat*” –osiossa, jossa Titta Baer esittelee Tanskan kirjastomallin. Mallissa korostuvat teemat: ”*kokemukset, voimaantumisen, osallistaminen ja innovaatiot*”. Tanskan kirjastomallista puhutaan uutena kirjastokäsityksenä, jossa korostuu kirjojen ja kokoelmien ohella sosiaalisuus: ”*Kirjasto ei ole vain ”kirjakirjasto”, vaan paikka jossa opitaan pelaten tai vaikka taidetta tehden ja jossa saa inspiraatiota erilaisista esityksistä tai taiteilijatapaamisista.*” (Baer 2013, 29.) Kokoelmien ja kirjojen merkityksen väheneminen kirjaston palvelukonseptissa nousi esille jälleen vuoden 2014 vuosijulkaisussa. Pirkko Lindberg esittelee IFLA:n maailmankonferenssissa esille nousseista teemoista Birminghamin kirjaston ja sen uuden

kirjastoparadigman, joka julistaa: ”*Vähemmän kirjoja, enemmän toimintaa ja aktiiviset, toimivat tilat.*” (Lindberg 2014, 8-9.)

Janne Kaulanen kirjoittaa artikkelissaan ”*Ilo irti lukuleirillä*” Kolarin kirjastossa 10-13-vuotiaille viikonlopun aikana järjestetystä lukuleiristä. Lukuleirillä järjestettiin monenlaisia aktiviteetteja: satutuokioita, kirjojen esittelyjä ja erilaisia harrastuksia. Artikkelia varten haastateltiin lapsia siitä muun muassa, mitä he ajattelevat kirjastossa käymisestä: ”*Kirjastoautossa käyn melkein aina, kun se tulee kotikylääni. Lainaan kirjoja, CD-levyjä – oikeastaan vähän kaikenlaista, Ella tarkoittaa.*” Artikkelissa lapset kertovat, mitä he tekevät kirjastossa. Lasten kirjaston käytössä korostuvat perinteiset tavat eli erilaisten aineistojen lainaus. (Kaulanen 2011, 37-39.)

Minna Halonen kirjoittaa artikkelissaan ”*Kirjastoauto työtilana*” Oulun kaupunginkirjaston kirjastoauto Onnelista työskentelytilana. Työprosesseja kuvatessa artikkelissa kirjoitetaan fyysisestä aineistosta ja niiden sijoittamisesta kirjastoautossa. Onnelin tiloista kuvataan uusia kirjahyllyjä, kirjatelineitä ja kuvakirjalokerikkoja, jotka tekevät artikkelin mukaan kirjastoautossa työskentelystä nopeampaa. Myös vaihdettavissa olevat kirjavaunut tekevät työskentelystä sujuvaa. (Halonen 2012, 26.)

Ira Koivu esittelee uusia kirjastotiloja vuoden 2012 vuosijulkaisussa. Palokan uudesta aluekirjastosta esitellään muun muassa kokoelmiin liittyviä tilaratkaisuja ja siihen liittyvä asiakaspalaute, jossa kirjastojen aineistojen esillepano sai kiitosta asiakkailta. Samassa artikkelissa esitellään Toholammin kirjaston uudet tilat ja niistä puhuttaessa kokoelmaan liittyviä seikkoja nousi esille. Toholammin kirjastossa pienennettiin kokoelmaa ja madallettiin kirjahyllyjä. Jotkut Toholammin kirjaston asiakkaista olivat harmitelleet, kun kokoelmaa pienennettiin. (Koivu 2012, 14, 16.)

Ira Koivun artikkelissa ”*Romahduksen jälkeen*” esitellään useita Islannin kirjastoja ja niiden toimintaan tulleita muutoksia talousromahduksen jälkeen. Fyysiseen aineistoon liittyviä asioita käydään läpi muutaman kirjaston kohdalla. Borgarbokasafnin kirjaston kohdalla puhutaan fyysisestä aineistosta ja lainauksesta: ”*Kirjoja lainataan paljon, mutta musiikin ja elokuvien lainaus on romahtanut.*” Artikkelissa esitellään Reykjavikissa sijaitsevan Pohjolan talon kokoelmaa, siihen liittyviä muutoksia ja tuodaan esille asiakkaiden tarpeet. Kirjaston kokoelmassa on yli 30 000 pohjoismaista kirja sekä iso

määrä muita pohjoismaisia aineistoja, kuten lehtiä, elokuvia ja musiikkia. Artikkelissa kirjoitetaan, että ruotsalaisille ja norjalaisille äänikirjoille on todella paljon kysyntää. Reykjavikin pääkirjaston esittelyssä käydään arkistoissa kirjastonjohtaja Holmkjéll Hreinssonin johdolla. Myös muita osastoja ja kirjallisuuteen liittyviä palveluita esitellään. Kirjastonjohtaja esittelee kirjaston arkistot, nuortenosaston ja musiikkiosaston. Holmkjéll kertoo artikkelissa, että kirjaston musiikkiosasto tullaan lopettamaan musiikkiaineistojen lainauksen jatkuvan laskun takia. Elokuvienkin lainaus on laskussa. Artikkelin loppupäässä ”Toimittajalta” –osiossa Ira Koivu kirjoittaa ajatuksiaan vierailustaan Islannin kirjastoissa. Hän kirjoittaa Islannin kirjastojen aineistonhankinnan säästöistä ja kirjahankintojen kallistumisesta kirjojen arvolisäverotuksen nousun takia. (Koivu 2014, 32-34.)

Musiikkiaineiston asemasta kirjoitetaan myös vuoden 2015 vuosijulkaisussa. Imatran kaupunginkirjastossa työskentelevä Mika Kähkönen pohtii vuoden 2015 vuosijulkaisun viimeisessä osiossa musiikkiaineistojen tulevaisuutta kirjastojen kokoelmissa. Hän toteaa: ”*Levyjen lainaus tulee vähenemään, koska nyt on jo pari sukupolvea asiakkaita, jotka ovat tottuneet suoratoistopalveluihin ja vastaavaan.*”. Hän mainitsee myös muiden musiikkiin liittyvät aineistot kirjastossa, kuten nuotit, lehdet ja kirjat, joiden asemaa hän ei pidä uhattuna, vaikka niitä onkin jo jonkin verran e-aineistoina. (Kähkönen 2015, 46.)

Virpi Launonen kirjoittaa artikkelissaan ”*Viisi konseptia, yksi ydin*” Helsingin kaupunginkirjaston ja OKM:n järjestämästä opintomatkasta Englantiin ja Tanskaan. Artikkelissa tutustutaan näiden maiden eri kirjastoihin ja niiden palvelukonsepteihin. Whiteschapelin Idea Storessa tutustuttiin toimintaan aktivoimiseen painottaviin konsepteihin ja uuden luomiseen, joihin kiinnitettiin huomiota painottamalla aineistoihin. Kirjaston toiminnassa kiinnitettiin huomiota asiakkaiden aktivointiin, itsensä kehittämiseen ja uuden luomiseen varmistamalla, että kirjaston kokoelmassa on riittävä määrä kielikursseja, korjausoppaita, keittokirjoja, terveys- ja liikuntaoppaita sekä kurssitarjontaa. Birminghamin City Librarysta mainitaan muiden palveluiden ohella myös kulttuurihistoriallinen kokoelma, johon kuuluu vanhoja valokuvia, matkalippuja ja vanhoissa mykkäelokuvissa käytettyjen musiikkien partituureja. Helsingörin kirjastosta mainintansa saivat myös kokoelmaan liittyvät asiat. Kirjastossa sijaitsee kolmannessa

kerroksessa aikuisten tietokirjaosasto ja toisessa kerroksessa aikuisten kaunokirjallisuus. Lasten ja nuortenosasto sijaitsee ensimmäisessä kerroksessa. (Launonen 2015, 31-33.)

Monikieliset aineistot ja niihin liittyviä asioita tuodaan esille vuosien 2015 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Ilkka Kononen kirjoittaa artikkelinsa loppupuolella olevassa ”Toimittajalta” –osiossa ajatuksiaan kirjaston merkityksestä turvapaikkakriisin aikaan, jolloin Suomeen tuli lyhyen ajan sisällä yli 20 000 turvapaikanhakijaa. Kononen kirjoittaa kokoelmapolitiikasta ja monikielisestä aineistosta sekä niihin liittyvistä haasteista nopeasti kasvaneiden tarpeiden valossa. Kononen kirjoittaa, että kirjastot joutuivat arvioimaan kokoelmiensa riittävyttä esimerkiksi sanakirjojen ja kielikurssien suhteen. Myös selkokirjojen kysyntä oli kasvanut. (Kononen 2015, 17.)

Vuoden 2015 vuosijulkaisussa Päivi Jokitalo esittelee artikkelissa Soile Kokkosen työtä kirjastoautonkuljettajana ja osastonhoitajana Norjassa ja Suomen saamelaisalueella. Artikkelissa kirjoitetaan, että monikielinen asiakaskunta korostuu myös kokoelmatyössä. Kokkonen kertoo, että työpäivän rutiineihin kuuluu kokoelman hoito:

”Kielivalikoima näkyy myös kokoelmatyössä. ”Aineistoa valitessani pyrin siihen, että kaikenkielisiä sisältöjä on saatavilla: norjan-, suomen-, saamen- ja kveeninkielisiä.” (...) Saamelaisen aineiston hankinta korostuu, koska kirjastoauto on Norjan saamelaiskäräjien rahoittama palvelu.” (Jokitalo 2015, 34-36.)

Vuoden 2016 vuosijulkaisussa monikieliset aineistot ovat tärkeässä asemassa Kaisa Inkeröisen kirjoittamassa artikkelissa, jossa tutustutaan Ylitornion kirjastoon. Artikkelissa kirjoitetaan, että kahden maan rajalla sijaitsevassa Ylitornion kirjastossa kielten moninaisuus näkyy kirjaston kokoelmissa ja asiakaspalvelussa. Kirjaston lehtilukusalissa luettuja lehtiä ovat muun muassa Dagens Nyheter, Meän Torniolaakso ja Pohjolan Sanomat. Artikkelissa mainitaan, että monet pitävät lehtiä tärkeämpinä kuin kirjoja. Artikkelissa tuodaan esille, että monessa Torniolaakson kirjastossa on koottu erikseen meänkielinen kokoelma. Pajalan kirjastoon hankitaan artikkelin mukaan kaikki ilmestyvä meänkielinen kirjallisuus ja kirjastossa tehdään paljon työtä sen eteen, että meänkielinen kirjallisuus olisi mahdollisimman paljon esillä. Torniolaakson kirjastoissa on myös maahanmuuttajia, joten kirjastoissa on kysyntää ruotsin kielen

oppimateriaaleista, helppolukuisista ruotsinkielisistä ja maahanmuuttajien omankielisistä aineistoista. Artikkelissa Haaparannan kirjaston kirjastonhoitaja Anne-Maaria Saransalmi pitää kaksikielisten ja maahanmuuttajien kanssa tehtyä yhteistyötä erilaisen monikielisen aineiston hankinnan kannalta tärkeänä. (Inkeroinen 2016, 8-9.)

Kahdessa edellisessä artikkelissa erilaisten kirjastoaineistojen saatavuus korostuu monikielisten aineistojen kontekstissa. Päivi Jokitalo kirjoittaa artikkelissaan ”*Näkymättömät homot*” seksuaalivähemmistöjen huomioon ottamisesta kirjastojen asiakkaina. Kirjastojen fyysiset aineistot tulevat esille puhuttaessa HBT-aiheista (homoseksuaali, biseksuaali, transihminen). HBT-aineistojen esille tuominen, hyllytys ja sisällönkuvailu ovat puhuttaneet muun muassa Ruotsissa, Yhdysvalloissa ja kirjastoalan kongressissa Lyonissa. Jokitalo kirjoittaa, että HBT-aineistojen helppo paikantaminen kokoelmasta on tärkeää, koska asiakkaalla saattaa olla iso kynnyks lähestyä kirjaston henkilökuntaa etsiessään HBT-aineistoja. Jokitalon mielestä HBT-aineiston näkyvyyttä kirjaston kokoelmissa voidaan parantaa sisällönkuvailulla ja yhteistyön avulla. Esimerkiksi Kuopion kirjastossa tehtiin SETA:n ja asiakkaiden kanssa yhteistyötä. Artikkelin mukaan asiakkaiden kanssa tehdyn yhteistyön avulla on paranneltu yli 300 teoksen sisällönkuvailua. HBT-aineistojen näkyvyyttä paranneltiin Ruotsissa kirjastoissa ottamalla käyttöön sateenkaarihyllyt. Ruotsissa sateenkaarihyllyillä nähtiin olevan tärkeä symboliarvo. Yhdysvalloissa HBT-teemat liittyen kirjastoaineistoihin ovat puhuttaneet kirjastoseurassa. Yhdysvalloissa kirjastoseuralla on ollut 1970-luvulta lähtien LGBT-asioille omistautunut ryhmä, joka kokoaa kirjastoille ohjeita HBT-teemaisten aineistojen hankintaan ja esittelyyn. Kirjastoalan kongressissa Lyonissa HBT-teemoista keskusteltiin tuomalla esille ammatilliset asenteet, hakeutuvat palvelut, kirjastojen ohjelmatarjonta ja kirjaston aineistoihin liittyvät kysymykset. Jokitalo linjaa artikkelin loppupuolella, että HBT-kysymyksissä ei ole olennaisin asia HBT-teemaiset kirjahyllyt, vaan yleisesti kirjastopalvelujen tarjoaminen kaikille niitä tarvitseville. (Jokitalo 2014, 28-29.)

Seppo Verho kirjoittaa ”*Vihreä kirjasto on syntynyt*” -artikkelissa niin sanottuun ”Vihreään kirjastoliikkeeseen” liittyviä toimintatapoja, joita on hyödynnetty muun muassa Vallilan kirjastossa, ja jotka liittyvät fyysiseen kokoelmaan:

”Perustimme Vallilan kirjastoon ekohyllyn, jonne olemme koonneet materiaalia useista luokista. Aiemmin esimerkiksi tuunaukseen, energian säästämiseen ja luonnonsuojeluun liittyvä materiaali oli eri paikoissa, Harri Sahavirta kertoo.” (Verho 2011, 44-45.)

Kokoelmatyön tärkeys tuodaan esille myös Leena Elenius artikkelissa *”Kirjasto ilman henkilökuntaa”*. Elenius kirjoittaa artikkelissa omatoimikirjastosta lisäpalveluna Hauholla ja asiakkaiden kokemuksista liittyen aineiston käyttöön paikan päällä. Artikkelissa kirjoitetaan, että omatoimisuuteen tottuneet asiakkaat ovat sanoneet, että on mukavaa selata kirjahyllyjä rauhassa. Elenius pohtii artikkelin loppupuolella *”Toimittajalta”* –osiossa, millainen merkitys omatoimikirjastojen tulolla on ihmisten kirjastonkäytön kannalta. Elenius kirjoittaa, että suurin muutos liittyy siihen, että itsepalvelukirjastossa asiakas voi astua kirjaston tiloihin silloinkin, kun tiloissa ei ole henkilökuntaa paikalla. Perinteisiin kirjastotöihin kuuluvat asiat, kuten aineistojen hankinta ja esillepano eivät ole kuitenkaan Eleniuksen mielestä menettäneet merkitystään. Elenius toteaa, että kirjastoammattilaisen osaamisen tulee näkyä, vaikka kirjasto toimisikin niin sanotulla kylmäasema –periaatteella. (Elenius 2014, 21, 23.)

Kirjastoseuran silloinen puheenjohtaja Jukka Relander kirjoittaa kolumnissaan: *”Kirjastoja ajatellaan edelleen vain ja ainoastaan kirjan kautta, vaikka joka toinen kirjastokäynti tehdään muista syistä.”* (Relander 2014, 5). Vierailevista kirjoittajista suurin osa kuitenkin kirjoittaa kokemuksistaan yleisistä kirjastoista ja ajatuksiaan yleisen kirjaston merkityksestä, johon kirjoittajien näkökulman mukaan liittyy fyysiset aineistot. Poikkeuksena on Jani Kaaron kolumni vuoden 2014 vuosijulkaisussa. Kaaro kirjoittaa kolumnissaan kokemuksistaan kirjaston käyttäjänä Helsingin yliopiston pääkirjastossa. Kaaro kirjoittaa, että hänen arvostuksensa kirjastoa kohtaan lähti Helsingin eläinmuseon hyönteistieteellisen osaston kautta. Hän toteaa, että eläinmuseossa tallennetut dokumentit olivat hyönteiset ja Helsingin yliopiston kirjastossa ne ovat kirjat. (Kaaro 2014, 19.)

Runoilija Heli Slunga kirjoittaa kolumnissaan *”Kunnankirjastot, ryhtiä!”* mielipiteitään asumiensa paikkakuntien kirjastojen aineistokokoelmista. Kirjoittaja on monipuolisen kirjakokoelman puolella ja harmittelee asumiensa paikkakuntien kirjastojen kokoelman monipuolisuuden olevan harvassa. (Slunga 2012, 9.) Kirjailija Kaisa Haatainen kirjoittaa

kolumnissaan kokemuksistaan hänen lapsuuden lähikirjastosta. Hänen kirjastomuistoihin liittyy kirjat: ”*Kaikissa lapsuuden muistikuvissani kirjastossa olen vain minä ja kirjat.*” (Haatainen 2015, 40.) Myös toimittaja Laura Friman kirjoittaa vuoden 2016 vuosijulkaisussa kolumnissaan kokemuksistaan kirjastosta omassa lapsuudessaan. Hän mainitsee, että hänen kirjastomuistoihin liittyy kirjat, jotka määrittävät hänen käsitystään yleisistä kirjastoista. (Friman 2016, 19.)

4.1.2.2 Käsitykset elektronisesta kirjastopaikasta

Elektronisesta kirjastopaikasta kirjoittavia tekstejä on jokaisessa vuosijulkaisussa, paitsi vuonna 2015. Teksteissä pohdittiin huomattavan paljon e-aineistojen käyttöön saattamiseen ja lainsäädäntöön liittyviä ongelmia ja/tai haasteita. E-aineistot ja digitaalisuus mainitaan myös teksteissä, joissa esitellään eri kirjastojen palvelukonsepteja, jotka liittyvät vahvasti digitaalisuuteen. Kolmas näkyvä teema liittyy yleisesti kirjoittajien ajatuksiin digitaalisuudesta kirjastoissa. Muutamassa artikkelissa aineena on myös avoin julkaiseminen kirjastoissa.

Päivi Litmanen-Peitsalan artikkelissa haastatellaan Kirsti Kekkiä, joka mainitsee kirjastoalalla vaihtuneet paradigmat. Toinen paradigma Kekin mielestä alkoi 1990-luvulla, jolloin kirjastoja tuotiin tietoyhteiskuntakeskusteluun ja kirjasto vietiin verkkoon:

”Raivasimme kirjastot tietoyhteiskunnan eturintamaan. Otimme paikkamme ydintehtävään nojaten: kirjastot tarjoavat asiakkailleen tien tietoon. Jos tieto on verkossa, on kirjastonkin oltava.” (Litmanen-Peitsala 2013, 26.)

Maija Berndtson puhuu Titta Baerin artikkelissa tulevan Keskustakirjaston palvelukonseptista. Artikkelissa puhutaan, että Keskustakirjastossa tullaan hyödyntämään digitaalisuutta erilaisina pintaratkaisuuina. Berndtson puhuu, että digitaalisen kirjaston uudet trendit tulevat Aasiasta ja arabimaista, joissa kirjastoja kutsutaan ”dibraryksi”. Hänen mielestään eurooppalaiset ja amerikkalaiset uudet kirjastot ovat vielä perinteisiä. Hän pohtii, että digitaalinen kirjasto mahdollisesti vaatii onnistuakseen yrittäjiä. (Baer 2012, 11-12.)

Heikki Poroila pohtii Titta Baerin artikkelissa digitalisoitumista, aineiston digitointia ja verkkojakelua kirjaston kontekstissa. Poroilan mielestä kirjastoissa on otettu verkkojakelu huonosti vastaan: *”kun kentältä ehdotetaan, että digitalisoitaisiin vanhoja aineistoja, saa liian usein vastauksen, ettei se ole tarpeellista tai ainakaan kiireellistä.”* Poroila pohtii tapoja, joilla kirjastot voisivat säilyttää perustehtävänsä verkkomaailmassa: *”Tapa, jolla kirjastot siirtyvät ominaisluonteensa säilyttäen verkkomaailmaan, on vanhojen aineistojen kokoelmien digitoimisen lisäksi kirjastojen luetteloiden saaminen verkkoon niin, että myös googlaamalla tulee osumia kirjastotietokantaan.”* (Baer 2013, 12.)

Päivi Litmanen-Peitsala kirjoittaa artikkelissaan *”E-kirjanlukijat – juna meni jo?”* Turun kaupunginkirjastossa järjestetystä Digitaalinen teksti ja e-kirjanlukijat –hankkeesta, jossa testattiin markkinoilla olevia e-kirjalukulaitteita. Artikkelissa pohditaan myös e-aineistojen hankintaa kirjastoihin ja e-kirjojen käyttöastetta sekä hankkeen aikana toteutettua asiakaskyselyä. Kyselyyn vastanneet kokivat yleisen kirjaston olevan oikea paikka e-aineistojen käyttöönottoon. (Litmanen-Peitsala 2011, 20.)

Päivi Litmanen-Peitsala kirjoittaa samasta teemasta artikkelissaan, jossa pohditaan, mitä kirjastojen tulisi tehdä e-aineistojen hankinnan kanssa. Helsingin kaupunginkirjaston toimistopäällikkö Virva Nousiainen-Hiiri toteaa artikkelissa:

”Kirjastojen on mietittävä linjaansa. Tulevatko sähköiset sisällöt lainkaan kirjastojen omistukseen vai hankimmeko asiakkaillemme tapoja käyttää niitä.”

”On myös mietittävä olemmeko hankkimassa kirjaston tiloissa käytettäviä sisältöjä vai pitääkö käytön hoitua myös kotona.” (Litmanen-Peitsala 2011, 21.)

Artikkelissa Nousiainen-Hiiri on sitä mieltä, että olisi hyvä, jos olisi sellainen systeemi, jossa e-aineistojen hankinta ja hallinta tapahtuisivat yhdessä. Tämä mahdollistaisi asiakasystävällisten käyttöympäristöjen luomisen. Artikkelissa haastatellaan myös erikoissunnittelija Arja Tuuliniemeä FinELib:n uudesta strategiasta, jossa pyritään kehittämään hinnoittelumalleja e-kirjoille. (Litmanen-Peitsala 2011, 22-24.)

Suomen kirjastoseura, Suomen tieteellinen kirjastoseura ja Finland svenska biblioteksforening valmistelivat yhteisen kannanoton e-aineistojen käyttämisestä kirjastoissa ja tekijänoikeuksista. Artikkelin mukaan seurat vaativat kirjastoille poikkeuksia tekijänoikeuslakiin. Mainintansa saavat e-aineistojen saatavuuteen liittyvät ongelmat ja ulkomailla käytetyt e-aineistojen saatavuuteen liittyvät toimintamallit:

”E-aineistojen saatavuus kirjastoissa on paitsi sopimusongelma, myös rahoitusongelma. (...) Tanskassa tuli marraskuussa voimaan yleisten kirjastojen konsortion ja kustantajien (Publizon) välinen sopimus uusien e-kirjojen lainaamisesta kirjastoille. (...) Saksassa toimii kaupallinen yritys Onleihe, joka välittää kirjastojen sopimaa elektronista aineistoa asiakkaille.” (Baer 2011, 25.)

Kaisa Inkeroinen kirjoittaa vuoden 2016 vuosijulkaisussa kolumnissaan Aleksandria – konsortioista, joka on rahoitusmekanismi, jonka tarkoituksena on mahdollistaa tiedekirjallisuuden välitys kaikille vapaasti luettavaksi verkossa. Inkeroinen kirjoittaa siitä, kuinka Aleksandria –konsortiossa *”kirjastot ovat rahoittajina ja myös omistajina mukana toiminnassa. Tämä ei ole tyypillinen ratkaisu, jossa kustantamot myyvät kalliita lisenssejä kustantamaansa e-aineistoon.”* (Inkeroinen 2016, 17.)

E-aineistot kirjastoissa on myös puheenaiheena Aija Laineen artikkelissa *”E-aineistot meillä ja maailmalla”*. Artikkelissa käydään läpi e-kirjojen ja kirjastoihin liittyviä tapahtumia ja hankkeita Amerikassa ja Euroopassa. Artikkelissa kiinnitetään huomiota siihen, miten maailman suurimmat kustantajat (HarperCollins, Random House, Hachette, Simon & Schuster, Penguin ja Macmillan) suhtautuvat e-aineistojen kirjastolainaukseen. HarperCollins asetti e-kirjoille 26 kerran lainauskaton. Random House nosti e-kirjojensa kirjastohintaa 300 % ja Hachette 220 %. Artikkelissa kirjoitetaan myös Ruotsin pääasiallisesta kirjastojen e-kirjojen ja äänikirjojen välittäjästä Elib –palvelusta ja Tanskan yleisissä kirjastoissa avatusta asiakkaiden käyttöön tarkoitettua e-kirjapalvelusta eReolenista, jossa on mukana yli 100 kustantajaa. E-kirjapalvelu eReolenissa asiakkaat voivat lainata e-aineistoja yhdestä käyttöliittymästä. Käyttöliittymässä kirjastot maksavat jokaisesta e-aineiston latauskerrasta. Paljon ladatut kirjat saavat alennusta. Myös Viron kirjastoissa e-aineistot puhuttivat. Siellä suunniteltiin

tekijänoikeusvapaiden teosten digitoimista ja muuttamista epub-formaattiin. Norjassa näkyvin e-aineistohanke on Bokhylla.no, joka on kaikkien norjalaisten ip-osoitteiden kautta käytettävissä oleva e-kirjapalvelu. Artikkelin mukaan vuoteen 2017 mennessä palvelu sisältää 250 000 teosta. (Laine 2012, 22-24.)

Pekka Heikkisen artikkelissa aiheena ovat tekijänoikeudet ja kirjastojen aineistot (erityisesti e-aineistot) lain kontekstissa: ”*Eriyisen kuuma kysymys ovat e-aineistot ja oikeus niiden käyttöön saattamiseen.*” Kysymykset e-aineistojen käyttöön saattamiseen kirjastoissa on haaste: ”*Nykyisen lain lähtökohtana on, että e-aineistojen käyttöön saattamisesta on ensi sijassa sovittava kustantajien kanssa.*” Heikkinen antaa esimerkkejä siitä, millaisia ratkaisuja e-aineistojen hankintaan kirjastojen kohdalla tehtiin: ”*EBLIDA:n juridisessa työryhmässä (EGIL) onkin päädytty siihen, että parhaiten kirjastoja pystytään tukemaan mallisopimuksia laatimalla.*” Mallisopimuksilla Heikkinen tarkoittaa niitä suosituksia ja minimiehtoja, joita e-aineistojen käytössä kirjastoissa tulisi noudattaa. (Heikkinen 2012, 20-21.)

Ilkka Kononen on sitä mieltä kolumnissaan ”*Juristin mentävä aukko*”, että kirjastoissa ei ole nykyään lainsäädäntöä tuntevaa juristia. Kirjastot joutuvat verkkoaineistojen yleistymisen seurauksena kiinnittämään huomiota tekijänoikeuskysymyksiin: ”*Verkkoaineistojen yleistymisen myötä on jouduttu tekemisiin lisenssien ja muiden tekijänoikeudellisten kommervenkkiä kanssa.*” (Kononen 2016, 36.)

Vuoden 2016 vuosijulkaisussa Jarmo Saartin artikkelissa aiheena on avoin data ja tieteelliset kirjastot. Artikkelissa pohditaan, mitä mahdollisuuksia avoin data antaa tieteellisille kirjastoille ja millaisia haasteita liittyy erilaisten tieteellisten julkaisujen käyttöön saattamiseen. Haasteet liittyvät artikkelin mukaan digitaalisten tieteellisten aineistojen maksumuureihin:

”Maksumuurit rajoittavat tällä hetkellä tieteellisten julkaisujen käyttöä. Digitaalisia tieteellisiä aineistoja voivat käyttää vain ne, jotka maksavat joko itse tai joiden taustayhteisö maksaa aineistojen käytöstä. Sopimuksissa määritellään erilaisia rajoituksia, jotka vaikuttavat esimerkiksi siihen, voivatko tieteelliset kirjastot kaukolainata digitaalisia

aineistoja tai voivatko tutkijat hyödyntää tekstejä omassa työssään.”

(Saarti 2016, 14.)

Avoin data teemana jatkuu myös Leena Eleniuksen artikkelissa ”*Yhä useampi julkaisu löytyy muualta kuin hyllystä*”. Hän kirjoittaa: ”*Julkaisut, jotka ennen olivat kirjaston hyllyissä, ovat nyt tarjolla avoimesti verkossa.*” Esimerkiksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kirjastoissa lähes kakki opinnäytteet, väitöskirjat ja lisensiaatin tutkielmat ovat luettavissa verkossa. Artikkelissa puhutaan myös muista julkisista organisaatioista, jotka jakavat avoimesti dataansa: ”*...ministeriöiden ja kuntien avoimia verkkojulkaisuja löytyy Melindan ja Finnan avulla.*” Valtakunnalliset järjestöt avoimen datan tarjoamisessa mainitaan myös: ”*Valtakunnallisten järjestöjen tekemät julkaisut löytyvät Finnasta melko hyvin metadatan avulla.*” Elenius kirjoittaa artikkelin lopussa, että kirjastot tarvitsevat tietoa, mistä erilaista avointa dataa voidaan löytää. Elenius mainitsee myös: ”*Verkkokokoelmien osalta on hyvä muistaa, mitä kaikkea tietoa julkisin varoin Suomessa tuotetaan ja tarjotaan vapaasti kansalaisten käyttöön.*” (Elenius 2016, 20-21.)

Verkkokirjastoon liittyviä teemoja käsitellään Petri Tonterin artikkelissa ”*Joensuun Avoin kirjasto*”, jossa tuodaan esille se, onko kaupallisille kirjastojärjestelmille olemassa vaihtoehtoja. Avoin kirjasto-projektissa päädyttiin Evergreen-järjestelmään, jossa on valmiina seutukirjasto-ominaisuus. Artikkelissa mainitaan, että Evergreen-järjestelmän hyvänä puolena on se, että sitä voi muokata tarpeiden mukaiseen muotoon. (Tonteri 2012, 29.) Verkkokirjasto ja kirjastojärjestelmä –teemoja jatketaan Ira Koivun kirjoittamassa artikkelissa ”*Mikä järjestelmissä mättää?*” Siinä käydään läpi haasteita, joita liittyy uuden kirjastojärjestelmän hankintaan. Esimerkkinä mainitaan Tampere, jossa PIKI-hakujärjestelmä korvattiin Arena-hakuliittymällä. Asiakkaat eivät olleet tyytyväisiä muutokseen. Mainintansa saa myös HelMet, jonka uusi Encore-järjestelmä koettiin entistä suppeampana. (Koivu 2012, 32-33.)

Jarmo Saartin artikkelissa hän on koonnut IFLAn kirjastoalan trendiraportin teemoja. Saarti tuo esille, millaisia haasteita kirjastoilla on jatkuvassa muuttuvassa informaatioympäristössä: ”*Kirjastojen suurin haaste on toiminta kulttuurin muuttaminen aitoon, innovatiiviseen ja verkkoon kytkeytyvään palvelutoimintaan.*” Kysymykset

kirjaston käyttäjien tietosuojasta kirjastojen verkkopalveluissa ovat suuri haaste ja herättävät kysymyksiä: ”*Olisiko kirjastojen ryhdyttävä markkinoimaan itseään paikkana, jossa käyttäjää ja hänen informaatiokäyttämistä ei seurata ja jossa voi käyttää vapaasti digitaalista informaatiota ilman, että kukaan valvoo lukemista?*” (Saarti 2013, 32-33.) Samanlaisia teemoja käsitellään Päivi Litmanen-Peitsalan artikkelissa ”*Kirjastoetiikkaa*”. Artikkelin loppuosassa haastatellaan Helsingin kaupunginkirjaston e-informaattikkoa Marja Hjeltiä, jolta Litmanen-Peitsala kysyy asiakkaan tietosuojasta e-aineistojen käytön kontekstissa. Hjelt vakuuttaa, että asiakkaan tiedot, kuten nimi, henkilötunnus ja osoite eivät välity kirjautumisen yhteydessä. (Litmanen-Peitsala 2013, 37.)

Jokitalo pohtii vuoden 2014 vuosijulkaisussa, mitä kirjastoalalla työskentelevien eduskuntavaaliehdokkaiden kannattaa tuoda esille kirjastosta puhuttaessa. Jokitalo pohtii, että kannattaako kansanedustajaehtokkaiden tuoda esille kirjastokysymyksissä digitaalisuus ja e-aineistot vai kirjaston perinteiset palvelut:

”Kannattaako ehdokkaiden vaaliteemoissaan kosketella kirjastokysymyksiä ja jos niin, mitä niistä? Uskaltaako digi-kehitystä ja e-aineistoja mainita vai pitäisikö pysyttäytyä turvallisesti perinteisimpien kirjastopalveluiden puolestapuhujana?” (Jokitalo 2014, 39.)

Pirkko Lindbergin ja Leena Eleniuksen artikkelissa ”*Kirjastot ja demokratia*” tuodaan esille Seinäjoella pidettyjen kirjastojohtajien neuvottelupäivillä käsiteltyjä teemoja, joista yksi käsittelee tiedon digitalisoitumista. Artikkelissa tuodaan esille professori Hannu Katajamäen mielipiteet kirjastoverkkojen tilanteesta kovenevan kilpailun ja tehokkuutta vaativassa ympäristössä. Hän esittää, mikä voisi olla kirjaston rooli tulevaisuudessa koulutuksen, sivistyksen ja mahdollisuuksien tarjoajana. Katajamäki esittää, että digitaalisuuden ei tulisi korvata fyysistä kirjastoa. (Lindberg & Elenius 2013, 20-21.) Vuoden 2016 vuosijulkaisussa Ville Vaarne pitää digitaalisuutta ja perinteistä kirjastopaikan käsitystä samanarvoisina asioina. Samaan aikaan hän toivoo, että kirjastoista tulee asiakkaan näkökulmasta niin sanottu ”digikoti”, jossa hän voi mennä tarvittaessa kysymään apua verkkotiedonhankinnassa. (Vaarne 2016, 13.)

4.1.2.3 Käsitteet sosiaalisesta kirjastopaikasta

Sosiaalisesta kirjastopaikasta kirjoitettavia tekstejä on jokaisessa Kirjasto-lehden vuosijulkaisussa. Sosiaalisesta kirjastopaikasta kirjoitettavien tekstien aiheina on kirjastotilojen suunnitteleminen sosiaalisen kirjaston mukaisesti sekä kirjoittajien ajatukset kirjaston merkityksestä sosiaalisen kirjaston kontekstissa ja kirjastotilojen järjestämisestä.

Tuula Haaviston artikkelissa ”*Miten kansalaisyhteiskuntaa palvellaan?*” nousee teema sosiaalisesta kirjastopaikasta, joka esiteltiin Framtidens bibliotek –seminaarissa Helsingissä. Artikkelissa kirjoitetaan kirjastopalvelujen painopisteen muuttumisesta kokoelmakeskeisyydestä kohti yhteisön tarpeita. Artikkelin mukaan kirjastojen tiloista tulee enemmän yhteisön tiloja, joissa ihmiset voivat pitää kokouksia, hyödyntää kirjaston työasemia ja omia läppäreitään sekä oleskella ja viihtyä. (Haavisto 2011, 42-43.) Toimittaja Sanna Ukkola tuo kolumnissa esille Suomessa vierailleen filosofian tohtori Klaus Oeschin ajatukset tulevaisuuden kirjastosta, jossa hän linjaa samanlaisia teemoja, joita nousi esille Framtidens bibliotek -seminaarissa:

”Suomessa piipahtanut filosofian tohtori Klaus Oesch Futuria Consultingista hahmotteli tulevaisuuden kirjastoa – se sijaitsisi jossakin kansalaisten olohuoneen ja urbaanin toimiston välimaastossa. Se voisi tarjota tiloja interaktiivisille seminaareille, video- ja chattikokouksille...”
(Ukkola 2013, 28.)

Sosiaalisen kirjastopaikan käsitteestä puhuttaessa Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa tuodaan esille niin sanottu ”Tanskan malli”. Tanskan malli esitellään vuoden 2013 vuosijulkaisussa Titta Baerin artikkelissa. Artikkelin mukaan kirjasto ei ole vain niin sanottu ”kirjakirjasto”, vaan paikka, jossa opitaan tehden erilaisia asioita ja saadaan inspiraatioita erilaisista tapahtumista. Kirjasto on myös paikka, jossa kansalaiset voivat kokoontua erilaisin tarkoituksin ja järjestää keskustelutilaisuuksia. (Baer 2013, 29.) Vuoden 2014 vuosijulkaisussa Pirkko Lindberg esittelee IFLA:n maailmankonferenssissa esille nousseen sosiaalisen kirjastopaikan teeman, jossa keskiössä eivät ole enää kirjat, vaan toiminta ja kirjaston tilat sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa. (Lindberg 2014, 9.)

Virpi Launonen kirjoittaa artikkelissa ”*Viisi konseptia, yksi ydin*” viidestä kirjastosta kahdessa eri maasta ja niiden palvelukonsepteista. Viiden eri kirjaston palvelukonsepteissa korostuu sama teema: niissä on tiloja sosiaaliselle aktiviteetille. Lontoon Idea Storessa lapsille järjestetään joka viikko tekemistä satutuntien ja läksyklubien muodossa. Birminghamin kirjaston palvelukonseptissa olennaisessa osassa on kirjastopaikka, jossa korostuvat oppiminen ja itsensä kehittäminen. Tanskan Dokk1:n rakentamisessa otettiin huomioon sosiaalinen aktiivisuus. Dokk1:seen haluttiin tilat oppimiselle, osallistumiselle, vaikuttamiselle ja inspiraatiolle. Kirjastossa panostettiin eritoten lasten ja nuorten tiloihin. Kirjastossa on myös kasvihuone, jossa voi vaihtaa kukille mullat. Tanskan Helsingörin kirjastosta nostetaan esille lasten osasto, jossa on leikkitala ja askarteluhuone sekä muita viihdyttäviä tilaratkaisuja. Viimeisenä esitellään Tanskan Tårnbyn kirjasto. Tårnbyssa on erilaisia harrastusmahdollisuuksia, kuten ompelu- ja brodeeraus koneita. Kirjastossa on myös 3D-tulostin ja lapsille leikkimurkkauksia. (Launonen 2015, 30-33.) Launonen toteaa artikkelin lopussa:

”Kirjastot ovat kohtaamis- ja oppimispaikkoja. Niille annetaan vahva rooli yhteiskunnallisen tasa-arvon synnyttäjinä ja vahvistajina sekä sosiaalisten epäkohtien tasoittajina.” (Launonen 2015, 33.)

Sosiaalinen kirjastopaikka korostuu myös ulkomailla työskentelevien kirjastoammattilaisten pohdinnoissa. Ulla Pöntsösen artikkelissa haastatellaan Prahan kaupunginkirjastossa työskentelevä Josef Straka, joka mainitsee sosiaalisen kirjastopaikkaan kuuluvia teemoja, kun häneltä Pöntsönen kysyi, että ”*Mikä on Tsekin yleisissä kirjastoissa ajankohtaista?*” Straka vastaa:

”Ihmiset haluavat kohtaamisia, ajatustenvaihtoa. Online- ja e-yhteiskunnassa kohtaamisen merkitys on edelleen tärkeä. Kirjallisuuden voima on tekijän ja lukijan kohtaamisessa sekä kokemusten jakamisessa. Toivon Lukemisen talon toimivan tilana useammalla tasolla: kirjastomateriaalien tilana, yhteisöjen ja ihmisten tapaamisen tilana sekä kulttuurin ja ajattelun ilmavana tilana.” (Pöntsönen 2014, 27.)

Myös Norjassa oli suunnitelmia muokata kirjastojen palveluita sosiaalisten kirjastojen mukaisiksi. Päivi Jokitalon artikkelissa haastatellaan Norjan Finnmarkin läänikirjastossa työskentelevää Veronicha Angell Bergliä, jolta Jokitalo kysyy: ”*Mikä puhuttaa tällä hetkellä kirjastolaisia Norjassa ja työpaikallasi?*” Bergli nostaa esille Norjan kansallisen kirjastostrategian ja sen tavoitteet:

”Strategiassa nostetaan esiin kirjastojen kehittäminen ja painotetaan uudistetun kirjastolain kunnankirjastoille asettamia vaatimuksia, joissa todetaan, että kirjastojen tulee toimia julkisen keskustelun tiloina ja kohtauspaikkoina sekä aktiivisina sisältöjen välittäjinä.” (Jokitalo 2015, 41.)

Sosiaaliseen kirjastopaikkaan kuuluvia teemoja tuoteiin esille teksteissä, joissa esiteltiin Suomen yleisiä kirjastoja. Vuoden 2011 vuosijulkaisussa tämä teema tuotiin kahdessa artikkelissa. Janne Kaulasen artikkelissa esitellään Kolarin kirjastossa pidettyä 10-13-vuotiaille, 4.-6. -luokkalaisille tarkoitettua lukuleiri-tapahtumaa. Artikkelissa kirjoitetaan, että lukuleirin ohjelmaan kuului muutakin, kuin kirjaston aineistoihin tutustumista. Artikkelissa haastatellaan lukuleirille osallistuneita lapsia, jotka mainitsevat, että lukuleirissä oli tärkeää myös yhdessä olo, ystävien näkeminen ja yleisesti yöpyminen kirjastossa, koska se rikkoi normaalin viikonlopun rutiinit. (Kaulanen 2011, 37-38.)

Päivi Kapiainen-Heiskanen kirjoittaa artikkelissaan Mikkelin Kalevankankaalle avatusta uudesta sivukirjastosta ja sen palvelukonseptista, jossa korostuu kirjasto paikkana sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa. Palvelusuunnittelussa otettiin huomioon lasten ja nuorten ideat. Lapset toivoivat tiloja, joissa voi pelata, lukea ja tehdä läksyjä. Samanlaista palvelu- ja tilasuunnittelua hyödynnettiin myös Rantakylän kirjastossa, jonne artikkelin mukaan tuli niin sanottu perhepainotus. Rantakylään tuli kinohuone, jossa voi katsella elokuvia ja lehtibaari, jossa voi juoda kahvia ja lukea lehtiä. (Kapiainen-Heiskanen 2011, 40-41.)

Suomessa yleisten kirjastojen tiloja on suunniteltu pitäen silmällä kirjastotilojen käyttämistä sosiaalisen aktiviteetin kontekstissa. Tämä tulee esille vuosien 2012 ja 2014 vuosijulkaisuissa. Ira Koivu kirjoittaa koostamassaan osiossa esitellään uusia

kirjastotiloja ympäri Suomea. Seinäjoen pääkirjastoon avatusta Apila -tilasta kirjoitettiin, että tilat otettiin hyvin vastaan erilaisin käyttötarkoituksin. JKMM:n arkkitehdin Asmo Jaaksin näkemys uudesta tilasta on, että Apila tilasta muokattiin modernin kirjaston mukainen, jossa korostuu kirjasto ”kohtaamisen, kokoontumisen ja tapahtumien paikkana”. Toholammin kirjastoon suunniteltiin nuoria varten monitoimitilat, jossa he voivat järjestää erilaisia tilaisuuksia, kuten elokuvaesityksiä. (Koivu 2012, 15-16.)

Vuoden 2014 vuosijulkaisussa Titta Baerin koostamassa osiossa esitellään uusia kirjastotiloja, jotka sijaitsevat Keuruussa, Oulussa ja Tampereella. Keuruun Haapamäen lähikirjastossa peruspalveluiden ohella kirjastossa kokoontuvat kylän harrastuspiirit. Oulun Kastellin kirjastossa on kuntopyörä, jota pääsee käyttämään samaan aikaan, kun esimerkiksi katsoo televisiota. Tampereen Lielahden lähikirjastossa on myös tarjolla erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Kirjastossa on pelihuone ja musiikkihuone, jossa on sähköpiano ja kitara. Kirjastoon rakennettiin myös AV-studio, jossa voi esimerkiksi digitoida aineistoja ja editoida videoita. (Baer 2014, 12, 14.) Vuoden 2016 vuosijulkaisussa toimittaja Laura Friman kirjoittaa kolumnissaan ”*Kirjasto 2.0*” siitä, kuinka hänen esikoisensa kertoi kokemuksestaan Turun kaupunginkirjastosta olevasta ”pleikkarihuoneesta”, eli pelihuoneesta, jossa voi pelata konsolipelejä. (Friman 2016, 19.)

4.1.3 Käsitteet kirjastosta palveluna Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä luvussa tuon esille käsitteet kirjastosta palveluna Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä. Kirjasto palveluna alaluvussa pohdin tutkimuskirjallisuuden kautta, millaisia palveluita kirjastosta voidaan pääasiallisesti erotella. Tutkimuksessani etsin aineistosta ne maininnat, joilla ilmaistaan kirjaston tekninen palvelu ja kirjaston tietopalvelua. Tarkoituksena on tuoda myös mahdollisuuden mukaan esille Kirjasto-lehden teksteistä ne käsitteet kirjaston palveluista, jotka eivät ole minun teoriani taustalla.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on neljä tekstiä, joissa kirjoitetaan kirjaston teknisestä palvelusta. Kirjaston tietopalvelusta kirjoittavia tekstejä on kolme. (Kaavio 3.)

Kaavio 3. Kirjasto palveluna Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä.

4.1.3.1 Käsitteet kirjaston teknisestä palvelusta

Kirjaston teknisestä palvelusta puhuttaessa näkyvin teema Kirjasto-lehden vuosijulkaisussa koskee aineistojen löydettävyyttä. Aineistojen löydettävyys on teemana sekä yleisen kirjaston että ammattikorkeakoulun kirjaston kontekstissa. Kyseiset maininnat ovat Kirjasto-lehden vuosien 2011, 2012 ja 2015 vuosijulkaisuissa. Kirjasto-lehden vuosien 2013, 2014 ja 2016 vuosijulkaisuissa ei ole yhtään tekstejä, joissa kirjoitettaisiin kirjaston teknisestä palvelusta.

Vuoden 2011 vuosijulkaisun pääkirjoituksessa Päivi Jokitalo kirjoittaa, että kirjastoissa käyttäjät arvostavat palveluissa usein henkilökohtaista asiakaspalvelua ja kirjastoaineistojen löydettävyyttä. Aineistojen löydettävyys helpottuu Jokitalon mukaan siten, että ”uutuuksia saa varaamatta hyllystä, kirjoja on aseteltu naamapuoli asiakkaan suuntaan, hyllyjärjestys on helposti hahmotettavissa.” (Jokitalo 2011, 3.)

Vuoden 2012 vuosijulkaisussa Toholammin kirjaston uusia tiloja esittelevässä osiossa tuodaan esille ratkaisut liittyen aineiston löydettävyyteen. Kirjastonhoitaja Hannele Keski-Rahkonen kertoo, että Toholammin kirjaston uusissa tiloissa hyllypöydien

parantaminen ja aineistojen jaottelu aihealueiden mukaan olivat osoittautuneet toimiviksi ratkaisuuksi. (Koivu 2012, 16.)

Kirjastoaineistojen löydettävyyteen liittyvä projekti tuodaan esille Marjo Perälän artikkelissa, jossa esitellään Keravan Laurea-ammattikorkeakoulussa testattu kirjastopalveluiden kehittämismenetelmä. Artikkelissa puhutaan Living Labista, jossa sovelletaan erityisesti katseenseuranta-menetelmää. Katseenseurannan tarkoitus oli kiinnittää huomiota aineistojen löydettävyyteen:

”Satu Hyökki tarkasteli pilotissa kirjaston palveluiden kannalta keskeisiä seikkoja, kuten aineistojen löydettävyyttä, kirjaston ensivaikutelmaa ja käyttäjille tärkeitä orientaation välineitä: opasteita ja tiedotteita.”

”Libing Lab –pilotissa Laurea-kirjasto sai arvokasta käyttäjätietoa, jonka avulla parannettiin arjen toimintaympäristöä. Opasteiden ja tiedotteiden sijaintia muutettiin helpommin havaittaviksi.” (Perälä 2011, 36.)

Kirjasto-lehden vuoden 2015 vuosijulkaisun maininta koskien kirjaston teknistä palvelua liittyy kirjastoluokitusysteemien tuntemukseen. Artikkelin ”*Minne vie, koulutuksen tie?*” loppupuolella haastatellaan kahta kirjastoalan opiskelijaa. Toinen heistä, Noora, puhuu Tampereen yliopiston kirjastoalan koulutuksen merkityksestä: ”*Olen kiitollinen, että minulla on vanhan koulutuksen perusopinnot, mistä on tullut vahva ymmärrys kirjastoluokitusyhteisöistä, ja aineopinnot seuraavasta vaiheesta, jossa oli yhteiskunnallisempia sisältöjä.*” (Baer 2015, 12.)

4.1.3.2 Käsitykset kirjaston tietopalvelusta

Kirjaston tietopalvelusta kirjoitettavia tekstejä on vuosien 2011 ja 2013 vuosijulkaisuissa. Vuosien 2012, 2014, 2015 ja 2016 vuosijulkaisuissa ei ole yhtään tekstiä, joissa kirjoitettaisiin kirjaston tietopalvelusta. Kirjaston tietopalvelusta kirjoitettavissa teksteissä käsitellään tietopalvelun merkitystä, arvostusta ja tulevaisuutta kirjastoissa.

Vuoden 2011 vuosijulkaisuissa Heikki Poroila pohtii ”Kommentti” -osiossa kirjastoalan eettisiä kysymyksiä. Eettisistä periaatteista puhuessaan Poroila korostaa kirjaston tietopalvelua. Poroila nostaa kirjaston eettisistä periaatteista korkealle kokoelma- ja

tietopalvelutyön. Poroila sanoo, että jos ajatellaan, että kirjastossa korostuvat sisällöt ja tietopalvelujen tarjoaminen, tulisi kokoelma- ja tietopalvelutyö nostaa korkealle eettisistä periaatteista puhuttaessa. (Poroila 2011, 31.)

Samana vuoden vuosijulkaisussa Haavisto mainitsee tietopalvelun, jonka osaa tulevaisuuden kirjastopalveluissa hän pohtii. Haavisto kirjoittaa, että tulevaisuuden kirjasto tulee olemaan erilainen kuin nykyään ja mainitsee kirjastojen perustöiden asemasta tulevaisuuden kirjastossa: ”*Osa kirjastotilassa tehdyistä töistä, kuten varaukset, lainojen uusimiset ja tietopalvelu on jo siirtymässä ja siirtynyt verkkoon.*” (Haavisto 2011, 42.)

Heikki Poroila on eri mieltä siitä, että tietopalvelu olisi siirtymässä verkkoon. Hän on sitä mieltä, että kirjastojen päättäjät eivät arvosta kirjastojen perustehtäviin lukeutuvia kokoelmaa, sisältötyötä ja tietopalvelua. Hänen mielestään internet ei korvaa tietopalvelua, vaikka sellaisiakin kantoja kuulee Poroilan mukaan kirjastoammattilaisen keskuudessa. (Baer 2013, 11-12.)

4.1.3.3 Itsepalvelu

Teoriataustaan kuulumaton kirjaston palveluihin liittyvä teema, joka ilmeni tutkimusaineistossani, on itsepalvelu. Tätä teemaa käsiteltiin eritoten Kirjasto-lehden vuoden 2014 vuosijulkaisussa artikkelissa nimeltä ”*Kirjasto ilman henkilökuntaa*”. Artikkelin mukaan itsepalvelukirjastosta käytetään myös kahta muuta samaa asiaa tarkoittavaa termiä: omatoimikirjasto ja ”mer öppet”, jota käytetään Ruotsissa. Artikkelissa mainitaan esimerkkejä Suomen kirjastoista, jotka toimivat itsepalvelukirjastoina. Esimerkiksi Mietoisten kirjasto Mynämäellä toimii ”kylmäasemaperiaatteella”, eli siellä ei ole henkilökuntaa. (Elenius 2014, 21.)

Itsepalveluteema nousi esille myös yhtenä teemana artikkelissa ”*Johtajien pöydässä*”, jossa kaksi kirjastonjohtajaa keskustelevat erilaisista kirjastoon liittyvistä teemoista. Itsepalvelukirjasto kuuluu näihin teemoihin. Itsepalvelukirjasto näyttäytyy artikkelin kahden kirjastonjohtajien mielipiteissä positiivisessa valossa. Näätsaaren mielestä itsepalvelussa korostuu se, että ”vähän palvelua on parempi kuin ei palvelua ollenkaan”.

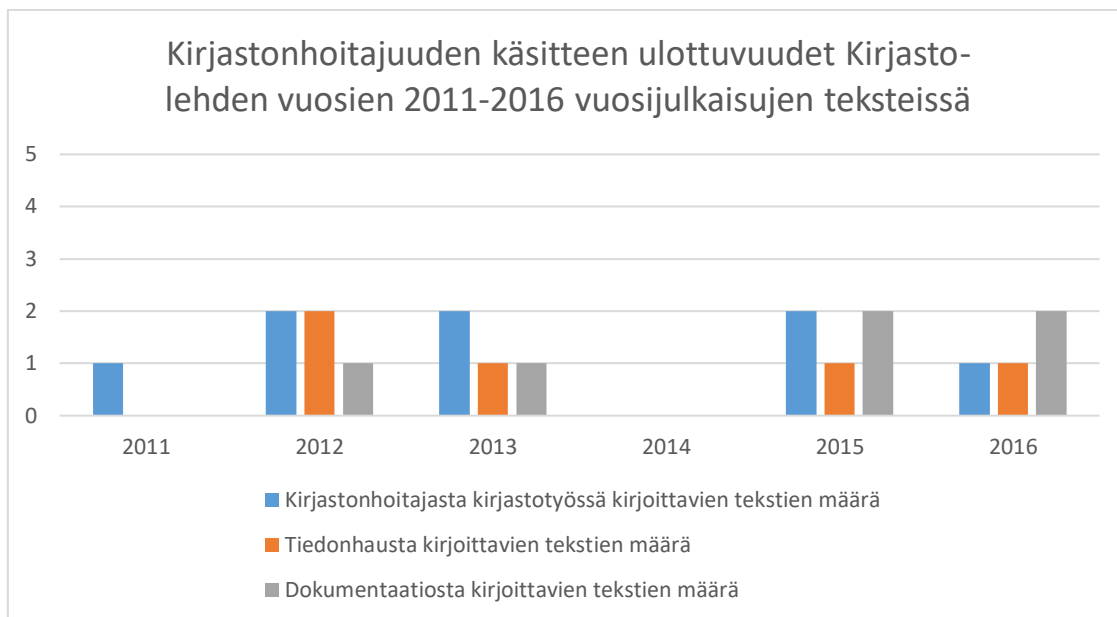
Hän pitää sitä kuntalaisten tarpeiden etusijalle asettamista, että ihmiset pääsevät asioimaan kirjastossa myös silloinkin, kun henkilökuntaa ei ole paikalla. Aurén sanoo keskustelussa, että hän haluaa kirjaston olevan enemmän auki. Tämän takia hän pitää ruotsalaista termistä ”mer öppet” enemmän kuin itsepalvelukirjastosta. (Koivu 2014, 25.)

4.2 Käsitteet kirjastonhoitajuudesta Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

4.2.1 Käsitteet kirjastonhoitajuuden käsitteestä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä alaluvussa tuon esille käsitteet kirjastonhoitajuuden käsitteestä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä. Teoriani taustalla olevat käsitteet kirjastonhoitajuuden käsitteestä sisältävät pohdinnat kirjastonhoitajuuden ammatillisesta alueesta ja tekniikoista, joten tutkin sitä, missä määrin Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä puhutaan kirjastonhoitajasta kirjastotyössä, tiedonhausta ja dokumentaatiosta. Tarkoituksena on tuoda esille mahdollisuuden mukaan myös niitä asioita Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteistä, jotka eivät kuulu teoriani taustaan puhuttaessa kirjastonhoitajuuden käsitteeseen liittyvistä asioista.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on kahdeksan kirjastonhoitajasta kirjastotyössä kirjoittavia tekstejä. Tiedonhausta kirjoittavia tekstejä on viisi ja dokumentaatiosta kirjoittavia tekstejä on kuusi kappaletta. (Kaavio 4.)

Kaavio 4. Kirjastonhoitajuuden käsitteen ulottuvuudet Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä.

4.2.1.1 Käsitukset kirjastonhoitajasta kirjastotyössä

Kirjastonhoitajasta kirjastotyössä kirjoitetaan teksteissä, joissa käsitellään kirjastonhoitajan työtä tietyissä kirjastoissa, työskentelytiloista kirjastonhoitajan työskentelyn kannalta ja kirjastonhoitajan kokemuksia työstään. Kirjastonhoitajasta kirjastotyössä kirjoitetaan jokaisessa Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa, paitsi vuoden 2014 vuosijulkaisussa.

Kirjasto-lehden vuoden 2012 vuosijulkaisussa on yksi teksti, jonka en laske käsittelevän kirjastonhoitajaa kirjastotyössä. Titta Baerin artikkelissa haastatellaan Helsingin kirjastotoimenjohtajaa Maija Berndtsonia, jonka urasta kirjastoalalla kirjoitetaan tekstissä hieman: ”*Hänen kirjastouransa alkoi vuonna 1972 kirjastoamaneuussina...*”. Artikkelin lopussa on koottu Berndtsonin uran vaiheista lista, jossa on maininta, että hän on toiminut vuosina 1974-77 osastonhoitajana Töölön kirjastossa. (Baer 2012, 11-12.) Tätä en lopulta laske erityisesti maininnaksi kirjastonhoitajasta kirjastotyössä, koska kyseisessä artikkelissa ei ole minkäänlaista kuvausta siitä, millaista työ kirjastonhoitajana oli.

Ira Koivu haastattelee artikkelissaan Kirjastoseuran toimistosihteerinä toiminutta Birit Hokkasta. Haastattelussa mainitaan, että Birit Hokkanen toimi ennen toimistosihteerin

työtä Norjassa kirjastonhoitajana merimieskorkeakoulun kirjastossa ja noin kaksikymmentä vuotta Kankaanpään kirjastossa. Birit kertoo artikkelissa lyhyesti viihtyneensä kirjastossa. (Koivu 2011, 16.)

Ira Koivun kokoomassa artikkelissa esitellään uudistettuja kirjastotiloja. Jyväskylän Palokan aluekirjastosta haastatellaan kirjastonhoitaja Tuula Keulaa, joka kertoo haastattelussa uusista kirjastotiloista työskentelytiloina sekä tilojen hyvistä ja huonoista puolista. Keula kertoo, että uusissa tiloissa on parasta se, että on tarpeeksi tilaa työskentelyyn, asiakkaille, aineistoille ja tapahtumille. Asiakaspalvelutiskiä pidettiin heikkona puolena, koska siinä ei ole tarpeeksi hyllytilaa aineistoille. (Koivu 2012, 14.)

Pia Rask-Jussilan artikkelissa ”*Mies ja auto*” esitellään Mika Varneslahti. Artikkelissa kerrotaan, että hän toimi viimeiset työvuotensa kirjastovirkailijana. Hän toimi aiemmin kirjastoauton kuljettaja-hoitajana. Varneslahti kertoo artikkelissa virkanimikkeistä, työajoista ja palkoista. Varneslahti kertoo artikkelissa työskennelleensä kirjastoauton kuljettaja-hoitajana vuoteen 1987 asti. Hän puhuu, että ammattinimikkeiden paljous oli aiheuttanut aikanaan sekavuutta. Virkanimikkeisiin liittyi myös kysymykset kirjastoammattilaisen työajoista ja palkoista. Varneslahden työaika oli normaalia viikkotyöaikaa kaksi tuntia pitempi, minkä vuoksi hänen tulisi työehtosopimuksen mukaan saada viiden prosentin lisäys palkkaan. Kyseinen lisäys maksettiin Varneslahdelle lopulta neljän vuoden ajalta takautuvasti. (Rask-Jussila 2013, 18-19.)

Pirkko Lindberg kirjoittaa artikkelissa ”*Kevyttä ja heavyä kyläilyä*” Oulun kaupunginkirjastossa toteutetusta kehittämisprojektista, jossa kirjastohenkilöstö vierailee viikkojen ajan eri kirjastoyksiköissä. Artikkelissa kirjoitetaan Karjasillan lähikirjaston kirjastonhoitajasta Antti Heikkisestä, joka ”kevytkyläili” Oulun pääkirjaston musiikkiosastolla. Heikkinen mainitsee, että hänen oman työpisteen ja kyläilypisteen työkuultuureissa suurin ero on siinä, että lähikirjastossa on paljon kiireellisempää ja kaikki kirjastoammattilaiset tekevät suurin piirtein kaikkea. (Lindberg 2013, 35.)

Ilkka Konosen artikkelissa ”*Menkää, tehkää, kokeilkaa!*” kirjoitetaan kolmesta kirjastonhoitajasta, jotka kertovat kirjastonsa paikallisista kotouttamisohjelmaan kuuluvista toimista. Hämeenlinnan Lammin lähikirjasto oli tehnyt aktiivista yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa. Artikkelissa kirjoitetaan Lammin kirjastossa

työskentelevästä Kirjastonhoitaja Päivi Ruuskasesta ja hänen työstä. Vuoden 2015 syksy oli ollut maahanmuuttaja-asiakkaiden osalta vilkasta. Hämeenlinnan kaupunginkirjaston kirjastonhoitaja Sini Kiuas kertoo kirjastonsa ja maahanmuuttajapalveluiden yhteistyössä järjestetystä monikielisestä kielikahvilasta. Artikkelin kolmas mainittu kirjastonhoitaja Jenni Santaholma Konnunsuon kirjastosta ei varsinaisesti kerro työstään, vaan haasteista, mitä liittyy kirjastopalvelujen tarjoamiseen turvapaikanhakijoille. Hän sanoo, että Konnunsuolta, jossa toimi vastaanottokeskus, on huonot yhteydet Imatraan ja Lappeenrantaan, minkä vuoksi monet turvapaikanhakijat eivät ole vierailleet kyseisissä kirjastoissa. (Kononen 2015, 15-17.)

Päivi Jokitalo kirjoittaa artikkelissaan ”*Johtajasta hoitajaksi, Savosta saamelaisalueelle*” Soile Kokkosesta, joka toimii osastonhoitaja Norjan ja Suomen saamelaisalueella. Hän vastaa kirjastoauton toiminnasta. Artikkelissa kirjoitetaan hänen työhön kuuluvista asioista. Artikkelissa kirjoitetaan monikielisestä asiakaskunnasta ja Soilen päivien vaihtelevuudesta sen mukaan, onko kysymyksessä kirjastoauto- vai konttoripäivä. Artikkelin mukaan hänen työnsä kielellinen puoli on hyvä asia, koska hän sanoo oppivansa joka päivä jotain uutta. Hänen työpäiviensä rutiinit vaihtelevat sen mukaan, työskenteleekö hän kirjastoautossa vai konttorissa. Kirjastoautovuoroissa Kokkosen työpäiviin kuuluu pääosin asiakaspalvelua ja konttorivuoroissa hän vastailee sähköposteihin ja huolehtii kirjastoaineistoista. (Jokitalo 2015, 34, 36.)

Laura Ikävalkon artikkelissa esitellään porilainen kirjastonhoitaja Arja Palonen. Artikkelissa hän esittelee työnsä eri puolia. Hän on aktiivinen kirjavinkkari ja artikkelin mukaan kirjastossa käyvien lasten ja nuorten piirissä tunnettu kasvo. Artikkelissa kirjoitetaan, että Palosen arki kirjastonhoitajana on kiireellistä henkilöstöleikkausten ja kouluvierailujen paljouden takia. Palonen mainitsee artikkelissa, että hän viihtyy lasten ja nuorten osastolla. Palonen kertoo, että Porin kirjastot ovat aktiivisia sosiaalisessa mediassa. Palonen käyttää aktiivisesti sosiaalista mediaa työssään ja vapaa-aikanaan. (Ikävalko 2016, 30-32.)

4.2.1.2 Käsitteet tiedonhausta

Tiedonhausta kirjoitettavia tekstejä löytyy kaikista muista, paitsi vuosien 2011 ja 2014 vuosijulkaisuista. Tiedonhaku nousi esille teksteissä, joissa mainitaan tiedonhaakuun liittyvät ongelmat, tiedonhaun merkitys kirjastossa ja suhde sisällönkuvailuun.

Tiedonhaakuun liittyvät ongelmat nousivat esille vuoden 2012 vuosijulkaisussa. Ira Koivu kirjoittaa artikkelissaan kirjastojärjestelmistä ja niiden vaihtamiseen liittyvistä haasteista tuoden esimerkkejä kirjastomaailmasta. Yksi esimerkki tuodaan Tampereen kaupunginkirjastosta, joka uusi kirjastojärjestelmänsä vuonna 2010 ja korvasi PIKI-haun Arena-hakuliittymällä. Asiakaspalautteesta 90 % oli kielteistä ja niissä nousi esille toistuvasti ongelmat tiedonhaussa. Tiedonhakutuntuma miellettiin hankalana ja hitaana. Asiakaspalautteessa huomioituihin tiedonhaun ongelmiin kirjastojärjestelmien kontekstissa kiinnittää huomiota artikkelia varten haastateltu Jarmo Saarti. Hän on sitä mieltä, että nykyisten kirjastojärjestelmien ongelma on, että vanhaa kirjastojärjestelmää on yritetty taittaa uudeksi. Kirjastojen tehtävien monimutkaistuminen aiheuttavat myös ongelmia. Saarti sanoo, että ongelmia alkoi syntyä, kun kirjaston lainauspalvelujen päälle tulivat tiedonhaku ja palveluviestintä. (Koivu 2012, 32-33.)

Leena Elenius kirjoittaa ”Toimittajalta” -osiossa Seinäjoen kirjaston uudisrakennuksen avajaisissa arkkitehdin Asmo Jaaksin pohdinnat kirjaston merkityksestä, ja miten tiedonhaku siihen liittyy. Jaaksin mielestä kirjastoissa ei ole pelkästään tärkeää tiedonhaku. Hänen mielestään ”kirjasto merkitsee tiedon äärellä olemista”. (Elenius 2012, 3.) Titta Baerin artikkelissa haastatellun Heikki Poroilan mielestä tiedonhaussa auttaminen kuuluu kirjaston tehtäviin:

”Heikki Poroilan mielestä lainauslukujen lievä lasku viime vuosina ei anna aihetta kirjaston roolin muuttamiseen. Lainaus- ja muut käyttöluvut eivät saa olla toiminnan tarkoitus. Kirjaston tehtävä on tarjota ihmisille sisältöjä ja merkityksiä sekä auttaa tiedonhaussa.” (Baer 2013, 10, 12.)

Tiedonhaku mainitaan Jenni Jorun artikkelissa ”*Kuka luetteloi yhteiskunnassa?*”, jossa kirjoitetaan luetteloinnista ja siitä, ketkä tulevat sitä harjoittamaan yhteiskunnassa. Joru kirjoittaa artikkelin alussa sisällönkuvailun merkityksestä ja siitä, miten tiedonhaku liittyy siihen:

”Sisällönkuvailu (...) on sääntillistä, tarkasti kontrolloitua ja hidasta. Pedanttisuuteen on syytä, sillä sisällönkuvailun varassa lepäävät tiedonhaku ja –hallinta, sekä tietueiden vaihdettavuus järjestelmien välillä. Aiheen tuntemus antaa avaimet käsittää tiedonhakuprosessia, tulkita löydettyä viitetietoa ja ymmärtää järjestelmien toimintaa.” (Joru 2015, 20.)

Titta Baerin artikkelissa haastatellaan asiantuntijaluovuutta tutkivaa Susanna Rahkamaa. Haastattelun loppupäässä Rahkamolta kysytään, millaisena luovuus näyttäytyy kirjastossa. Haastattelussa Rahkamo pitää uuden tekniikan ja keinoälyn merkittävinä asioina tulevaisuudessa. Rahkamon vastauksessa mainintansa saa tiedonhaku. Rahkamo on sitä mieltä, että tulevaisuuden asiantuntijaluovuudessa korostuvat tiedonhaun keinot ja keinoäly sekä kehittyvä tekniikka, joka Rahkamon mielestä tuo uusia mahdollisuuksia kirjastoalalle. (Baer 2016, 26.)

4.1.2.3 Käsitteet dokumentaatiosta

Dokumentaatiosta kirjoitettavia tekstejä on kaikissa, paitsi vuoden 2011 ja 2014 vuosijulkaisuissa. Teksteissä aiheina ovat kirjoittajien ajatukset dokumentaation merkityksestä ja dokumentaation asema kirjastossa yleisesti.

Dokumentaation asema Suomen kirjastoissa puhuttaa vuosien 2012, 2013 ja 2016 vuosijulkaisuissa. Teksteissä kiinnitetään paljon huomiota dokumentaatioon liittyvistä mahdollisuuksista, mutta myös merkittävässä määrin ongelmista. ”*Mikä järjestelmissä mättää?*”-artikkelin loppupuolella on ”Lukijoiden kysymykset” –osio, jossa yksi kysymys liittyy luettelointiin. Kysymys koskee ”funktionaalista luettelointia” ja sitä, milloin se on tulossa Suomeen. Vastauksessa puhutaan, että muutos olisi tulossa muutaman vuoden sisällä, mutta sen ottaminen vastaan suuressa mittakaavassa voisi

tuottaa ongelmia siinä, miten se vaikuttaisi vanhan ja jo tuotetun datan kanssa. Vastauksessa ehdotetaan, että funktionaalista luettelointia kannattaisi testata ensin pienessä mittakaavassa. (Koivu 2012, 33.)

Vuonna 2016 Jarmo Saarti kirjoittaa kirjastojen tekemän kokoelmatyön merkityksestä avoimen julkaisemisen kontekstissa ja dokumentaation mahdollisuuksista kokoelman muodostuksessa:

”Kokoelmatyö voi olla järkevää myös silloin, jos haluaa kartuttaa omaa tietokantaansa jollakin valitulla avoimella aineistolla. Periaatteessa tällaisen aineiston voi luetteloida omaan tietokantaansa ja poistaa sieltä sitten, kun tarvetta aineistolle ei enää ole.” (Saarti 2016, 16.)

Dokumentaatioon liittyviä ongelmia mainitsee Leena Elenius, joka kirjoittaa artikkelissaan julkisten organisaatioiden, kaupunkien ja kuntien tuottamien avoimien verkkojulkaisujen kuvailutietojen tasosta Finnassa. Artikkelissa kirjoitetaan, että kaupunkien ja kuntien tuottamien verkkojulkaisujen kuvailussa on ilmennyt puutteita:

”Yksittäisten kaupunkien ja kuntien tuottamien verkkojulkaisujen kuvailu ja arkistointi ei ole kattavasti organisoitua. Kaupunkien ja kuntien tuottamien avoimien verkkojulkaisujen tietoja löytyy jonkun verran Finnasta, mutta kuvailusta puuttuvat julkaisun avoimeen verkkosijaintiin vinkkaavat tiedot.” (Elenius 2016, 21.)

”Kuka luetteloi yhteiskunnassa?” –artikkelissa puhutaan dokumentaatioon liittyvistä teemoista ja eritoten luetteloinnista Suomessa sekä sen tilanteesta kirjastoalan ammattilaisten keskuudessa. Artikkelissa kirjoitetaan, että sisällönkuvailu Suomen kirjastoissa on keskittymässä yhä harvempien kirjastoammattilaisten käsiin ja useimmat kirjastot Suomessa ostavat luettelointitiedot ulkopuoliselta taholta. Artikkelissa kirjoitetaan, että kun paikallisen luetteloinnin tarve vähenee, paineet kouluttautua luetteloinnin puolella pienenevät. (Joru 2015, 20-23.)

Dokumentaation merkitys tuodaan esille vuosien 2013 ja 2015 vuosijulkaisuissa. Vuoden 2013 vuosijulkaisuissa dokumentaation merkitys korostuu kirjaston kontekstissa. Titta Baerin artikkelissa Heikki Poroila puhuu luetteloinnin merkityksestä:

”Luettelointi on keskeistä kirjastotyötä, ja kun hyvä luetteloiminen lopetetaan, kirjaston yhteiskunnallinen ja sivistyksellinen merkitys romahtaa, Poroila synkistelee. Hänestä luettelointi on kirjaston ainoa pysyvää lisäarvoa tuottava toimintamuoto.” (Baer 2013, 11-12.)

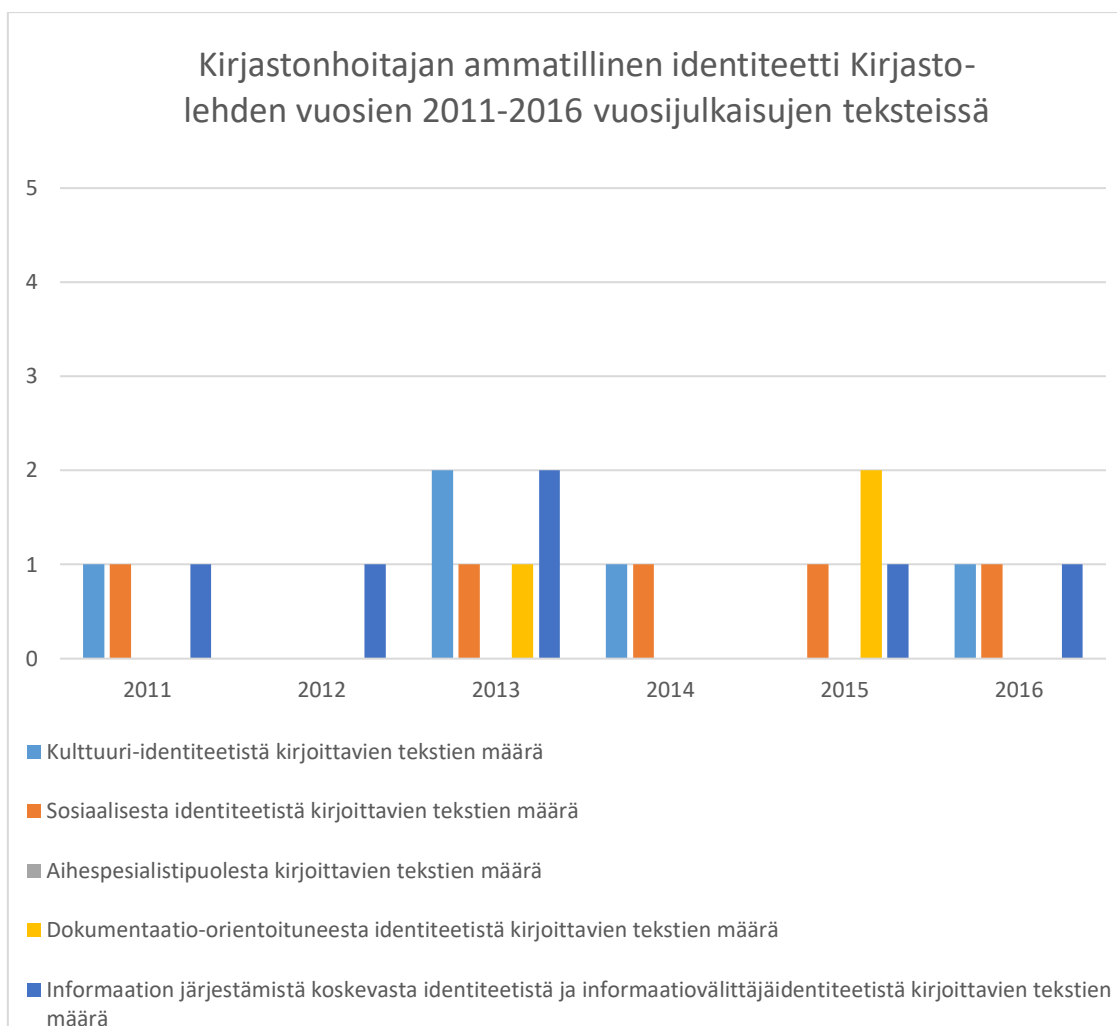
Vuoden 2015 vuosijulkaisuissa dokumentaation merkitys korostuu kirjastoalan koulutuksen kontekstissa. ”*Minne vie koulutuksen tie?*”-artikkelin loppupäässä haastatellaan kahta kirjastoalalla opiskelevaa henkilöä. Seinäjoella opiskeleva Hanna mainitsee haastattelussa luetteloinnin opetuksen tärkeyden. Hänen mielestään aineistoa kuvaillessa tutustuu samalla syvemmin kirjaston kokoelmiin. Tampereella opiskeleva Noora mainitsee, että hänen koulutuksessaan painotukset ovat muuttuneet ajan myötä. Esimerkkinä Noora mainitsee, että niin sanottu ”tägäys” on jyrännyt asiasanoituksen yli. (Baer 2015, 12.)

4.2.2 Käsitteet kirjastonhoitajan ammatillisesta identiteetistä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä aluvuossa tuon esille käsitteet kirjastonhoitajan ammatillisesta identiteetistä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä. Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti sisältää pohdinnat siitä, millaiseksi kirjastonhoitajat mieltävät itsensä, työnsä ja tehtäväalueensa. Teoriani taustalla korostuivat viisi erilaista identiteettiä: kulttuuri-identiteetti, sosiaalinen identiteetti, aihespesialisti, dokumentaatio-orientoitunut identiteetti ja informaation järjestämistä koskeva ja informaatiovälittämisen identiteetti. Tavoitteena on tutkia, missä määrin nämä identiteetit näkyvät. Tuon myös mahdollisuuden mukaan esille sellaisia asioita, jotka eivät kuulu teoriataustaani puhuttaessa kirjastonhoitajan ammatillisesta identiteetistä.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteetistä kirjoittavia tekstejä on viisi, sosiaalisesta identiteetistä viisi, aihespesialistipuolesta ei yhtään,

dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä kolme sekä informaation järjestämistä koskevasta ja informaatiovälittäjän identiteetistä kuusi. (Kaavio 5.)

Kaavio 5. Kirjastonhoitajan ammatillinen identiteetti Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisujen teksteissä.

4.2.2.1 Käsitukset kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteetistä

Kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteettiä käsitellään niissä teksteissä, joissa kirjoitetaan kirjastonhoitajan kokoelman tuntemuksen ja kokoelmatyön tärkeydestä. Kulttuuri-identiteettiä vaalivan Kirjasto-seuran fiktioyhmän tavoitteet tuotiin yhdessä tekstissä esille ja kirjaston kaunokirjallisuuteen liittyvä asiantuntijuus yhdessä tekstissä. Kirjasto-lehden vuosien 2012 ja 2015 vuosijulkaisuissa ei ole yhtään tekstiä, joissa kirjoitettaisiin kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteetistä.

Titta Baerin kokoomassa osiossa esitellään lyhyesti Sellon kirjastossa pidetty tapahtuma, jossa aiheena oli kirjastojen kaunokirjallisuuteen liittyvä asiantuntijuus. Teemana oli ”*kirjastojen kaunokirjallisuuteen liittyvä asiantuntijuus ja siihen liittyvän ammatillisen identiteetin vahvistaminen.*” (Baer 2011, 14.) Kirjastojen kaunokirjallisuuteen liittyvä asiantuntijuus tuotiin esille Kirjasto-lehden vuoden 2013 vuosijulkaisussa. Ira Koivun kokoomassa osiossa tuodaan esille Kirjastoseuran työryhmiä. Fiktioryhmän puheenjohtaja Pirjo Tuomi mainitsee lyhyesti työryhmän visiona olevan ”*kaunokirjallisuuden aseman säilyminen kirjastopalvelujen peruspilarina tulevaisuudessakin.*” (Koivu 2013, 8.)

”*Kirjastoetiikkaa*” –artikkelissa kirjoitetaan kirjaston tietoammattilaisen tehtävästä, jossa korostuu aineistojen esittely niin, että asiakkaat tietävät aineistojen olemassaolosta: ”*Ammattilaisen tulee myös huolehtia aineistojen esittelystä ja markkinoinnista niin, että asiakkaat tietävät aineistojen olemassaolon ja käytettävyyden.*” (Litmanen-Peitsala 2013, 36.) Leena Eleniuksen omatoimikirjastoa koskevan artikkelin loppupäässä olevassa ”*Toimittajalta*” –osiossa henkilökunnan osaaminen saa mainintansa. Vaikka omatoimikirjastossa olennaisessa osassa on asiakkaiden omatoimisuus, henkilökunnan osaaminen nousee tärkeään asemaan: ”*Aineistojen hankinta ja esille laittaminen, kokoelmien esittely eri tavoin (verkossa, tilassa, erilaisissa tapahtumissa) on edelleen tärkeää.*” (Elenius 2014, 23.)

Kokoelman tuntemuksen tärkeys kirjastoammattilaisen kohdalla ei rajoitu vain fyysisiin aineistoihin. Leena Elenius tuo esille vuoden 2016 vuosijulkaisussa ”*Yhä useampi julkaisu löytyy muualta kuin hyllystä*” -artikkelissa asioita kirjastotyöntekijän osaamisesta. Kirjastotyöntekijän osaaminen saa mainintansa myös artikkelin loppupuolella. Koska verkkojulkaisut ovat osa kirjastojen aineistoja, niiden tuntemus on osa tietopalveluammattilaisen osaamista. Elenius myös linjaa, että kirjastoissa tarvitaan kokoelman tuntemuksen ohella myös julkaisutuotannon ja tutkimuksen kentän tuntemusta. (Elenius 2016, 20-21.)

4.2.2.2 Käsitteet kirjastonhoitajan sosiaalisesta identiteetistä

Kirjastonhoitajan sosiaalisesta identiteetistä kirjoitetaan niissä teksteissä, joissa puhutaan kirjastoammattilaisen asiakaspalvelupuolen tärkeydestä ja tarpeellisuudesta kirjastoissa. Kirjastonhoitajan sosiaalisesta identiteetistä kirjoitettiin jokaisessa Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa, paitsi vuonna 2012.

Kirjastonhoitajan sosiaalisen identiteetin tarpeellisuus kirjastoissa nousee esille Ira Koivun artikkelissa, jossa kaksi kirjastonjohtajaa keskustelevat kirjastoalaan liittyvistä ajankohtaisista teemoista. Keskustelussa mainintansa saa kirjastoammattilaisten osaaminen asiakaspalvelun osalta, jonka asema lainauksen mukaan on enemmän kuin itsestään selvä. Turun kirjastopalvelujohtaja Inkeri Näätsaari toteaa, että kirjastossa ei ole nykypäivänä sijaa työntekijöille, jotka eivät voi tehdä asiakaspalvelua. (Koivu 2014, 25.)

Vuoden 2015 vuosijulkaisun artikkelissa ”*Kuka luetteloi yhteiskunnassa?*” nousee esille kirjastoammattilaisen kokoelmatyön ja asiakaspalvelun vastakkainasettelu:

”Toisaalta juuri asiakaspalvelun ja kuvailutyön jatkuva vastakkainasettelu on sekin herättänyt kysymyksiä. Ovatko kirjastoammattilaisen kuvailutyö ja parempi asiakaspalvelu aina toisensa poissulkevia, kysyvät Kaisa Hypen ja Aart de Heer...” (Joru 2015, 23.)

Leena Elenius kirjoittaa artikkelissa ”*Yhä useampi julkaisu löytyy muualta kuin hyllystä*” siitä, että kirjaston työntekijältä vaaditaan kulttuuri-identiteetin mukaisesti kokoelman tuntemusta, joka takaa hyvän asiakaspalvelun sekä sen, että kirjastossa pystytään tekemään sisältömarkkinointia (Elenius 2016, 20). Asiakaspalvelun merkitys korostuu myös, kun puhutaan tietoympäristöistä ja laadukkaan sisällön tunnistamisesta. Tuula Haavisto kirjoittaa ”*Miten kansalaisyhteiskuntaa palvellaan?*” –artikkelissa, kuinka tällaiselle on tarvetta: ”*Työn sosiaalinen tilaus näkyy: tarvitaan ammattilaisia, joilta saa apua suunnistamiseen tietosisältöjen viidakoissa.*” (Haavisto 2011, 43.)

Kirjastoammattilaisen asiakaspalvelutaitoihin kiinnitettiin huomiota Oulun kaupunginkirjastossa toteutetussa projektissa. Pirkko Lindberg tuo artikkelissaan esille Oulun kaupunginkirjastossa toteutetun ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman projektin, jonka tarkoituksena oli kehittää kirjastoammattilaisten asiakaspalvelutaitoja. Projekti alkoi nimellä ”Proaktiivinen kirjastoammattilainen ja uusi kokoelmakonsepti” ja jatkoprojekti kulki nimellä ”Palvelumuotoilun poluilla”. Projektissa otettiin erilaisia keinoja käyttöön. Artikkelissa puhutaan yhdestä keinosta, eli kevytkyläilystä ja heavykyläilystä. ”Kyläilyissä” kirjastoammattilainen vierailee toisessa kirjastotoimipisteessä usean viikon tai kuukausien ajan. (Lindberg 2013, 34.)

4.2.2.3 Käsitteet kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä

Kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä kirjoitettavia tekstejä on vuosien 2013 ja 2015 vuosijulkaisuissa. Kyseisissä artikkeleissa teemoina ovat kirjastonhoitajan luettelointiosaamisen tärkeys ja kyseisen alueen merkitsevyys ammatillisen identiteetin kannalta. Kirjasto-lehden vuosien 2011, 2012, 2014 ja 2016 vuosijulkaisuissa ei ole yhtään tekstiä, joissa kirjoitettaisiin kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä.

Kirjastonhoitajan dokumentaatio-orientoitunut identiteetti nousee vuoden 2013 vuosijulkaisussa Titta Baerin artikkelissa haastatellun Heikki Poroilan toteamuksista. Hän pitää luettelointityötä keskeisenä kirjastotyössä. Poroilan mielestä hyvän luettelointityön loppuessa, kirjaston sivistyksellinen ja kulttuurillinen merkitys romahtaa. (Baer 2013, 12.)

Kirjastoammattilainen dokumentaatio-orientoituneisuus nousee esille Kirjasto-lehden vuoden 2015 vuosijulkaisussa kahdessa tekstissä. Titta Baerin ”*Minne vie koulutuksen tie?*”-artikkelissa mainintansa saa kirjastoammattilaisen ammattiosaamiset. Artikkelin loppupuolella haastatelluista kirjastoalan opiskelijoista Hanna mainitsee luettelointiosaamisen tärkeänä osana kirjastotyötä:

”Luetteloinnin opetus on Hannan mielestä edelleen tärkeää: ”Aineistoa kuvaillessa tutustuu syvemmin kirjaston kokoelmiin, joka taas auttaa paremman palvelun tarjoamisessa.”” (Baer 2015, 12.)

Dokumentaatio-orientoituneisuus kirjastoammattilaisen identiteettiä kuvaavana alueena nousee esille *”Kuka luettelee yhteiskunnassa?”* –artikkelissa. Sisällönkuvailu nähdään olevan kirjastoalan ammattilaisten identiteettiä pisimpään leimannut työprosessi, joka kuuluu kirjastoammattilaisen osaamisen ytimeen. Sisällönkuvailun ansiosta kirjastoammattilaiset pystyvät viestimään kirjaston kokoelmasta, löytämään aineistoja ja tarjoamaan laadukasta tietopalvelua. Artikkelissa Jäppinen sanoo, että ammattitaitoiset luettelot ovat kirjastoissa keskeinen kilpailutekijä. Artikkelissa Jaana Sopenen toteaa, että luettelointiosaamisesta luopuminen tarkoittaa samaan aikaan kokoelman heikkenemistä. (Joru 2015, 20, 22-23.)

4.2.2.4 Käsitteet kirjastonhoitajan informaation järjestämistä koskevasta identiteetistä ja informaatiovälittäjäidentiteetistä

Informaation järjestämistä koskeva identiteetti ja informaatiovälittäjäidentiteetti nousevat esille pääosin Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä siinä kontekstissa, millaista osaamista kirjastossa tarvitaan ja millä perusteella tätä osaamista tarvitaan. Kirjasto-lehden vuoden 2014 vuosijulkaisussa ei ole yhtään tekstiä, joissa kirjoitettaisiin informaation järjestämistä koskevasta identiteetistä ja/tai informaatiovälittäjäidentiteetistä.

Tuula Haavisto mainitsee *”Miten kansalaisyhteiskuntaa palvellaan?”* -artikkelissa, että kirjastossa tarvitaan ammattilaisia, jotka osaavat auttaa käyttäjiään tietoympäristöissä. Haavisto toteaa, että kirjastoammattilaisen sosiaalinen tilaus näkyy siinä, että kirjastot tarvitsevat osaamista, jossa osataan auttaa suunnistamaan tietosisällöissä. Tiedon määrän kasvu aiheuttaa sen, että tarvitaan kykyä tunnistaa laadukas sisältö. (Haavisto 2011, 43.)

”Joensuun Avoin kirjasto” -artikkelissa puhutaan avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmistä. Artikkelin mukaan avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmiä halutaan, koska niitä voi muokata haluamukseen. Tämän myötä tekniikkaorientoitunutta

osaamista tarvitaan ja tämän merkitys ymmärretään kirjastoissa. Tonteri kirjoittaa, että kirjastot tarvitsevat IT-osaamista, jonka avulla kirjastot voivat levittää palvelujaan nykyaikaisilla julkaisuvälineillä. (Tonteri 2012, 30.) Vuoden 2013 vuosijulkaisussa Kirsti Kekki on sitä mieltä, että tekniikan jatkuva uudistuminen tuo haasteita kirjastoille siinä mielessä, että kirjastojen ja kirjastoammattilaisten tulee olla asiakasta edellä tekniikan tuntemuksessa (Litmanen-Peitsala 2013, 26).

Kirjastoammattilaisen informaation järjestämistä koskevaa osaamista kehittäviä projekteja tuo esille Pirkko Lindberg vuoden 2013 vuosijulkaisussa. Siinä tuodaan esille Karjasillan lähikirjastossa työskentelevän kirjastonhoitaja Antti Heikkisen ajatukset kevytkyläilyn hyödyistä. Heikkinen toteaa, että kyläily Oulun kaupunginkirjaston musiikkiosastolla oli tiedonhakutaitojen ylläpitämisen kannalta hyvä asia. (Lindberg 2013, 35.) Leena Elenius on artikkelissaan ”*Yhä useampi julkaisu löytyy muualta kuin hyllystä*” sitä mieltä, että kirjastoissa tarvitaan tietoa tutkimus- ja tietoalueiden sijaitsemisesta verkossa. Tämän vuoksi kirjastoammattilaista auttaa Eleniuksen mielestä hyvät verkkotiedonhakutaidot. (Elenius 2016, 21.)

Titta Baerin ”*Minne vie, koulutuksen tie?*” –artikkelissa tuodaan esille asioita kirjastoalalle valmentavan koulutuksen tilanteesta. Artikkelissa Tampereen informaatiotieteiden yksikössä työskentelevä Eero Sormunen pitää muiden osaamisalueiden ohella nykyaikaisten informaatioympäristöjen tuntemusta tärkeänä. Artikkelin loppupuolella haastateltu kirjastoalan opiskelija Noora pitää tietoisuutta kirjastojärjestelmien eroista tärkeänä. (Baer 2015, 10-12.)

4.2.2.5 Muuntautumiskyky, pedagoginen kirjastonhoitaja ja monitaidot

Teoriataustan ulkopuolisia teemoja liittyen kirjastonhoitajan ammatilliseen identiteettiin löytyi kolmesta tekstistä vuosien 2014 ja 2015 vuosijulkaisuissa. Näitä teemoja käsitellään teksteissä siltä kannalta, että mitä kirjastonhoitajan on ammatissaan osattava. Nämä mainitut teemat ovat muuntautumiskyky, pedagoginen kirjastonhoitaja ja monitaidot.

Muuntautumiskyvystä puhuu Pirkko Lindberg Päivi Litmanen-Peitsalan artikkelissa vuoden 2014 vuosijulkaisussa. Tampereen kaupunginkirjaston kirjastopalvelujohtaja Pirkko Lindbergille tärkeää on eri toimijoiden ja joustavuuden yhdistyminen sekä henkilökunnan muuntautumiskyky muuttuvassa ympäristössä. (Litmanen-Peitsala 2014, 11.)

Pedagoginen kirjastonhoitaja tuodaan esille vuoden 2014 vuosijulkaisussa Ira Koivun artikkelissa. Artikkelissa kaksi kirjastoalan johtajaa, Birgitta Aurén ja Inkeri Näätsaari keskustelevat kirjastoalaan liittyvistä teemoista. Aurén toteaa, että koulukirjastoyhteistyön ansiosta kirjastoissa tarvitaan pedagogisia informaattikkoja. (Koivu 2014, 25.)

Monitaito mainitaan vuoden 2015 vuosijulkaisussa Titta Baerin artikkelissa ”*Minne vie, koulutuksen tie?*” Artikkelissa Eero Sormunen korostaa, että toimintaympäristön muuttuessa asiantuntijakoulutuksessa vaaditaan enemmän yleisiä valmiuksia kuin tietyn sisällön hallintaa. Sormunen sanoo, että työntekijän on hyvä osata ottaa haasteita vastaan ja kehittää omaa työskentelyään ja ympäristöään. Ritva Hyttisen mielestä kirjastoalan koulutuksen kehityssuuntia ovat työelämälähtöisyys ja monialaisuus. Hyttisen mukaan tulevaisuuden ammattilaisen tulee osata ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja herättää ihmisten kiinnostus kirjastoa kohtaan. Artikkelin lopussa haastateltu kirjastoalan opiskelija Hanna on sitä mieltä, että kirjastoammattilaisen on hyvä tietää vähän kaikesta. (Baer 2015, 10-12.)

4.2.3 Käsitykset kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä

Tässä viimeisessä tuloksia esittävässä alaluvussa tuon käsitykset kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä. Teoriani taustaan kuuluu monenlaista pohdintaa kirjastonhoitajuuden arvoihin ja käytäntöihin, kuten millaisia käsityksiä esiintyy ALA:n kirjastoeettisissä tunnustuksissa ja muilla ajattelijoilla. Tutkin, missä määrin Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä on kirjoitettu teoriani taustalla olevista kirjastonhoitajuuden arvioista ja käytännöistä sekä

tuoda esille, onko teksteissä mahdollisesti jotain sellaisia arvoja ja käytäntöjä, jotka eivät kuulu teoriataustaani.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa on yhteensä 15 tekstiä, joissa kirjoitetaan kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä. Eniten näitä tekstejä oli vuoden 2011 vuosijulkaisussa (neljä kappaletta) ja vähiten vuoden 2012 vuosijulkaisussa (yksi kappale). (Kaavio 6.)

Kaavio 6. Kirjastonhoitajuuden arvoista ja käytännöistä kirjoittavien tekstien määrä Kirjasto-lehden vuosien 2011-2016 vuosijulkaisuissa.

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa käsiteltiin monia kirjastonhoitajuuden arvoihin ja käytäntöihin liittyviä teemoja, jotka kuuluvat teoriataustaan: sensuurivastaisuus, tasa-arvo, sananvapaus, esteetön pääsy aineistoihin, neutraalisuus, tiedon vapaa saatavuus, demokratia, sivistys, kulttuurin edistäminen, moniarvoisuus ja yksityisyydensuoja. Kirjasto-lehden vuosijulkaisuista löytyy myös pohdintoja siitä, miksi arvojen korostaminen kirjastojen kannalta on tärkeää.

Perusteluja, miksi arvojen korostaminen kirjastojen kannalta tulee esille vuonna 2011 ja 2016. Tuula Haavisto kirjoittaa artikkelissa ”*Kirjastotyön etiikkaa*” Suomen kirjastoseuran, Suomen tieteellisen kirjastoseuran ja Finlands svenska biblioteksforeningin asettaman työryhmän laatimasta ”Kirjastotyön eettiset periaatteet” –

dokumentista. Työryhmässä keskusteltiin sananvapaudesta ja lastensuojelusta sekä yliopistokirjastojen kontekstissa plagiarismista. Artikkelissa kirjoitetaan, koska Suomessa journalisteilla ja museoilla on eettiset ohjeet, kirjastotkin tarvitsevat sellaisen. Haavisto tuo myös esille, että järjestöt määrittelivät eettisistä periaatteista heidän mielestään ne tärkeimmät. Niihin kuuluvat tasa-arvo, sananvapaus, kansalaisvapaudet ja heikommista huolen pitäminen. Ensisijaiseksi arvoksi järjestöt määrittivät sananvapauden. (Haavisto 2011, 30.) Myös Heikki Poroila kirjoittaa mielipideartikkelissaan, minkä takia kirjastojen tulisi kiinnittää etiikkaan ja moraaliin liittyviin asioihin huomiota. Poroilan puolustaa kirjaston asiakkaiden sananvapautta ja esteetöntä pääsyä sisältöihin. Hän tuo myös esille, miksi tulisi kiinnittää huomiota kirjastojen neutraalisuuteen. Poroilan mielestä neutraalisuuteen liittyviä kysymyksiä on vaikea välttää, koska eettiset arvonäkökulmat sisältyvät kirjaston perustoimintoihin kuuluviin kokoelman muodostamiseen ja aineiston tarjoamiseen. (Poroila 2011, 31.)

Sinikka Sipilä kirjoittaa kolumnissaan valinnastaan kansainvälisen kirjastojärjestön IFLA:n varapuheenjohtajaksi vuosille 2011-2013 ja asioista, joita hän korosti toimijakaudellaan. Kirjastonhoitajuuden arvot ja käytännöt nousevat esille, kun hän puhuu toimitsijakautensa teemasta, joka on kolumnin mukaan ”*Vahvat kirjastot edistävät tasa-arvoa ja luovuutta yhteiskunnassa*”. Sipilän toimitsijakauden arvoihin kuului vapaa pääsy tietoon, sananvapaus, kehitysmaiden tukeminen, monikulttuurisuus, kansalaisyhteiskunta, kestävä kehitys ja sosiaalinen hyvinvointi. Sipilän mielestä tiedon vapaan saatavuuden turvaaminen on kirjastoissa tärkein asia. (Sipilä 2011, 32.)

Vuoden 2016 vuosijulkaisussa Päivi Jokitalon artikkelin ”*Kirjastot hyvinvointibisneksessä*” alkupuolella kirjoitetaan kirjastolakiehdotuksesta, jossa puhutaan kirjaston toiminnan arvopohjaksi kuuluvista asioista ja se, miksi ne tulisi määritellä. Kirjastolakiehdotuksessa sanotaan, että määrittelemällä yleisen kirjaston toiminnan arvopohjaksi yhteisöllisyyden, moniarvoisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden kirjastot voivat osaltaan olla mukana vahvistamassa ”hyvinvointia, osallisuutta ja yhteiskunnallista vuoropuhelua”. (Jokitalo 2016, 37.)

”*Kirjastoetiikkaa*” -artikkelissa Päivi Litmanen-Peitsala tuo esille kirjastonhoitajuuden etiikkaan liittyviä teemoja. Pääaiheena artikkelissa on IFLA:n kirjastoammattilaisille

laatimat eettiset ohjeet. IFLA:n kirjastoammattilaisten eettisistä ohjeista esille nousevat tasa-arvo, vapaa pääsy tietoon, saatavuus, neutraalisuus ja sananvapaus:

”Tasavertainen kohtelu ikään, kansalaisuuteen, poliittisiin mielipiteisiin, fyysisiin tai psyykkisiin kykyihin ym. katsomatta on ammattilaisen asenne.”

”Kirjastoammattilainen tukee sellaisia julkaisumuotoja, joiden ansiosta kansalaisilla on vapaa pääsy tietoon.”

”Kirjastojen kokoelmat, saatavuus ja palvelut ovat neutraaleja ja puolueettomia.”

”Ammattilaisella on työpaikalla sananvapaus, joka ei kuitenkaan saa vaikuttaa tasapuoliseen asiakkaiden kohteluun.” (Litmanen-Peitsala 2013, 36-37.)

Sensuurivastaisuus tulee esille vuoden 2011 vuosijulkaisussa. Titta Baerin artikkelissa haastatellaan Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmia. Artikkelissa aiheina ovat sananvapaus ja sensuuri internetin ja kirjaston kontekstissa. Ekholm tuo esille ALA:sta puhuttaessa aineistosensuurin. ALA:ssa keskustelun aiheena ovat olleet jo pitkään aineistosensuuriin liittyvät asiat, kuten pornografia ja poliittinen aineisto. Ekholmin mielestä EU:ssa sananvapaus on vaakalaudalla. Hänen mielestään yleiset kirjastot voisivat julistautua sensuurivapaiksi vyöhykkeiksi. (Baer 2011, 27.)

Pekka Heikkinen nostaa artikkelissaan esille sananvapauden ja kirjastojen yhteiskunnallisesta palvelutehtävästä puhuttaessa kirjaston erivapauden lainata aineistoja. Heikkinen toteaa, että sananvapaus kirjastoissa lain kontekstissa tarkoittaa yksilöiden oikeutta vastaanottaa viestejä, ei oikeutta niihin ilmaiseksi. (Heikkinen 2012, 20-21.)

Ira Koivu kirjoittaa, että kirjastot ovat aina tehneet valintoja kirjastoaineistojen suhteen, eikä kaikki päätökset ole olleet täysin aukottomat. Koivu toteaa, että kirjastot eivät käytännössä ole olleet ikinä paikkoja, jossa kaikki erilaiset mielipiteet sallitaan ja jonne kaikki ovat tervetulleita. Ira Koivun haastattelee artikkelissa Jyväskylän kaupunginkirjaston osastosihteeri Lea Hassista, joka vastaa kysymykseen koskien Jyväskylän kaupunginkirjastossa järjestettyä tapahtumaa, jossa tapahtui puukotus.

Hassiselta kysytään artikkelissa, ottaisiko Jyväskylän kaupunginkirjasto vastaan samanlaisen tapahtuman. Hassinen vastaa: ”*Kyllä ottaisimme. Emme halua rajoittaa sananvapautta.*” Myös Oulun kaupunginkirjaston johtajaa Jouni Pääkkölää haastatellaan liittyen siihen, keitä kirjastoon saa tulla. Pääkkölä vastaa: ”*Oulun kaupunginkirjaston palvelulupauksessa mainitaan: kaikilla on yhtäläinen oikeus kirjastoon ja sen palveluihin.*” (Koivu 2015, 27-28.)

Päivi Jokitalo kirjoittaa artikkelissaan seksuaalivähemmistöjen huomioimisesta kirjastojen palveluissa. Artikkelissa korostetaan kirjaston roolia moninaisuuden ja avoimuuden edistäjänä:

”Kirjastoja pidetään taide- ja kulttuurilaitoksista edistyneimpinä avoimuudessa, lähestyttävyydessä, moninaisuuden edistämisessä. Näin todetaan tuoreessa raportissa, jossa kartoitetaan seksuaali -ja sukupuolivähemmistövähemmistöjen kokemuksia kulttuuripalveluista.”
(Jokitalo 2014, 28.)

Kirjastot ja demokratia nostetaan esille vuonna 2013 ja 2014. ”*Kirjastot ja demokratia*” -artikkelissa Pirkko Lindberg ja Leena Elenius tuovat esille demokratian ja tiedon saatavuuteen liittyviä teemoja. Artikkelissa tuodaan esille kirjastojen arvoina pidetyt demokratia, sananvapaus ja sivistys:

”Kirjaston merkitys demokratian ylläpitäjänä ja vahvistajana on puhuttanut Suomessa ja maailmalla. Kirjasto tarjoaa avoimet ovet tietoon ja sivistykseen, jotka ovat parasta raaka-ainetta keskusteluun sanan ollessa vapaa.”
”Kirjaston avoin tila ja vapaa pääsy on demokratian kulmakivi...”
(Lindberg & Elenius 2013, 20-21.)

Vuoden 2014 vuosijulkaisussa Pirkko Lindberg pitää kirjastoa demokratian ja yhteisöllisyyden edistäjänä. Lindbergin mielestä näiden tehtävien ohella kirjasto tulee toimimaan tulevaisuudessa yhteiskunnallisena toimijana, joka on mukana ehkäisemässä syrjäytymistä. (Litmanen-Peitsala 2014, 11.)

Jarmo Saarti tuo artikkelissaan esille IFLA:n trendiraportissa esiintyneitä haasteita, mitä kirjastot tulevat kohtaamaan. Trendiraportissa nousi esille teemat liittyen yksityisyydensuojaan ja avoimuuteen, joita Saarti linjaa:

”Kirjastojen tulee myös olla tietoisia käyttäjien yksityisyydensuojasta.”
”Verkko-opetus puolestaan tarjoaa kirjastoille merkittäviä mahdollisuuksia tulla avoimiksi oppiympäristöiksi, jossa kuka tahansa voi tulla opiskelemaan maailman parhaiden luennoitsijoiden ja oppilaitosten johdolla.” (Saarti 2013, 33.)

Ville Vaarne näkee kirjastojen olevan tärkeitä liittyen sivistykseen ja tasa-arvoon. Vaarne näkee nämä teemat tärkeinä arvoina:

”Minusta kirjastot ovat paras osoitus siitä, että elämme maailmassa, jossa ymmärretään sivistyksen ja tasa-arvon merkitys. Olen iloinen ja ylpeä, että saan olla mukana tukemassa näitä arvoja.” (Vaarne 2016, 13.)

Ilkka Konosen artikkelissa Hämeenlinnan Lammin kirjastossa kirjastonhoitajana toimiva Päivi Ruuskanen sanoo, että heidän kirjastossaan toimivaksi ratkaisuksi oli osoittautunut se, että maahanmuuttaja-asiakkaita kohdellaan kuten muitakin asiakkaita. Ruuskanen toteaa: *”Kirjaston roolin olisi hyvä olla jatkossakin sellainen, että kaikille tarjotaan kirjastopalvelua tasapuolisesti.”* (Kononen 2015, 17.)

”Ääni kirjastolle!” -artikkelissa haastatellaan kolmea eduskuntavaaleissa ehdolla olevaa kirjastoalalla työskentelevää henkilöä. Heistä Keskusta -puolueelle ehdolla oleva Viktoria Kulmala tuo esille yhdessä kysymyksessä kirjastojen arvoihin ja käytäntöihin liittyviä teemoja. Hän nosti esille kirjastopalvelujen maksuttomuuden, elinikäisen oppimisen ja sen, että kirjastopalvelut tulisi olla lähellä ihmistä. (Jokitalo 2014, 38.)

5 POHDINTA

Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa yleiset kirjastot ovat merkittävässä osassa. Analyysin kohteina olevista 94:sta Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteistä 60 koskee jollain tavalla yleistä kirjastoa. Vaikka joissakin teksteissä ei ollut pääaiheena yleinen kirjasto itsessään tai jokin spesifi yleinen kirjasto, usein aihetta käsiteltiin yleisen kirjaston kautta.

Toiseksi eniten kirjastoinstituutioista kirjoitettiin kansalliskirjastosta. Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa kirjoitetaan erilaisista yleisistä kirjastoista, joihin kuuluvat sivukirjastot, pääkirjastot, kirjastoautot, monitoimikeskuksissa sijaitsevista yleiset kirjastot ja yleiset kirjastot, jotka sijaitsevat ulkomailla. Sivukirjastot olivat esillä monissa tapauksissa niihin kohdistuvien lakkautusuhkien takia, mutta myös niissä tapauksissa, kun esiteltiin uusia rakennettuja sivukirjastoja ja itsepalvelukirjastoja. Yksityiskirjasto ja minikirjasto olivat esille nousseita teoriataustan ulkopuolisia teemoja.

Kirjastoille on Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä esiintyvien mainintojen mukaan tullut muitakin tehtäviä kuin niitä, jotka liittyvät fyysisiin aineistoihin ja kokoelman ylläpitoon. Yleinen kirjasto tarjoaa perinteisten palvelujen ohella tiloja sosiaaliselle aktiviteetille, kuten kohtaamiselle ja harrastuksille. Kirjasto paikkana – luvussa (2.1.2) toin esille Norjassa toteutetun PLACE-projektin, jossa selvitettiin, millaisia erilaisia kirjastotilojen käyttötapoja voidaan paikantaa. Selvisi, että kirjastojen tiloja käytettiin monipuolisesti kohtaamiseen ja harrastamiseen yhdessä perheen tai muiden läheisten kanssa. (Aabø & Audunson 2012, 139.) Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä viitataan Sosiaaliseen kirjastopaikkaan monessa kontekstissa. Sosiaalinen kirjastopaikka on Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa esiintyvien mainintojen perusteella käsitys, jolle annetaan sijaa perinteisen ja elektronisen kirjastopaikan käsityksien ohella. Sosiaalinen kirjastopaikka nähdään ajankohtaisena ja jopa paradigman muutoksena. Tämä ei tarkoita sitä, että kirjastot pystyvät syrjäyttämään fyysisiin aineistoihin liittyviä haasteita. Kuten Hansson (2010, 13) toteaa, erilaisten kirjastojen toimintoihin liittyy (ainakin) kolme perustavanlaatuaista ongelmaa, (1) dokumenttien organisointi niin intellektuaalisesti kuin fyysisesti, (2) dokumenttien esillepano ja jakaminen käyttäjille ja (3) dokumenttien säilytys.

Aineiston ja kokoelman riittävyys nousi esille, kun asiakaskuntaan liittyi monikielisiä tai äidinkielenään muuta kieltä kuin Suomea puhuvia ihmisiä. Monikieliseen aineistoon liittyvät pohdinnat korostuvat artikkelissa, jossa käsitellään kysymyksiä liittyen kokoelman riittävyteen tarjotessa kirjastoaineistoja eri kielellä. Seksuaalivähemmistöjen kirjastopalveluista puhuttaessa spesifin aineiston huomioiminen kirjastojen kokoelmissa nousi esille tälle aihepiirille omistetussa artikkelissa. Fyysinen kokoelma puhuttaa, jos siihen tehdään muutoksia. Kirjasto-lehden

vuosijulkaisujen teksteissä korostuivat eniten teoriataustani mukaisesti käsitys perinteisestä kirjastopaikasta, eli paikka, jossa on fyysinen kokoelma ja kirjat. Vierailevien kirjoittajien kolumneissa korostui usein kokemukset eri kirjastoista ja muistoihin kuuluivat vahvasti fyysinen kokoelma ja kirjat.

Informaatioteknologian kehitys on väistämättä vaikuttanut tapoihin, miten me luomme, organisoimme, säilömmme ja levitämme tietoa (Rubin 1998, 247). Virtuaalinen kirjastokäsitys on aikanaan vienyt ajatuksia niinkin pitkälle, että perinteinen kirjastokäsitys tulisi korvata täysin (kirjaimellisesti ja kuvainnollisesti) uudella tavalla tarjota aineistoja (Gorman 2000, 34, Rubin 1998, 57). Elektronisen kirjastopaikan käsitykseen kuuluvien asioiden, eli verkkokirjaston ja e-aineistojen voidaan nähdä olevan kirjastoissa arkipäivää, koska monet aineistot ovat kirjastojen kokoelmissa usein muussa kuin fyysisessä muodossa. Suomen kontekstissa kirjaston digitaalisuus tulee olemaan arkipäivää eritoten uuden Keskustakirjaston kohdalla, koska sen palvelukonsepteja ilmeisesti tullaan suunnittelemaan digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia silmällä pitäen. Esille nousseista maininnoista, jotka koskevat elektronisen kirjastopaikan käsityksen mukaisesti e-aineistoja ja verkkokirjastoja, pitävät digitaalisuutta ja e-aineistojen läsnäoloa kirjastoissa itsestään selvänä. Elektronisen kirjastopaikan teemat nousivat esille eritoten e-aineistojen ja niihin liittyvien lainsäädännöllisten (tekijänoikeudet yms.) kysymysten takia.

Gorman (2000, 77) toteaa, että kirjaston teknisen palvelun tarkoitus on saattaa kirjaston aineistot kirjaston käyttäjien saataville nopeasti. Tekninen palvelu palvelee samaa asiaa muiden kirjaston toimintojen ohella. Tekninen palvelu on palvelumuodoista sellainen, joka on suorassa yhteydessä kirjaston käyttäjien kanssa, koska siinä päätetään, millä tavalla pääsy aineistoihin on mahdollistettu ja kuinka helposti pääsy aineistoihin on järjestetty. (Rubin 1998, 277.) Kirjaston tekniseen palveluun liittyvät maininnat Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa koskevat pääosin sellaisia tilanteita, joissa aiheena on aineistojen löydettävyys. Kirjasto palveluna –osioon viittaavat analyysiyksiköt, eli käsitykset kirjaston teknisestä palvelusta ja tietopalvelusta eivät saaneet Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä paljon huomiota.

Kirjastonhoitajasta kirjastotyössä kirjoittavia tekstejä yhdistää se, että niissä kerrotaan kirjastonhoitajan työn kiireellisyydestä. Tiedonhakuun liittyvät maininnat Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa liittyvät tilanteisiin, joissa tiedonhakuun liittyy ongelmia. Esimerkiksi kirjastojärjestelmiin tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet negatiivisesti tiedonhakuun. Maininnat kirjastonhoitajan ammatillisista identiteeteistä Kirjasto-lehden vuosijulkaisuissa koskivat sellaisia teemoja, millaisia ammattitaitoja kirjastonhoitajan ja/tai kirjastoammattilaisen tulee työssään osata. Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä informaation järjestämistä koskeva identiteetti ja informaatiiovälittäjäidentiteetti mainittiin teoriani taustalla olleista kirjastonhoitajan ammatillisista identiteeteistä useasti. Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä mainintansa tällä identiteettialueella saivat IT-osaaminen, nykyaikaisen informaatioympäristön tuntemus ja tiedonhakutaidot. Kirjastonhoitajan kulttuuri-identiteetti tuli esille, kun esiteltiin eri kaupungeissa olevia itsepalvelukirjastoja. Vaikka itsepalvelukirjasto korostaakin asiakkaan itseohjautuvuutta, se ei tarkoita sitä, että kirjastoammattilaisen kokoelmatyön (aineiston hankinnan ja esittelyn) merkitys vähenisi. Dokumentaation merkitys nousi esille siinä yhteydessä, jossa luettelointi mahdollistaa kokoelmien esittelyn, aineistojen löytymisen ja laadukkaan tietopalvelun. Dokumentaatio-orientoituneesta identiteetistä mainittiin luettelointi ja sisällönkuvailu sekä huomioitiin näiden osaamisalueiden tärkeys.

Kirjastonhoitajuuden arvojen ja käytäntöjen pohdinta on tärkeää, koska kirjastonhoitajan toiminnalla voidaan nähdä olevan eettisiä seuraamuksia (Budd 2006, 251). Kirjasto-lehden vuosijulkaisujen teksteissä ilmenee monia kirjastonhoitajuuden arvoihin liittyviä teemoja. Nämä teemat ovat sananvapaus, sensuurivastaisuus, vapaa pääsy tietoon, tasa-arvo, sivistys, kulttuurin edistäminen, elinikäinen oppiminen, demokratia ja moniarvoisuus. Kiinnostava teema arvoista ja käytännöistä puhuttaessa oli neutraalisuus, joka nousi kahdessa yhteydessä esille. Neutraalisuuden määrittelyn kahden komponentin kautta (1) pyrkimykseksi, jossa kokoelmasta luodaan mahdollisimman monipuolinen huomioimalla erilaisia ideoita (2) ja jossa tavoitellaan puolueettomuutta (Jaeger et al. 2013, 369-370; Harris, Hannah & Harris 1998, 128).

Haasteita aineistonanalyysissä tuottivat ne tilanteet, jossa tekstissä puhutaan tietyn kirjastoinstituution sijaan 'yleisesti' kirjastoista. Näissä tilanteissa oli haastavaa tehdä

rajanvetoa siinä, puhuuko tekstin kirjoittaja yleisistä kirjastoista vai kirjastoista yleensä, jolloin samaan nippuun laitetaan kaikki erilaiset kirjastoinstituutiot. Pro gradu – tutkielmassani olen linjannut, että niissä teksteissä, joissa kirjoittaja puhuu ’yleisesti’ kirjastoista, hän puhuu yleisistä kirjastoista. Kuten erilaisia kirjastoinstituutioita pohtivan luvun (2.1.1) lopussa olen tuonut esille, on haastavaa niputtaa kaikki erilaiset kirjastoinstituutiot samaan ’kirjasto’ -kategoriaan. Erilaisia kirjastoinstituutioita esittelevässä luvussa tuon esille, että kaikista kirjastoista voidaan yleisesti puhua kirjastoina siinä tapauksessa, kun huomioidaan kaikkia kirjastoinstituutioita yhdistävät ongelmat ja/tai tehtävät.

Tutkimusmenetelmäni avulla pystyin tuomaan esille erilaisia käsityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta. Teoriataustani ollessa hyvinkin laaja, erilaisia käsityksiä kirjastosta ja kirjastonhoitajuudesta oli mahdollista löytää samaan aikaan samoista teksteistä. Tutkimusmenetelmäni ja teoriataustani avulla olisi mahdollista pohtia muidenkin kirjastoalan lehtien kirjasto- ja kirjastonhoitajuuskäsityksiä.

LÄHDELUETTELO

Aabø, Svanhild & Audunson, Ragnar (2012). ”Use of library space and the library as a place”. *Library & Information Science Research*, Vol. 34, No. 2, s. 138-149.

Aaltonen, Leena & Holma, Aulikki (2007). Asiantuntijuus kehittyy yhteisöjen vuoropuheluissa – Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutuksen kehittäminen ammattikorkeakouluissa. Teoksessa: Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? (toim. Jaakko Korpisaari ja Jarmo Saarti). Kirjastonhoitajien säätiön julkaisu: Forssa.

Aaltonen, Raija; Sormunen, Eero & Varis, Kaisa (2007). Informaatioalan kriittiset kehittäjät – yliopistollisen koulutuksen haasteet. Teoksessa: Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? (toim. Jaakko Korpisaari ja Jarmo Saarti). Kirjastonhoitajien säätiön julkaisu: Forssa.

ALA. Intellectual Freedom and Censorship Q & A. Linkki: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/censorship/faq> (Viitattu: 19.9.2017).

ALA 2004. Core Values of Librarianship: Linkki: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/corevalues> (Viitattu: 24.10.2017).

ALA. Code of Ethics. Linkki: <http://www.ala.org/tools/ethics> (Viitattu: 13.7.2017).

ALA (2011). Keeping Public Libraries Public: A Checklist for Communities Considering Privatization of Public Libraries. ALA: Chicago. Linkki: http://www.ala.org/tools/sites/ala.org.tools/files/content/outsourcing/REVISEDSEPT2011_ALAKeepingPublicLibraries%20PublicFINAL2.pdf (Viitattu: 28.9.2017).

ALA. Library Bill of Rights. Linkki: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill> (Viitattu: 13.7.2017).

ALA – Social Responsibility Round Table. Linkki: <http://www.ala.org/rt/srrt> (Viitattu: 26.9.2017).

Audunson, Ragnar (2005). "The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context". *Journal of Documentation* Vol. 61 No. 3, s. 429-441.

Benge, Ronald C. (1970). *Libraries and Cultural Change*. Clive Bingley: Lontoo.

Bennett, George E. (1988). *Librarians in Search of Science and Identity: the elusive profession*. The Scarecrow Press: USA.

Birdsall, William F. (1994). *The Myth of the Electronic Library. Librarianship and Social Change in America*. Greenwood Press: Westport, Connecticut. London.

Bostwick, Arthur E. (1907). "The Love of Books as a Basis for Librarianship", *Library Journal* 32, 52, s. 20-30.

Buckland, Michael K. (1988). *Library Services in Theory and Context*. Pergamon Press: Oxford.

Budd, John M. (1997). "A Critique of Customer and Commodity". *College & Research Libraries*, Vol. 58, Nr. 4. pp. 309-320.

Budd, John M. (2008). *Self-Examination – The Present and Future of Librarianship*. Libraries Unlimited: Connecticut, London.

Budd, John M. (2006). "Toward a Practical and Normative Ethics for Librarianship". *The Library Quarterly*, vol. 76, nr. 3, s. 251.

Buschmann, John E. (2003). *Dismantling the Public Sphere – Situating and Sustaining Librarianship in the Age of the New Public Philosophy*. Libraries Unlimited: Westport, Connecticut, London.

Buschmann, John E. (2006). "The Integrity and Obstinacy of Intellectual Creations": Jürgen Habermas and Librarianship's Theoretical Literature". *Library Quarterly*, vol. 76, no 3, s. 270-299.

Butler, Pierce (1933). *An Introduction to Library Science*. University of Chicago Press: Chicago.

Chartier, Richard (1993). "Libraries Without Walls". Teoksessa: *Future Libraries* (ed. R. Howard Bloch and Carla Hesse). University of California: Berkeley.

Crawford, Walt & Gorman, Michael (1995). *Future Libraries: Dreams, Madness & Reality*. American Library Association: USA.

De Gennaro, Richard (1982). "Libraries, Technology, and the Information Marketplace". *Library Journal*, 107, s. 1045-1054.

Düren, Petra (2010). "Public management means strategic management. How can libraries fulfill the requirements of the new public management?" *Library Management*. Vol. 31, No. 3, s. 162-168.

Düren, Petra; Landøy, Ane & Saarti, Jarmo (2017). "New public management and libraries: a success story or just an excuse for cost reduction". *Library Management*. Vol. 38, No. 8/9, s. 477-487.

Finks, Lee W (1989). "What do we stand for? Values Without Shame". *American Libraries*, vol. 20, no, 4. s. 352-354, 356.

Giuliano, Vincent E. (1969). "The Relationship of Information Science and Librarianship-Problems and Scientific Training". *American Documentation*, Vol. 20, Issue 4, s. 344-345.

Good, Joseph (2006). "THE HOTTEST PLACE IN HELL: The Crisis of Neutrality in Contemporary Librarianship". *Progressive Librarian*, nr. 28, s. 25-29. Linkki: <http://www.progressivelibrariansguild.org/PL/PL28/025.pdf> (Viitattu: 5.12.2017).

Gorman, Michael (2000). *Our Enduring Values - Librarianship in the 21st Century*. American Library Association: Chicago & London.

Haasio, Ari (2010). *Suomen Kirjastoseura 1985-2010: Tietoyhteiskunnan tekijä*. BTJ: Helsinki.

Hansson, Joacim (2010). *Libraries and Identity - The role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. Chandos: Oxford, Cambridge, New Delhi.

Harris, Michael H.; Hannah, Stan A. and Harris, Pamela C. (1998). *Into the Future: The Foundations of Library and Information Services in the Post-Industrial Era*, Second Edition. Ablex Publishing Corporation: Connecticut & Lontoo.

Harris, Michael H. (1984). *History of Libraries in the Western World*. Scarecrow Press: USA.

Hokkanen, Laura (2015). *Kun kirjat alkavat elää – Sosiaalisen kirjaston ideasta*. Teoksessa: *Sosiaalinen kirjasto – Lukemattomien mahdollisuuksien maailma* (Toim. Laura Hokkanen). Avain: Helsinki.

IFLA – Kirjastoja ja intellektuaalista vapautta koskeva julkilausuma (25.3.1999). Suomen kielen käännös 18.9.2004. Linkki: https://www.ifla.org/files/assets/faife/statements/iflastat_sf.pdf (Viitattu: 15.8.2017).

Jackson, Sidney L. (1974). *Libraries and Librarianship in the West: A Brief History*. McGraw-Hill Book Company: USA.

Jaeger, Paul T. et al. (2013) ”Democracy, Neutrality, and Value Demonstration in the Age of Austerity”. *Library Quarterly*, vol. 83, no. 4, s. 368-382.

Junno, Liisa. (2009) *Kirjastosanasto*. Suomi-englanti-suomi. BTJ: Helsinki.

Juntunen, Arja & Saarti, Jarmo (2012). *Kirjaston johtaminen. Käytännön opas laadukkaaseen kirjastonhoitoon*. Avain: Helsinki.

Lerner, Fred (1998). *The Story of Libraries – from the Invention of writing and to the Computer Age*. Continuum: New York.

Love, Johnnieque B. (Johnnie) (2002). *The Enhanced and Changing Role of the Specialist Librarian: Survey of Education Librarians*. Teoksessa: *The Image and Role of*

the Librarian (ed. Wendi Arant & Candace R. Benefiel). The Hawford Information Press: USA.

McCabe, Ronald B. (2001). *Civic Librarianship – Renewing the Social Mission of the Public Library*. The Scarecrow Press Inc.: Lanham, Maryland, and Lontoo.

MacCann, Donnarae (1989). "Introduction". Teoksessa: *Social Responsibility in Librarianship: Essays on Equality*. (Edited by Donnarae MacCann). McFarland & Company, Inc. Publishing: USA.

McMenemy, David (2007). "Librarians and ethical neutrality: revisiting The Creed of a Librarian". *Library Review*, Vol. 56, No. 3, s. 177-181.

Miksa, Francis L. (1992). *Library and information science: two paradigms. Teoksessa: Conceptions of Library and Information Science. Historical, empirical and theoretical perspectives* (ed. Pertti Vakkari & Blaise Cronin). Taylor Graham: Iso-Britannia.

Murison, William (1971). *The Public Library - It's Origins, Purpose, and Significance*. George G. Harrap & Co. LTD: Lontoo, Toronto, Wellington, Sydney.

Murray, Tara E. (2013). "Whats So Special About Special Libraries?" *Journal of Library Administration*. Vol. 53, Issue 4, s. 274-282.

Mäkinen, Ilkka (2009). "1800-luvun alkupuoli: kohti kansankirjastoja". Teoksessa: *Suomen yleisten kirjastojen historia* (toim. Ilkka Mäkinen). BTJ: Helsinki.

Neuendorf, Kimberly A. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. Sage Publications, Inc.: USA.

Oen, Carol & Cooper, Marianne (1988). "Professional Identity and the Information Professional". *Journal of the American Society for Information Science*. 39(5), s. 355-357.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (2008). *Politiikan perusteet*. 4. painos. WSOY: Helsinki.

Perceptions of Libraries, 2010. Context and Community.

Linkki:

https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/2010perceptions/2010perceptions_all.pdf (Viitattu: 20.3.2018).

Poroila, Heikki (2007). Luurangot Portinvartijan Kaapissa. BTJ: Helsinki.

Pungitore, Verna L. (1989). Public Librarianship. An issues-oriented approach. Aldwych Press: Lontoo.

Putnam, Herbert (1915). "Per Contra". *Library Journal* 40, s. 471-476.

Raber, Douglas (2007). "ACONDA and ANACONDA: Social Change, Social Responsibility, and Librarianship". *Library Trends*, Vol. 55, No. 3, s. 675-697.

Ranganathan, S.R. (1988). The Five Laws of Library Science. Sarada Ranganathan Endowment for Library Science: Bangalore.

Relander, Jukka & Saarti Jarmo (2015). Kirjasto, julkinen palvelu. Teoksessa: Kirjaston kuolema (toim. Jukka Relander & Jarmo Saarti). Avain: Helsinki.

Rogers, A. Robert (1984). An Introduction to Philosophies of Librarianship. Teoksessa: The Library in Society (A. Robert Rogers & Kathryn McChesney). Libraries Unlimited: Littleton, Colorado.

Rogers, A. Robert (1984). College and University Libraries. Teoksessa: The Library in Society (A. Robert Rogers & Kathryn McChesney). Libraries Unlimited: Littleton, Colorado.

Rogers, A. Robert (1984). School Library/Media Centers. Teoksessa: The Library in Society (A. Robert & Kathryn McChesney). Libraries Unlimited: Littleton, Colorado.

Rogers, A. Robert (1984). Special Libraries and Information Centers. Teoksessa: The Library in Society (A. Robert & Kathryn McChesney). Libraries Unlimited: Littleton, Colorado.

Rubin, Richard E. (1998). *Foundations of Library and Information Science*. Neal-Schuman Publishers, Inc.: New York.

Sayers, Frances Clark (1950). "The Belligerent Profession". *Michigan Alumnus*, American Library Philosophy, s. 51-62.

Serola, Sami ja Vakkari, Pertti (2011). Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa: tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä. Opetus – ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011: 21. [Hki]. Opetus – ja kulttuuriministeriö.

Shera, Jesse (1976). *Introduction to Library Science. Basic Elements of Library Service*. Libraries Unlimited: Littleton, Colorado.

Shera, Jesse (1970). *Sociological Foundations of Librarianship*. Asia Publishing House: Bombay.

Stielow, Frederick (2001). *Reconsidering Arsenals of a Democratic Culture – Balancing Symbol and Practice*. Teoksessa: *Libraries & Democracy – The Cornerstones of Liberty* (ed. Nancy Kranich). American Library Association: Chicago and London.

Suominen, Vesa (2016). *About and on Behalf of Scriptum est. The literary, bibliographic, and educational rationality sui generis of the library and librarianship on the top of what literature has produced*. Oulun yliopiston humanistisen tiedekunnan julkaisuja: Oulun yliopisto.

Suominen, Vesa (2007). *Kirjastoalan yliopistollisen koulutuksen oppisisältö ja opillis-tutkimuksellinen perusta*. Teoksessa: *Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat?* (Toim. Jaakko Korpisaari ja Jarmo Saarti). Kirjastonhoitajien säätiön julkaisu: Forssa.

Suominen, Vesa (2001). *Pieni Kirjastofilosofia - Kirjastonhoitajuuden käsite sekä ammatillinen, opillinen ja poliittiskulttuurinen käytäntö*. Oulun yliopistopaino.

Suominen, Vesa; Saarti, Jarmo & Tuomi, Pirjo (2009). *Bibliografinen valvonta. Johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin*. BTJ: Helsinki.

Svensk biblioteksörening (2008). *Bibliotekarien och professionen – en forskningöversikt*. Svensk biblioteksörening: Tukholma.

Söderholm, Jonas & Nolin, Jan (2015). "Collections Redux: The Public Library as a Place of Community Borrowing". *Library Quarterly: Information, Community, Policy*. Vol. 85, no. 3, pp. 244-260.

Talja, Sanna (1998). *Musiikki, kulttuuri, kirjasto: diskurssien analyysi*. Tampereen yliopiston julkaisujen myynti: Tampere.

Thompson, James (1977). *A history of the principles of librarianship*. Clive Bingley Ltd: London.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki.

Tuomi, Pirjo (2011). *Kirjojen keskellä – Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana*. Avain: Helsinki.

UN – Universal Declaration of Human Rights (UDHR). Linkki suomen kielen käännökseen (1998):

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> (Viitattu: 6.6.2017).

Usherwood, Bob (1989). *The Public Library as Public Knowledge*. The Library Association: Lontoo.

Vakkari, Pertti (1992). *Saksalaisen kirjastotieteen juuret historia litterarian sisäisessä ja ulkoisessa keskustelussa*. Tampereen yliopisto: Tampere.

Valentine, Patrick M. (2012). *A Social History of Books and Libraries from Cuneiform to Bytes*. Scarecrow: USA.

Wellisch, Hans. H. (1980). "The Cybernetics of Bibliographic Control: Toward a Theory of Document Retrieval Systems". *Journal of the American Society for Information Science*, Vol. 31, Issue 1, s. 41-50.

Ørum, Anders (1993). "Bibliotekariske indetiteter, formidlingsarbejde og arbejdsorganisering". *Biblioteksarbejde* 39, s. 37-43.